

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 13.

Fredagen den 21 mars.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1947 den 21 mars sammanträdde kamrarnas valmän för utseende av en kommitterad för tryckfrihetens vård efter avlidne biskopen T. J. E. Andræ; och befanns efter valets slut därtill hava blivit utsedd professorn Nils Gabriel Ahnlund med 16 röster.

John Björck.

Axel Lindqvist.

Nils Herlitz.

K. A. Ryberg.

Protokollet lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till förordnande för den valde.

§ 3.

Herr talmannen anmälde, att överläggningen i anledning av det av hans excellens herr statsministern Erlander i enlighet med Kungl. Maj:ts skrivelse nr 190 vid kammarens sammanträde den 19 innevarande mars lämnade meddelandet nu komme att fortsättas, och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

*Meddelande
av hans
excellens
herr stats-
ministern.
(Forts.)*

Fru Västberg, som anförde: Herr talman! Det kan väl knappast förvåna någon om även en representant för husmödrarna och de socialdemokratiska kvinnorna säger ett par ord i denna debatt, som ju i så hög grad berör de många fattiga hemmens och familjernas ekonomi och möjligheterna att bevara en erövrad standard. Jag förmodar också, att ingen finner det så märkvärdigt om detta mitt inlägg i främsta rummet knyter an till radiobudskapet om de nya ransoneringarna, vilket kom som en obehaglig överraskning för oss alla och åstadkom en verklig chock, främst kanske bland husmödrarna.

Det torde icke vara någon hemlighet för någon här i landet att kaffetären blivit en mer eller mindre outhärlig dryck i svenska hem och i svenskens vanor. Även om kaffet inte är lika nödvändigt som bröd, mjölk, potatis och socker — varor som vi gudskelov inte haft någon verklig brist på under krigsåren, tack vare inte minst jordbrukarnas solidaritet med landet och ransoneringarna — så betraktas dock kaffet i flertalet svenska hem som en betydelsefull del av kosten och trivseln. Ju fattigare hemmet är och ju mindre omväxling som bjuds i vardagskosten, ju mera värdesätter man en liten stimulerande kaffetår. Jag har inte heller vare sig i pressen eller i regeringsdeklarationerna lyckats upptäcka att man betraktar kaffet som en lyxvara. Men då nu kaffet spelar en så stor roll i medborgarnas livsföring är det väl icke så svårt att

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

förstå den våldsamma reaktion som kafferansonerings utlöst eller att man i det första ögonblickets upprördhet krävt att kaffet åter skall bli fritt.

Det överraskande lördagsbudskapet gjorde också den spontana reaktionen så mycket våldsammare och mer irriterad, och ilskan blev inte mindre hos alla lottlösa, då man fick erfara hur andra roffat åt sig av kaffelagren för egen del. Nu böra vi dock ha hunnit lugna oss och mera kallt bedöma skälen för och emot regeringens åtgärd. Jag kan gott förstå att regeringen, och inte minst folkhushållningsministern, tvekat att tillgripa denna åtgärd och att man i det längsta skjutit kaffet åt sidan medan man undersökte andra utvägar. Både regeringen och vi andra ha ju dock glatt oss åt att den ena ransonerings efter den andra kunnat slopas, och inte minst ha vi husmödrar glatt oss över att man ställt i utsikt att hela det irriterande kortsystemet skulle försvinna.

Det måste under sådana förhållanden kännas olustigt att åter behöva tillgripa redan avvecklade ransonerings och därtill på en hos allmänheten så uppskattad vara som kaffe. Olusten inför det som skett kan man alltså förstå. Men sedan kommer frågan om det fanns något annat att göra. Hur skulle det i dag ha sett ut om regeringen icke radikalt tillgripit ransonerings på kaffe? Skulle de många fattiga hemmen och husmödrarna i vårt land då haft orsak till större glädje än nu? Är det någon som tror att tillgängliga kaffelager då blivit rättvist fördelade? Vi skulle känna den mänskliga naturen, och framför allt vissa kategorier av människor, mycket illa om vi skulle våga svara ja på den frågan.

Det låter bra och populärt att begära kaffet fritt under den bestickande parollen: kaffet på bordet. Men har inte lördagens och veckans hamstringspsykos sagt oss något hur det skulle gå om parollen följdes? Det skulle nog inte dröja många dagar eller timmar i nuvarande läge innan alla våra förråd av kaffe voro tömda. Hamstrare och jobbare skulle utan skrupler lägga beslag på kaffet och sedan hänfullt skratta regeringen och alla lojala medborgare rakt upp i ansiktet över deras naivitet. Vi skulle ha länsat alla förråd av kaffe i lojala händer och återfunnit dem hos jobbare och hamstrare.

Apropå hamstrare så talas det alltid om fru Hamsterlund men aldrig, märkvärdigt nog, om herr Jobbarman. Därmed sprides vanföreställningen att det endast är kvinnorna som hamstra. Men fru Hamsterlund är ofta endast ett uppskrämt och hysteriskt redskap för herr Korrekt, som visserligen inte behöver trängas i köerna men som låter sig den hamstrade kaffetären väl smaka i den idylliska familjens sköte. Och när hörde man talas om eller såg en tidningsnotis om att en kvinna satt sig i en bil, trampat gaspedalen i botten, styrt ut mot en oskuldsfull lanthandlare, med andan i halsen frågat hur mycket kaffe det fanns i lagret, slängt upp några tusenlappar på bordet, kastat in fem säckar kaffe i bilen, vänt åter till jobbarlyan och gnuggat händerna i förtjusning över att ha tjänat en god årslön på en liten kupp?

Vad som intresserar mig i detta sammanhang är: vem skulle tjäna och vem skulle bli lidande på om kaffet bleve fritt? Skulle det männe bli de rika och förmögna som bleve lidande, de som alltid annars äro vana att ta för sig av det bästa, eller skulle det männe bli de jobbare och svartabörshajar som aldrig försumma en chans att tjäna en slant på andras nöd?

Frågorna behöva endast ställas för att svaret skall ge sig självt. Det är de många fattiga hemmen som skulle komma att få svida för en sådan politik. Våra fattiga husmödrar i de hundratusen arbetarhemmen skulle få stå med två tomma händer, medan de rika och jobbarna togo för sig det mesta av lagren. Detta resultat av parollen: kaffet på bordet! synes mig vara så uppenbart, att man inte behöver resonera om saken.

Man talar så mycket om att det finns så gott om pengar i landet. Jag kan ju inte heller bestrida att så är fallet. Det märks bl. a. på den ökade lyxkon-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

sumtionen och på hamstringspsykosen. Men vi bära samtidigt ha klart för oss att det inte är alla som ha gott om pengar. Jag tror inte att den stora breda massan av arbetare, hantverkare, butiksbiträden, småbrukare, flerbarnsfamiljer, ensamma mödrar, folkpensionärer etc. ha något överflöd på pengar. Hos folkets stora flertal räcka pengar nu som förut icke på långt när till för att tillgodose ens måttliga löpande behov, och ännu mindre finns det pengar över för att fylla skåpen med hamstrade varor eller rusta sig mot prisfördyringar genom att lägga sig till med förnödenheter avsedda för alla.

Hur skulle i nuvarande hamstringsepidemi och sabotageverksamhet den fattiges kaffetår ha tryggats utan att kaffebönorna satts på kort? All vår erfarenhet från många krisår och knapphetsperioder säger oss, att det inte går att garantera en rättvis fördelning av nödvändighetsvaror i kristid utan att man tillgriper ransonering. Den socialdemokratiska regeringen, som är en folkregering, måste skydda de fattigas intressen, vilket i detta fall är hela landets. Vi kunna alltså icke förebrå regeringen för att den i tid infört ransonering av kaffe, te och kakao. Vi anse att den tvärtom är värd allt erkännande från de breda lagrens sida för denna sin åtgärd. Vi äro glada över att regeringen skyddat dessa nödvändighetsvaror mot hamstrare och jobbare. Men om vi inte på något sätt vilja understödja kravet på kafferansoneringens slopande anse vi oss med så mycket större rätt kunna begära att den blivande kafferansonen blir så rikligt tilltagen som det prekära läget medger. Vi inkassera också på förhand med tacksamhet de löften regeringen i detta fall givit att efter verkställd inventering överväga en så stor tilldelning som möjligt, och vi uttala vårt fulla förtroende för regeringens goda vilja och förmåga att infria dessa löften.

Kammarens ledamöter få ursäktat att jag så utförligt uppehållit mig vid en i det stora hela så obetydlig detalj som kaffet, men jag tror detta är motiverat med hänsyn till den stora plats kafferansoneringen fått i propagandan mot regeringen. När vi ge uttryck för vårt starka förtroende för regeringen och dess ransoneringspolitik, så beklaga vi samtidigt att vi icke kunna utsträcka detta förtroende till den borgerliga oppositionens metoder att i partipolitisk spekulationsyfte utnyttja ett allvarligt krisläge genom att underblåsa panikstämningar hos allmänheten. Ett sådant uppträdande måste jag stämpla som ansvarslöst och osolidariskt mot landet och oss alla. Det berättas ju nästan otroliga historier om resultatet av den hamstringspsykos man uppammat och som man inte gör något för att dämpa. En fjopma sägs ha köpt skönhetsmedel för 600 kronor, en annan har försett sig med en säck kaffe, en tredje har lagt beslag på två kilo lagerbärsblad o. s. v. Det kan inte vara fattiga och inte heller kloka medborgare som bära sig så illa åt, och allra minst kunna vi inräkna dem bland den stora mängden av lojala människor. Däremot är jag alldeles övertygad om att det är folk som läser borgarpressens insändare och löpsedlar och som också tar oppositionens tal om vanstyre i landet för kontant.

Jag tror inte att oppositionen kan undandra sig sin andel i ansvaret för den psykos som uppstått hos en mer eller mindre värlös allmänhet. Så hätskt, så metodiskt, så ansvarslöst som oppositionen på sina håll talat om vanstyre och hetsat mot regeringen är det väl inte underligt att svenska folket i förstone reagerar precis så som en massa lättpåverkade människor nu gjort. Men jag skulle vilja råda den högröstade oppositionen att inte spänna bågen till bristning och att tala litet mera lågmält om den nuvarande regimens s. k. vanstyre. Oppositionen vill ogärna bli erinrad om att vi verkligen haft vanstyre här i landet förut, nämligen när de borgerliga ensamma hade makten. Vi som upplevde den borgerliga diktaturen under förra världskriget fingo sannerligen på eget skiinn känna den bittra svedan av ett verkligt borgerligt vanstyre.

Tro ni, dagens borgerliga anklagare mot arbetarregeringen, att vi fattiga husmödrar på den tiden glömt bristen på nästan alla nödvändighetsvaror, glömt

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

hur våra barn svulto medan horder av gulascher vräkte sig i utmanande överflöd, glömt hur de dyra priserna gjorde våra fattiga slantar odryga i våra händer? Då var det vanstyre i landet och folket led nöd, medan de borgerliga stodo vid rodret på skutan. Vi som vid olika tillfällen upplevt de svåra arbetslöshetskriserna veta också vad den borgerliga politiken inneburit av vanstyre mot folkets breda lager.

Tro ni, borgerliga hetsmakare och panikalstrare mot folkmajoritetens regering, att vi glömt de ganska näralliggande tider, då ett par hundra tusen arbetare stodo utanför stängda fabriksportar, glömt förtvivlan hos hundra tusen fattiga husmödrar som inte hade mat på bordet, glömt de tröstlösa AK-arbetena och de utmanande arbetslöshetsdirektiven, glömt att två socialdemokratiska regeringar fingo avgå för de borgerligas vettlösa arbetslöshetspolitik?

Under denna tid av borgerligt regemente kunde man med skäl tala om vanstyre här i landet. Jag skall inte tala om allt motstånd och allt hån (vi mött när det gällt att få igenom också mycket anspråkslösa krav i fråga om den nu så populära socialpolitiken, men ni kunna vara lugna för att vi ingenting glömt av allt detta, lika litet som vi glömt från vilket håll det ihärdiga motståndet kom.

Man kan invända, att allt detta hör till en förfluten tid och att alla nu äro rörande eniga om att vi skola göra det här landet beboeligt för alla. Men till detta vill jag endast svara, att det synes vara först med arbetarrörelsens maktställning i samhället som insikten om folkets behov på olika områden blev så stark att de borgerliga nu vilja tävla med arbetarpartiet i reformintresse. För oss är situationen alldeles klar: vi ha prövat det borgerliga styret i olika varianter, och vi ha funnit det föga värt att stödja. Nu ha vi prövat ett socialdemokratiskt styre och funnit att det kommer att hjälpa oss ett stycke fram på vägen.

Man talar skadeglatt i vissa kretsar om att arbetarregeringen är utsatt för en förtroendekris, underförstått även bland folkets breda lager och det egna väljarunderlaget. Jag tror att oppositionen inte skall hysa några illusioner eller göra sig några förhoppningar på denna strömkantring hos löpsedelläsarna och allra minst att den storm i kaffekoppen, som borgarpresen vittnar om, innebär ett arbetarkvinnornas uppror mot regeringen. Sveriges arbetarkvinnor falla icke i förstugan för borgerliga försök att vispa upp panikungar och kaffepsykoser med sin hetspropaganda. Vi stodo pall under krigets och krisens många påfrestningar och svårigheter, och vi tänka inte ramla ihop inför den anstormning som de borgerliga organiserat mot arbetarstyret.

Vi tycka också att det är inkonsekvent att försöka spela ut den alltför tidigt bortgångne Per Albin Hansson mot den nuvarande regeringschefen i samma andetag som man mobiliserar alla sina resurser mot arbetarrörelsens och regeringens efterkrigsprogram. Det hör ju inte vara någon hemlighet att detta program, även skatteprogrammet, bär Per Albin Hanssons signatur i lika hög grad som finansministerns. Per Albin Hansson lämnade arbetarrörelsens efterkrigsprogram i arv åt oss, och det är för att förverkliga detta program som vi arbeta och kämpa.

Jag kan försäkra er att Sveriges arbetarkvinnor, de hundratusen fattiga husmödrarna och yrkeskvinnorna i vårt land som fylkade sig kring Per Albin Hanssons politik, icke komma att svika den sittande arbetarregeringen, när den beslutsamt går att realisera vårt program!

I detta anförande instämde fröken Öberg, herr Jonsson i Skutskär, fröken Olsson, fru Eriksson samt herrar Jonsson i Haverö, Berg, Nilsson i Landskrona, Landgren och Sundberg.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Herr **Henriksson** erhöll på begäran ordet för kort gemmäle och yttrade: Herr talman! Jag begärde ordet när fru Västberg talade om kafferansonerings- och kaffehamstringen. Det förefaller mig som om fru Västberg där i betydande grad ställde problemet på huvudet. Jag tillät mig i ett anförande i onsdags beröra denna fråga och uttalade då såsom min uppfattning, att införandet av den nya ransonerings- just varit incitamentet till den hamstringspsykos som sedan utlöstes. Jag tillät mig samtidigt rikta en fråga till regeringsbanken huruvida det verkligen varit nödvändigt att vidtaga en dylik åtgärd, och jag ställde själv denna nödvändighet i tvivelsmål.

De uppkomna förhållandena förefalla så mycket mera beklagliga och anmärkningsvärda om man erfar hur det gick till i lördags här i Stockholm — jag berörde även den saken i mitt onsdagsanförande — då affärerna till köpmännens stora förtvivlan formligen stormades, och då många av kunderna rörande den kommande ransonerings refererade till sina goda förbindelser i kanslihuset. Den saken tycker jag är mycket betänklig.

Fru Västberg talade också om att vi skulle skydda oss i ett bristläge. Vad är det då för ett bristläge vi ha? Jo, vi ha brist på valutor. Det är den saken det här gäller — inte kaffe! Vi ha för närvarande kaffelager liggande som äro tillräckliga för att vi skola kunna klara oss hela detta år. Om vi alltså skola göra någon valutavinst på denna kafferansonerings-, så skall det vara under nästa år. Den vinsten kan uppskattas till cirka 20—25 miljoner kronor. Jag vill verkligen ifrågasätta om det är lämpligt att införa en ny, stor ransoneringsapparat bara för att om ett år ha sparat 20—25 miljoner. Den summan hade vi ledigt kunnat ta igen enbart genom att i tid strypa åt den orimliga importen av frukt.

Härpå anförde

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Jag skall be att få svara omedelbart på herr Henrikssons fråga. Herr Henriksson tycks inte ha hört folkhushållningsministerns deklaration. Folkhushållningsministern förklarade ju, så vitt jag kan förstå, mycket tydligt, att han ansåg att om icke ransonerings- införts samtidigt som importregleringen, så skulle lagren genom hamstring ha försvunnit så hastigt, att en icke nödvändig import hade framtingats. Detta är den enkla förklaringen, och den hoppas jag att folkhushållningsministern skall kunna upprepa.

Herr **Henriksson**, som på begäran erhöll ordet för kort gemmäle, yttrade: Herr talman! Jag hörde denna folkhushållningsministerns deklaration, och jag svarade, att den ju var ett mycket subjektivt bedömande av läget. För egen del betvivlar jag att införandet av en ny ransonerings hade behövt utlösa någon hamstringspsykos, allra minst beträffande kaffet. Det borde varit möjligt att framlägga ett sådant material för allmänheten, att den förhållit sig lugn. Nu har man i stället ställt till med en sådan skräll, att alla människor mer eller mindre gripits av galenskap i samband med ransonerings-.

Vidare anförde:

Herr **Severin** i Stockholm: Herr talman! En sak har med otvetydig klarhet framgått av den tolv timmar långa debatten i onsdags, liksom också av den pressdebatt som föregick densamma, nämligen att i oppositionens motivkrets för avbrytande av förhandlingarna om åtgärder mot den hotande inflationsfaran ha arbetarnas lönestegringar spelat en väsentlig, för att icke säga avgörande roll. Herr Ohlin, som är en skolad nationalekonom, uttryckte sig visserligen

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

med vederbörlig varsamhet och erinrade om att detta icke varit den enda faktorn i sammanhanget, men herrar Pehrsson-Bramstorp och Skoglund i Dovers-torp uppehöll sig däremot väsentligen vid lönefrågan. Det framgick av båda dessa talares anföranden att även om det till äventyrs i något av deras innersta tankeskrymslen skulle finnas plats för någon annan faktor, så spelade den ingen väsentlig roll.

Emellertid kom man ju icke desto mindre under partiledarekonferensen till enighet om att lönestegringar icke voro önskvärda i framtiden i annan mån än om en produktionsstegring kunde giva utrymme därför. Jag vågar säga att denna synpunkt, om vilken enighet således uppnåddes, redan har varit vägledande för fackföreningarnas aktioner för stegring av lönerna. Det är ett fullständigt misstag att tro, att fackföreningsrörelsens krav på lönestegringar komma till på en höft. De äro tvärtom föregångna av så noggranna utredningar som en enskild institution överhuvud taget kan utföra. LO har en avdelning för ekonomisk forskning och ekonomiska undersökningar, och resultatet av dess arbete är ungefärligen att under 1946 en produktionsstegring av genomsnittligt minst 15 procent har ägt rum inom industrien.

Nu kan man visserligen säga att dessa beräkningar möjligen äro för optimistiska. Industriförbundets produktionsindex visar t. ex. en stegring på icke mer än sex enheter, nämligen från 124 till 130 under åren 1939—1946. Det är emellertid ganska klart att den bas på vilken industriförbundet bygger sin indexberäkning är alldeles för smal och sålunda icke ger en tillfredsställande bild av produktionens rörelse såväl uppåt som nedåt. Man kan erinra om att kommerskollegii produktionsindex visar en väsentligt högre stegring. Kommerskollegium har visserligen inte sin produktionsstatistik färdig för år 1946 — det är ju nackdelen med all statistik att den kommer så långt efteråt, och alldeles särskilt gäller detta om den officiella statistiken — utan de senaste siffrorna därifrån äro från 1944. Nämnda år hade industriförbundets produktionsindex sjunkit från 124 år 1939 till 109, således med 15 enheter. Under samma tid hade kommerskollegii index stigit från 134 till 140, alltså med sex enheter. Nu vilar kommerskollegiestatistiken på en åtskilligt bredare basis och måste därför vara pålitligare. Den kan därför anses utgöra ett stöd för de beräkningar som äro verkställda inom LO.

Jag vågar alltså säga att lönestegringarna icke tillkommit på en höft. Tvärtom motsvaras de av en stegring av produktionen. Även de lönestegringar som genomfördes vid senaste årsskiftet äro sådana som vanligen inträda vid en högkonjunktur, då ju nämligen det förhållandet alltid upprepas att lönerna ha en benägenhet att släpa efter, och att priserna således gå före med en stegring. Denna strävan att anpassa lönekraven efter situationen och till ansträngningarna att upprätthålla penningvärdet skall jag gärna erkänna beror icke uteslutande på den samhälleliga ansvarskänsla som fackföreningarna och LO otvivelaktigt ha i minst samma grad som oppositionspartierna. Den bottnar också i rent egoistiska intressen. Fackföreningsrörelsen har inte något intresse av att driva upp lönerna i en grad, varmed skulle följa en motsvarande prisstegring, ty därmed vinnes ingenting. Fackföreningsrörelsen har intresse av att höja reallönerna, och för att dessa skola höjas måste lönerna stegas hastigare än priserna. Ergo har fackföreningsrörelsen icke något intresse av att driva fram en prisstegring, och efter det har den också ställt in sina lönekrav.

Man skulle härtill kunna lägga, att lönestegringarna ha visat sig få plats inom prissystemet. Under alla förhållanden har storindustrien, som sysselsätter de avgjort flesta, icke hos priskontrollnämnden begärt någon höjning av priserna med anledning av de stegrade lönerna. De ha sålunda fått rum inom prissystemet, och härav måste utan vidare följa, att därest lönerna icke steg-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

rats, skulle vinsterna i stället ha stegrats med motsvarande belopp. Då uppkommer frågan, om detta hade haft en mindre inverkan i inflatorisk riktning. Vi äro alla överens om att ingenting verkat mera inflationsdrivande än de våldsamma investeringarna. De ökade vinsterna för företagen skulle emellertid uppenbarligen ge möjlighet till ökade investeringar utan att anlita bankkrediter. De skulle således befördra en av de inflationsdrivande krafterna, varmed jag icke vill ha sagt, att motsvarande ökning på konsumtionssidan icke har samma verkan.

Jag instämmer däri, att man icke med priskontroll och prisstopp kan hejda en prisstegring, som egentligen beror på en överskottsköpkraft. Det måste finnas någonstans att placera denna överflödiga köpkraft, i annat fall driver den priserna uppåt; om också icke priserna ta sig uttryck i indexhöjning, så blir det en prisstegring, som sker vid sidan om, alltså en dold prisstegring. Jag har ingenting att invända mot detta resonemang, men det är en sak man förbi-gått, när man framhållit detta, nämligen att denna överskottsköpkraft verkar på precis samma sätt på lönesidan. Kan man icke med prisstopp hindra priserna att stiga, så kan man icke heller med något lönestopp — det må sedan ha fastställts eller överenskommit vid en s. k. rundabordskonferens eller på annat sätt — hejda lönestegring. Även arbetskraften är det brist på, och den är också föremål för efterfrågan av denna överskottsköpkraft. Det finns väl icke många företagare, som icke äro villiga att vittna om att även om fack-föreningarna — vilket i och för sig varit otänkbart och för övrigt skulle varit dumt — icke hade ställt sina krafter till förfogande för en stegring av lönerna, skulle lönerna i alla fall ha stigit beroende på denna efterfrågan. Vi veta ju, att lönerna faktiskt stiga vid sidan av kollektivavtalen — jag skulle tro, att de allra flesta företagare äro villiga att intyga detta — och anledningen härtill är densamma som att priserna stiga. Människorna skola ha någonting att göra av sina pengar på, och därför köper man det, och följderna blir, att priserna stiga vid sidan av priskontrollen. Likaså skola företagarna ha någonstans att göra av sina pengar, och därför betala de arbetskraften i värsta fall litet mer för att då disponera den inför trycket av beställningar och inför ut-sikten att göra vinster genom att effektuera dessa beställningar. Här försiggår alltså samma process. Men med detta äro vi egentligen bara tillbaka till be-kymret var vi skola göra av denna överskottsköpkraft, vi äro tillbaka till den fråga herr Ohlin intresserade sig så våldsamt för i onsdags, nämligen frågan varifrån den har kommit.

Jag gör icke anspråk på att kunna ge en tillfyllestgörande förklaring till den situation vi hamnat i. Jag skulle emellertid anse det mycket rimligt, om man gjorde gällande, att en stor del av denna överskottsköpkraft helt enkelt förklaras av den finanspolitik, som vi förde under kriget, och lånefinansieringen av beredskapsutgifterna. Svenska staten hade vid krigets utbrott eller 1939 en nettoförmögenhet av 2½ miljarder kronor och har för närvarande en nettoskuld av 4½ miljarder kronor. Staten har sålunda försämrat sin förmögenhetsställning med i runt tal 7 miljarder kronor under kriget. Mot denna försämring svarar en enskild förmögenhet i statens obligationer. Det är ungefär vad staten lånat för att finansiera beredskapen. Den köpkraft, den förmögenhet som härmed uppkom hos enskilda, var ingen verklig förmögenhet, ingen realförmögenhet. Man hade bara så att säga gjort förmögenheten till föremål för inflation. Härmed uppkom emellertid på enskilda händer en förmögenhet på 7 miljarder kronor, och dessa 7 miljarder kronor finnas alltjämt kvar. Dem ha vi icke fördärvat ännu, och där ha vi naturligtvis den ursprungliga källan till denna överskottsköpkraft, som man nu opererar med, och den kunna vi icke komma undan — det erkänner jag — med något prisstopp, men vi kunna icke

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

heller komma undan den med något lönestopp. Därför var ingenting mera illustrativt för orsakerna till förhandlingarnas skeppsbrott än oenigheten om hur det uppkomna läget skulle förklaras. Man var i huvudsak överens om de positiva åtgärder, som kunde tillgripas i dag. Oberoende av vad man hade för olika uppfattningar om vad som framkallat den rådande situationen, så var detta icke relevant, om man var enig om vad som skulle göras i den föreliggande situationen.

Från denna synpunkt, alltså denna inflation av förmögenhet, kan man för övrigt också mycket väl ta upp den andra av de orsaker som angivits som anledning till skeppsbrottet, nämligen skattefrågan. Det är ju alldeles klart att denna förmögenhet på cirka 7 miljarder kronor har uppkommit genom att staten tog ut för låga skatter under kriget. Vi skulle egentligen ha finansierat beredskapsutgifterna med skatter. De voro inga investeringar — eller var det någon som väntade avkastning på beredskapen? Beredskapen innebar en ren kostnad, en ren utgift som aldrig kunde förränta sig, och den borde som sagt egentligen ha finansierats med skattededel. Men staten tog inte ut dessa skatter, utan lånade i stället, varigenom en enskild förmögenhet på 7 miljarder uppkom. Man kan knappast anföra några moraliska betänkligheter mot att den förmögenhet, som uppstod på detta konstlade sätt, beskattas. Kan man anföra, att det skulle ytterligare skärpa inflationstrycket, om vi beskattade denna förmögenhet, som utgör den egentliga grunden till att vi befinna oss i dagens inflationssituation? Det vore en motsägelse.

Som jag sade har fackföreningsrörelsen faktiskt bedrivit sin lönepolitik under ansvar. Den kommer fortfarande att göra detta. Den har intet intresse av att driva fram lönehöjningar, som följas av motsvarande prisstegringar. Den har intresse av att höja reallönerna, inte av att höja penninglönerna. Men just därför finns det ingen mera påtaglig vantolkning av lägets svårigheter och de orsaker, som ha fört oss dit, än detta ensidiga pekande på arbetarnas lönestegringar, som — om de också inte ha någon deflatorisk effekt — under alla förhållanden icke påskynda inflationen.

Herr Ljungqvist: Herr talman! Jag har närmast begärt ordet med anledning av onsdagens resonemang rörande exportprisregleringen, men jag vill också uppehålla mig — fastän mera flyktigt — vid ett par andra synpunkter, som ha berörts under denna debatt.

Jag börjar med uppvärderingen av kronan, som väl närmast kom till i syfte att hålla importpriserna nere. Det är svårt att värja sig för intrycket, att man på vissa utländska håll måste ha blivit ganska illa orienterad från svensk sida rörande meningen och innebörden med kronans appreciering. Det förefaller ändå, som om regeringen bort räkna med att man från de utländska importörernas sida skulle uppfatta uppvärderingen av kronan som ett försök från svensk sida att så att säga sko sig. För att sedan motverka detta gick regeringen, måhända i någon förskräckelse, till aktion mot exportpriserna på papper och cellulosa. Eftersom betalningen för dessa varor sker i dollar, är det klart att dessa industrier tänkte sig att som motvikt mot apprecieringen av kronan en höjning av priserna i motsvarande grad skulle äga rum. Som bekant stannade regeringen så småningom för en sänkning av kronpriserna med 5 procent. På affärer i papper och cellulosa ägde emellertid rum under denna s. k. femprocentsperiod, som så mycket har omdiskuterats.

Den omständigheten jämte — får man förmoda — kritik från appositionen och från fackmannahåll tvingade regeringen tillbaka till de s. k. riktpreiserna. Så började det då säljas en del, men sedan har, efter det intryck man har fått,

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

försäljningarna i stor utsträckning upphört i avvaktan på en definitiv uppgörelse. Enligt vad som anförts, jag vill minnas också under onsdagens debatt, kommer denna att innebära att priserna bli fria men att ett visst belopp skall avsättas till en fond för särskilda ändamål.

Nu sade statsminister Erlander i onsdagens debatt så här: lyckligtvis — han använde uttryckligen det ordet — lyckligtvis ägde ingen större export rum under denna femprocentsperiod, och därför blevo förlusterna i valutor bara några hundra tusen kronor. Alltså: man vidtar en kritiserad och väl sedermera av regeringen själv såsom felaktig erkänd åtgärd, som mer eller mindre stoppar försäljningen, och sedan berömmar man sig själv genom att säga: se så bra vi ha skött det — vår okloka politik medförde — på grund av försäljningsinskränkningarna — nästan inga valutaförluster! Det är som om man ville säga: se så duktiga vi ha varit, som gjort att inga affärer kommo till stånd till de av oss dikterade priserna!

Man vågar uttala en stilla förhoppning att regeringen med det varnande exemplet för ögonen inte fortsätter på denna väg, inte fortsätter att fatta starkt diskutabla och måhända skadebringande beslut och sedan berömma sig av att man undgått förluster, därför att besluten inte kommit att träda i praktisk tillämpning.

Att perioden av prisnedpressning blev så kort får väl för övrigt, som jag nyss antydde, förutom den ringa försäljningen tillskrivas fackmannakritiken och den politiska oppositionen. Regeringens åtgärd var i höstas, som var och en vet, föremål för livlig opposition och debatt, även här i riksdagen. Egentligen borde alltså statsminister Erlander säga så här: lyckligtvis hade vi en opposition, som påpekade det felaktiga i vår åtgärd, så att vi sedan kunde rätta till den.

Om den reella valutaförlusten trots regeringens beslut blev ringa, så måste ju dock erkännas, att den naturligtvis kunde ha blivit större, om nämligen försäljning under en längre tid hade ägt rum till de av regeringen dikterade priserna. Jag skall inte länge uppehålla mig vid detta — här rör man sig ju för övrigt i stor utsträckning med ovägbara faktorer. Om man emellertid jämför de bottenpriser, som regeringen väl från allra första början tänkte sig, med de marknadspriser, som man hade kunnat få ut — även om de i många fall av olika skäl inte skulle ha tagits ut — så kommer man under förutsättning av en varaktighetsperiod på exempelvis ett år till helt andra och avsevärt högre förluster än den som nämndes från regeringsbanken i förrgår. Det är enligt min uppfattning *tendensen* i regeringens exportprispolitik som är klandervärd. Större förluster undgingos ju endast genom att regeringens politik rättades till.

Det är också i det här sammanhanget skäl att erinra om att folkhushållningsdepartementet på sin tid i en kommuniké tillkännagav »som synnerligen angeläget att man icke från svensk sida vidtar åtgärder som äro ägnade att driva upp prisnivån utomlands». Svensk Pappersmassotidning nr 18 för år 1946 sade om detta: »Det kan sägas vara märkligt att våra svenska myndigheter i sin omsorg om den utländska prisnivån fränsäger vårt land möjligheten till skäligen inkomster. Måhända kan detta betecknas som planhushållning, säkerligen icke som affärsmässighet.»

Man drar mycket lätt den slutsatsen att det här rörde sig om ett försök till planhushållning, fastän på det internationella planet, ett försök som naturligtvis måste misslyckas.

Och tidningen Affärsvärlden säger den 19 september 1946 — jag citerar den bara för att ställa in problemet i den belysning det hade, när saken var mera aktuell än den kanske är nu: »Det är — — — naturligt att man i de därav berörda industrikretsarna är upprörd eller rättare sagt indignerad. Rege-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
ringens exportprispolitik, valutapolitik och exportkreditpolitik har visat sig illa övervägd.» Det är ganska intressant att i detta nummer av Affärsvärlden regeringens valutapolitik uttryckligen nämnes, trots att valutasynpunkter aldrig — åtminstone inte såvitt jag vet — vid prisleförhandlingarna ha förts på tal från regeringens sida. Det tycker jag ganska väl illustrerar var ansvaret för underlåtenhetssynderna ligger, när det gäller valutaförhållandena. Ty det måste dock i främsta rummet vara regeringens uppgift att verka som valutavårdande myndighet och inte de enskilda företagens.

Jag vill avsluta detta resonemang om exportprisregleringen med följande reflexion, som väl ger problemet i ett nötskal. Denna motsägelsefulla politik från regeringens sida — först nedpressning av priserna, så återgång till de s. k. riktpiserna, sedan fria priser, kombinerade med den s. k. konjunkturutjämningsfonden — visar valhäntheten i regeringens dirigerande av exportpriserna. Det måste i sin mån ha bidragit till att i vida kretsar, både inomlands och utomlands, minska förtroendet för den svenska regeringens ekonomiska politik, en förlust som inte precis går att mäta i siffror. Den misslyckade exportprisregleringen var ett av de element, som ha orsakat tvivlet på den officiella ekonomiska politikens vederhäftighet.

Det talades i förrgår från regeringsbanken och även från annat håll om vår kreditpolitik, och jag vill också säga några ord om den. Statsrådet Myrdal gjorde gällande, att de utlandskrediter som hade beviljats från regeringens sida uppgingo till det föga skrämmande beloppet av 171,6 miljoner kronor, och han gjorde, vill jag minnas, från den utgångspunkten även gällande, att den socialdemokratiska regeringens utländska kreditgivning icke hade kunnat verka inflationsdrivande. Till en början är om detta att säga, att denna framställning av saken icke förefaller mig riktig. Dels ur den synpunkten att den socialdemokratiska regeringen väl ändå i det delvis förändrade läge, som vid tidpunkten i fråga hade inträtt, bar huvudansvaret för jättekrediten till Ryssland, och dels ur den synpunkten att medlemmar av den socialdemokratiska delen av samlingsregeringen enligt vad som gjordes gällande i onsdagsdebatten mer eller mindre hade åstadkommit ett läst läge, som sedan tvingade fram det slutliga avtalet.

Personligen tycker jag, att jag har ganska fria händer att kritisera kreditgivningspolitiken, eftersom jag hörde till dem som den gången talade och röstade mot jättekrediten till Ryssland. Vad nu detta speciella avtal beträffar så bör till att börja med påpekas — även om avtalet för dagen inte har gjort sig så kännbart i inflationsdrivande avseende — att vi på grund av detta avtal inom få år måste göra mycket stora leveranser från vissa industrier. Det är uppenbart att transaktioner av denna utomordentliga avfattning måste förberedas i tid. Anläggningsarbeten måste företas och kanske investeringar ske — åtminstone om man berömmar sig av en planhushållning — som ju absolut inte kunna undgå att inverka på förhållandena inom landet i inflationsdrivande riktning och som heller inte kunna undgå att inverka på våra möjligheter till export till andra och direkt valutaförstärkande marknader, marknader med hårda valutor. Inom landet måste i sin tur dessa förberedelser, dessa anläggningsarbeten, dessa investeringar och den dirigerade licensvägen, som måste äga rum på grund av den omfattande utländska kreditgivningen, öka konkurrensen om arbetskraft och material och på så sätt också verka inflationsdrivande.

För övrigt vill jag påpeka att det i statsverkspropositionen för i år finns ett belopp om 995 miljoner kronor för utländska krediter, som ligga outnyttjade. Givetvis måste ett sådant belopp i och för sig kunna tänkas utgöra ett inflationsshot.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Ja, man har svårt att förstå en tankegång, som bagatelliserar utländska jättekrediter, när vi befinna oss i dagens bottenläge med avseende på valutareserven. Det måste väl ändå i detta läge och även för de närmaste åren medföra en viss effekt — och en beklaglig effekt — att samtidigt som vi ha ett visst penningöverflöd, samtidigt som vi ha en viss varubrist, samtidigt som våra valutareserver gå nedåt, samtidigt skola under dessa år varor pumpas ur landet utan att vi få valutor i stället. Därtill kommer den effekt på vår exportpolitik i övrigt som dessa krediter måste medföra. Det är ju alldeles uppenbart att det i nuvarande läge med våra begränsade möjligheter blir svårt för oss att, i avsikt att återställa den samhällsekonomiska balans som nu allvarligt rubbats, i ömskvärd utsträckning exportera varor till sådana länder som kunna göra en motprestation och därigenom underlätta vårt ekonomiska läge.

Jag skall inte närmare uppehålla mig vid den negativa inverkan, som denna exportkreditpolitik kan tänkas medföra i ett läge, då man måhända har behov av lån i hård valuta, t. ex. från Amerika. Regeringen måste väl ändå, om inte vetat så i alla fall anat, att läget möjligen skulle kunna bli vad det i dag är eller någonting liknande och beaktat det vid ingåendet av jätteengagemang med utlandet. Saken är särskilt aktuell just i dessa dagar eftersom, enligt vad man har sett i pressen, »konkreta» miljonavtal, om jag får uttrycka det så, nu ha slutits med ryssarna.

Det är svårt, sade jag nyss, att följa en tankegång, där man gör gällande att det skulle vara möjligt att i ett akut läge förbättra den samhällsekonomiska balansen genom att lämna från sig varor utan motprestation. Man kommer — åtminstone jag som för min ringa del har tillhört Stockholms stadsfullmäktige — att tänka på några ord, som Z. Höglund en gång fällde om Stockholms stad, då han talade om »denna rika, ja överrika stad». När jag tänker på dessa krediter får jag en känsla av att man på sina håll här hemma ser på vårt land under rubriken »detta rika, ja överrika land». Det är svårt att få förtroende för en politik, som bygger på de delvis missriktade åtgärder, som tidigare ha vidrörts i debatten och som visar en hasardartad mentalitet, vilken bl. a. också kommer till uttryck i det nya skatteförslaget. Vi ha nu en enorm kreditgivning till utlandet, vi ha här hemma begynnande ransoneringsåtgärder, och man frågar sig vad som ytterligare skall följa. Man säger sig, att det icke är möjligt att återställa balansen, därest inte regeringen visar förutseende och en fast hållning och icke hänger sig åt mer eller mindre socialistiskt experimenterande med vårt folkhushåll.

Hela regeringens ekonomiska politik — huru vi än önska regeringen framgång när det gäller stabilisering av kronvärdet och försvaret mot inflationen och allt detta — dvaljes i en atmosfär, som lämnar föga hopp om en förtroendefull samverkan och ett effektivt reultat. Man har under de år, som gått efter världskrigets slut, på ett utomordentligt ensidigt sätt, åtminstone enligt min mening, intresserat sig för socialisering och ett experimenterande i olika avseenden, som naturligtvis inte har kunnat undgå att väcka oro och irritation inom det näringsliv, som dock är den fasta grundvalen för den ekonomiska politik som skall föras. Inom vida kretsar har man det intrycket, att regeringen i många avseenden visar ett främlingskap inför den verklighet, varmed regeringen har att göra. Avsikten tycks vara att staten skall träda in och i allt större utsträckning ta hand om verksamheter av olika slag. Vi ha också fått en socialiseringsoffensiv, som visserligen nu pågår i utredningarnas form och som därför för närvarande kanske inte väcker så stort uppseende men som i alla fall finns där. Allting skall göras mer och mer centraldirigerat, och man tänker inte på att missgrepp, som göras av denna centraldirigerande apparat, mycket snabbare och effektivare sprida sig till olika delar av samhällskroppen.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Och till detta, som man har gjort i önskan att, såsom det heter i efterkrigsprogrammet, få till stånd en omdaning i socialistisk riktning av det svenska folkhushållet och det svenska samhället, kommer nu det skatteförslag, som man envetet tycks hålla fast vid, trots de anmärkningar som ha riktats mot förslaget från de mest skiftande håll, bl. a. av vår svenska demokratis opolitiska remissinstanser. När herr Severin i Stockholm i går i Afton-Tidningen, som han vet att jag med nöje läser, talar om att skatteförslaget inte kan ha någon särskilt stor betydelse ur inflationssynpunkt, så kan jag beklagligtvis inte dela hans uppfattning på denna punkt. Även om själva innebörden av skatteförslaget inte skulle, såsom herr Severin anser, ha någon inflationsdrivande effekt, så måste den mentalitet, som kommer till synes i vissa uttryckssätt i skatteförslaget, väcka irritation, undran och tvivel om vad som ytterst är regeringens och speciellt finansministerns avsikter. Jag kan hålla med herr Severin om att detta skatteförslag måhända ännu inte hunnit inverka så destruktivt, men vi behöva ju för närvarande alla krafter för att kunna återställa stabiliteten i vårt folkhushåll. Ett skatteförslag, som genom sin påtagliga brist på sparsänkning motverkar sparandet och uppammar onödig konsumtion och därför så småningom allt mer bidrager till att åstadkomma inflation och penningvärdesförsämring, är sannerligen inte någon stabiliserande faktor. Det är väl inte heller omöjligt, att förslaget redan i någon mån kan ha stimulerat konsumtionen och därmed också indirekt importen.

Själva mentaliteten i skatteförslaget är utvecklingshämmande. Det finns vissa uttryck där, som göra att man får en känsla av att medborgarna i vårt svenska samhälle mera behandlas som bricker i socialistiska planhushållares händer än som självständigt agerande individer i ett frihetssamhälle. Jag skall inte återgiva några av dessa uttryckssätt nu — detta är ju inte någon skattediskussion, även om jag inte har kunnat underlåta att beröra det skatteförslag som det nu talas så mycket om — men jag kan göra det, om någon skulle begära det under debatten.

Man har inte någon tilltro till de tongivandes sparsänkning, och även detta är ett hinder för återställandet av den samhällsekonomiska balansen. Och när statsrådet Gjöres i går stod här och sade att vi måste hjälpas åt inom olika kretsar av näringslivet, så vill jag svara att det är klart att alla hoppas att få hjälpas åt. Man kommer emellertid inte ifrån att regeringen har skapat en dålig grundval för denna samverkan genom sina irriterande socialiseringsframtötar, sin motsägelsefulla exportprisregleringspolitik, sin obetänksamma utländska kreditpolitik, sina psykologiskt skadeverkande skatteförslag vartill kommer, som krönet på det hela, importregleringen och ransoneringarna. Att »hjälpas åt» förutsätter förtroende, något som givetvis också kan finnas mellan ett regeringsansvarigt parti och en ansvarsställande opposition. Det mest beklagliga i dagens situation är emellertid, att detta förtroende är skakat, och skulden härtill kan väl ändå inte ens ur regeringens synpunkt läggas enbart på den andra sidan. Regeringen har här det väsentliga ansvaret.

Det har i början av denna debatt uttryckligen sagts från regeringsbanken att »vårt näringsliv präglas av en stark tro på framtiden». Jag frågar: vittnar läget i dag verkligen om en sådan framtidstro? Är det inte fastmera så, att det råder oro för framtiden, inte minst på grund av det sätt, varpå regeringspolitiken i åtskilliga avseenden — jag dristar mig att använda uttrycket — bollat med vårt folkhushåll?

När statsminister Erlander i går talade om regeringens politik, resonerade han bl. a. ungefär på följande sätt. Det är klart att det inte ligger nära till hands att tillgripa så impopulära åtgärder som att ransonera kaffet; inte ha vi ransonerat kaffet, sade han, för att lugna nerverna på folk. Det är ju en

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

synnerligen impopulär åtgärd. Ja, man frågar sig om denna åtgärd skulle ha vidtagits av socialdemokraterna ensamma, om de icke ansett sig tvingade därtill; säkert skulle socialdemokraterna hellre ha velat dela ansvaret med andra i detta stycke.

Jag kan inte i detta sammanhang underlåta att göra ett par citat från den debatt rörande inflationspolitiken, som ägde rum här i riksdagen i oktober månad. Finansministern avböjde där uttryckligen inbjudan till konferenser rörande den ekonomiska politiken till försvar för penningvärdet — det har ju utgått upprepade bud till regeringen från oppositionens sida i detta avseende. Finansministern säger vid ett tillfälle under denna debatt att »vi tro inte att en sådan överläggning redan nu» — det var den 14 oktober 1946 — »skulle komma att leda till något fruktbart resultat.» Och i ett annat sammanhang säger han: »Jag tror sålunda att det var riktigt att man icke i våras anordnade en sådan konferens och jag är lika övertygad om att det ännu är för tidigt».

Nu förefaller det emellertid, som om man ville vältra över ansvaret, i varje fall för den konferens, som slutligen kom till stånd, inte fortsätter, på oppositionen. I själva verket är det väl ganska naturligt, om oppositionen finner det rätt motbudande, om jag så får säga, att ta vid på ett så sent stadium, när så mycket redan har förstörts. Man kan mycket väl förstå, om oppositionen tycker att det kanske ändå vore förståndigt, att regeringen, med hjälp av de goda och skickliga krafter, som vi hoppas finnas i vårt land, får taga ansvaret för den fortsatta politiken. Att regeringen kräver att få vara ensam om den popularitet, som inkomsthöjningar medföra, är en sak för sig. Men man får då finna sig i att även taga ansvaret för de impopulära åtgärder, som sedan kunna bli nödvändiga.

Man är förgrymmad på oppositionen, förefaller det mig, bl. a. av följande skäl. Man vill ensam åtnjuta medborgarnas och väljarnas ynnest på grund av sådana populära åtgärder som exempelvis inkomstökningar. Men man vill inte ensam bli föremål för kritik, när inkomsthöjningarna måhända till följd av en mer eller mindre valhänt politik inte visa sig bli verkliga inkomstförbättringar.

Innan jag slutar, herr talman, vill jag göra några korta reflexioner om importregleringen, vilken, som sagt, utgör krönet på den ekonomiska politik som hittills förts. Jag vill visst inte vara så ensidig — jag hoppas att regeringens ledamöter inte ha fått det intrycket — att jag påstår att regeringen bär ansvaret för allt som varit svårt att bemästra eller som gått galet. Det är klart att utomordentligt stora svårigheter möta i den nuvarande efterkrigstiden, och jag skall villigt erkänna, att i det läge, vari vi nu befinna oss, äro åtgärder av olika slag i och för sig en nödvändighet. Å andra sidan kan man, såsom också gjorts här tidigare, påtala vissa detaljer, t. ex. fruktimporten. Nog ha vi väl litet var gått och funderat över hur det varit möjligt att låta denna import ohejdat flöda på sätt som skett, och man har svårt att förstå att inte regeringen genom sådana organ som handelskommissionen och valutakontoret skulle ha haft erforderliga medel i sin hand att åstadkomma modifieringar.

Svårigheterna ha givetvis varit framträdande, men man är dock berättigad att säga, att det kunde ha förts en försiktigare politik och framför allt en politik i förhållande till näringslivet, som kunde ha alstrat större förtroende. Regeringen kunde ha låtit bli många attacker, man kunde ha avstått från att driva tesen om den socialistiska skördetiden, man kunde ha avstått från motsägande ekonomiska ingrepp och man kunde ha modifierat skatteframstötter, som på motståndarna göra ett doktrinärt intryck. Försvaret mot inflationen skulle då ha varit lättare. Måhända kan också det kritiska uttalandet göras, att verksamma åtgärder borde ha tillgripits tidigare och därför kunnat bli mjukare till sin utformning.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Som avslutning vill jag säga, att det synes mig vara hög tid att regeringen klart toge avstånd från doktrinär socialism och teoretiskt experimenterande och i stället vinnlade sig om en verklighetsbetonad och därför produktionsfrämjande och standardhöjande politik på lång sikt.

Häruti instämde herr *Fagerholm* och fru *Ewerlöf*.

Herr **Olson** i Göteborg: Herr talman! Det ämne, som vi här ha att handlägga, är för vårt land och för vårt näringslivs fortsatta utveckling av så utomordentlig betydelse, när det gäller att söka åstadkomma samling kring linjer, som ge bättre utsikter till en framtida välfärd än de som hittills ha följts, att jag nödgas, herr talman, trots den väl påkallade anmaning att fatta sig kort, som här nyss givits, rätt utförligt dröja vid det föreliggande ämnet.

Efter onsdagens debatt i andra kammaren, då statsministern med den äran värjde sig och sin regering mot anklagelsen för vanstyre i fråga om landets affärer, kvarstår intrycket av ett retoriskt fyrverkeri, där skuggor och ljus förskötes och allt belystes i de skönaste färger. Man kunde inte undgå att inför effekterna därav för en stund stanna i beundran, alldeles som man gör när en raket går i höjden för att sprida ett regn av stjärnor och sedan slockna.

Något vanstyre har inte förekommit, några fel ha inte begåtts, någon oskicklighet har inte varit för handen. Men i den kalla vardagens ljus stå vi där nu i alla fall med våra sjunkande valutareserver, vårt dalande penningvärde och partiell varubrist, trots full sysselsättning i alla branscher. Det skall väl falla sig svårt att bortförklara, att det inte är något galet i detta förhållande. Och man vågar nog gå ett stycke längre och påstå, att det är ett tillstånd, som hade kunnat förekommas. Vi ha levat över våra tillgångar inom landet, vare sig det nu beror på en alltför expansiv inkomstpolitik eller inte. Vi ha också levat över våra tillgångar i förhållande till utlandet, vare sig det beror på en alltför omfattande kreditgivning eller inte.

Det anmärkningsvärda är att denna utveckling ej skett som resultat av ett fritt fungerande näringsliv, utan under regeringens direkta styre och med en synnerligen omfattande krisbyråkrati som dirigerande organ. Näringslivets folk har dagligdags kunnat konstatera, hurusom denna kontrollapparat utlöser snedvridande krafter, till vilka en god del av dagens ogynnsamma läge säkerligen kan återföras. Och nu har regeringen inte något bättre recept att komma med än skärpt pris- och investeringskontroll, ökad ransonering, d. v. s. ökat tvång, vilket inte kommer — det är praktiskt folk övertygade om — att ha någon annan effekt än att skärpa de snedvridande krafterna och försämra läget. Detta inger icke förtroende.

Det fallande penningvärdet har inte kommit till oss som en tjuv om natten. I 1945 års remissdebatt kunde socialdemokratiska partiets dåvarande ledare i andra kammaren, herr Vougt, uttala, att skyddet för penningvärdet då var den största inrikespolitiska frågan. Inte så långt därefter blev det en socialdemokratisk regering, som det ålåg att svara för denna frågas riktiga lösning. Vi se i dag resultatet, ehuru inga fel ha blivit gjorda. Det olyckliga resultatet har i alla fall nåtts med tillgång till en planhushållnings alla möjligheter. Man tycker, att detta borde utgöra en dämpare på några av planhushållningens entusiastiska förkämpar i regeringen.

Regeringen vill inte veta av att den begått några fel och avvisar alla anklagelser i den riktningen. Det kan hända, att den kan göra detta gentemot en opposition, som för dagen befinner sig i minoritet, men regeringen kan inte freda sig mot följderna av tingens inneboende logik. Den fortlöpande inflationen har nu framtvingat drastiska åtgärder, och vad säger denna inflation om vad regeringen har gjort? Jo, att fel ha blivit begångna. Det förhållandet att

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

inflationen är en det ekonomiska livets regulator, ja, dess sista obevekliga regulator eller ultima ratio, när andra regulatorer satts ur spel eller ersatts av medvetet dirigerande åtgärder, är vittnesbörd nog om bakomliggande fel och missgrepp. Inflationen står som den bistre anklagaren mot regeringen för misslyckade eller underlåtna åtgärder.

När det är så svårt att fastlägga vilka direkta fel det är som kommit vår samhällsapparat att fungera mindre väl, tvingas man att gå något djupare och fråga sig, om det inte är något galet med hela systemet. Dess värre är nog så förhållandet.

Vi ha här i landet en borgerlig produktionsordning eller vad man också skulle kunna kalla den enskilda företagsamhetens produktionsordning. Det finns de som önska att vi skulle ha en socialistisk produktionsordning. Men det ha vi inte. Vi ha i stället många vänner till tanken på en omdaning av samhället i socialistisk riktning, och dessa vänners främste företrädare sitter i regeringen med stort inflytande och är finansminister.

Det borgerliga systemet har förvisso sina brister. Det är sannolikt att ett socialistiskt system har ännu större brister, men säkert är att socialistiska idéer, inmängda i det borgerliga systemet, äro som sand i ett välsmort maskineri. Jag undrar om det i diskussionen om vårt läge och regeringens politik är riktigt att bortse från detta förhållande.

Ett enskilt företagars väsen är för sin bästa funktion beroende av största möjliga rörelsefrihet. Det socialistiska systemet kräver begränsning av denna rörelsefrihet. Den enskilda företagsamheten är beroende av vinstmöjligheter, tillräckligt stora att uppväga förlustrisker. Det socialistiska systemet ser i vinsten en orätfångnen profit, som knappast har annan uppgift än att vara ett villebråd i skattejakten. Den enskilda företagsamheten är beroende av tillgång till enskilt kapital och enskilt sparande. Det socialistiska systemet är mer inställt på fördelning även av färdigbildat, i full funktion varande kapital.

Härav följer att åtskilliga åtgärder på det ekonomiska området, åtminstone sådana som syfta till samhällets omdaning i socialistisk riktning, inte passa in i det rådande systemet och mer eller mindre snedvrider detta. Detta är egentligen en mycket naturlig sak. Det skulle vara märkvärdigt om det var på annat sätt. Men denna påföljd bestrides regelbundet av den majoritet som beslutar om åtgärderna. Företagarnas praktiska erfarenhet härom tillmättes ej vitsord. Så är det med det nu aktuella skatteförslaget. Finansministern gör sig mycken möda att visa upp, att effekten av detta skatteförslag i förhållande till vissa samhällsekonomiska totalvärden har alltför liten storleksordning för att det skall vara berättigat tala om en hämmande verkan på initiativ, sparvilja och produktion. Han misstar sig säkerligen på den punkten. I praktisk företagsamhet bevandrade män veta, att det förhåller sig annorlunda. Dylika mot företagandet riktade åtgärder kunna icke undgå att undan för undan försämra det klimat där initiativ och företagsamhet trivas och skapa misstroende mot statsmakternas goda vilja.

Nu vet jag väl, att det är fäfång möda med argument som dessa att vare sig hos finansministern eller hans beslutande majoritet uppväcka den minsta tvekan om riktigheten av den väg man är inne på. Man pekar säkerligen på vårt hektiskt arbetande företagarsliv och hänvisar till tidigare olycksprofetior, som förmenas icke ha slagit in. Är det så helt på det viset? Jag tror det ej.

Vårt näringsliv präglas av en stark tro på framtiden, poängterade statsministern vid avgivandet av sin deklaration i onsdags. Ja, om man får draga slutsatser av den livliga investeringsverksamhet, som utmärker dagens företagarsliv och som Morgontidningens kände kåsör på sitt skämtsamma sätt velat uttolka som förtroende för finansministern, så skulle det förhålla sig på det

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
sättet. Men i omdömesgilla företagarkretsar ser man icke saken så ljus. Att det investeras och planeras så intensivt som nu verkligen sker beror nog varken på förtroende för herr Wigforss eller tro på framtiden utan snarare — så sorgligt det än är att utsäga det — på tron på fortsatt inflation.

Om jag sålunda, herr talman, ännu en gång slår fast, att vi ha en på enskild företagsamhet grundad produktionsordning, av vars bästa funktion hela vårt folks materiella välfärd är beroende, så måste jag säga, att det ej borde vara uteslutet, att ett parti i regeringsställning under en för vår valuta och vår försörjning kritisk tid gjorde avkall på åtminstone de mest utmanande av sådana åtgärder, som av en samfällid uppfattning inom näringslivet bedömas såsom hämmande eller skadliga.

Jag har svårt att föreställa mig, att en oförändrad inställning i detta fall från regeringens sida skall möjliggöra större samförstånd vid en förestående kontakt med näringsorganisationerna än som blev resultatet av konferensen med partiledarna. Det måste ju ligga i hela folkets intresse, att varuproduktionen blir så hög som möjligt i landet. Regeringen säger ju själv i sin deklARATION, att varutillgången skall ökas genom ökad produktion och ökad effektivitet. Detta och en kort rad om åtgärder för att öka tillgången på arbetskraft är visserligen allt som sägs om detta viktiga tema. Men det kan ju icke fritaga regeringen från att i produktionens intresse giva åt företagarlivet bästa möjliga arbetsbetingelser. Det är så mycket angelägnare för arbetarna själva att så sker, sedan man nu fått svart på vitt på att ytterligare löneökningar ej skola företagas förrän en förbättring av produktionen lämnar utrymme därför. Det är överhuvud taget ett förstahandsintresse för arbetarna och allt folket, att varor i tillräcklig myckenhet produceras att leva av. Därav är deras standard, deras reallöner, beroende, därav är hela vår brett upplagda socialförsörjning beroende.

Det är därför ganska orimligt att i den opposition, som riktats mot finansministern, se, såsom någon talare uttryckte det, en kamp mot arbetarklassen. Det är så långt ifrån en kamp mot arbetarna, att det är en kamp mot regeringen för arbetarnas bästa. Det är min övertygelse, att regeringens näringspolitik kommer att fördröja den marsch mot högre levnadsstandard, som i det moderna samhället endast av en effektiv industriproduktion kan åstadkommas.

Jag skulle vilja säga till herr Lundberg, som talade här i onsdags, att han icke bör underskatta betydelsen av att näringslivet har förtroende för finansministern. Den stämning av minskad arbetsglädje och oro, som följer av ett annat förhållande, gagnar icke det producerande livet och kan därmed gå ut över alla. Det kan vara, att herr Lundberg uttalar sitt förtroende för finansministern, liksom fru Västberg i dag gjort det för de socialdemokratiska kvinnornas räkning, och det kan också vara att finansministern alltjämt åtnjuter ett utbrett förtroende bland partivänner ute i landet. Men det klingar också andra toner långt utanför företagarnas led bland just det småfolk han velat taga sig an. Därpå är ej minsta svårighet att få belägg. Det råder den uppfattningen i företagarkretsar, att det Wigforsska systemet utgör en börda för produktionen och därmed ytterst för folkets breda massa, som får sin standard bestämd av produktionens alster. Det skulle därför ej förvåna, om det djupa misstroende, som inom näringskretsar härskar mot finansminister Wigforss, vad det lider sprider sig även till kretsar, som hittills varit hans anhängare. 1948 års val får väl ge svaret härpå.

Herr **Thapper**: Herr talman! Jag har under denna debatt med mycket spánt intresse lyssnat till oppositionens talesmän för att av dem få höra utsägas i

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

konkreta ordalag vilka missgrepp som regeringen skulle ha begått, men jag har fått lyssna förgäves för att få höra dem preciseras.

Jag tror att oppositionens tillvägagångssätt i denna debatt träffande karakteriseras av ordstävets: »Det var mycket väsen men litet ull, sa gumman klippte grisen». Man vill väl ändå inte på allvar göra gällande att riktpiserna på massa skulle vara orsaken till knappheten på valuta. Oppositionens förste talesman herr Ohlin — det har man väl åtminstone rätt att säga att han var, när han öppnade debatten från oppositionens sida, ty uttrycket »ledare» ville ju herr Pehrsson-Bramstorp inte godkänna — dess förste talesman alltså, herr Ohlin, rörde sig, som vanligt skulle jag vilja säga, med ytterst allmänna talesätt om att man skulle lägga om kursen eller att man skulle ha gjort detta tidigare. Men man lyssnade förgäves efter vari denna kursförändring skulle bestå. Han talade även nu i ytterst allmänna ordalag om en för stor investeringsverksamhet, men man lyssnade förgäves efter i vilka hänseenden den skulle vara för stor. Jag fick det bestämda intrycket, att herr Ohlin är i fullständig avsaknad av några alternativ härvidlag. Jag tycker detta är så mycket mer anmärkningsvärt, som ju herr Ohlin skall vara en vetenskapsman av facket, en nationalekonom. Nu skall jag gärna erkänna, att jag alltid varit bekajad av en viss misstänksamhet mot nationalekonomerna, därför att de, synes det mig, alltid haft en viss förmåga att krångla till de mest solklara ting. Jag måste säga, att herr Ohlin på mig gör det intrycket, att om det är på det sättet man skall bedriva denna vetenskap, då är han en lysande exponent för det facket. Jag fick dock samma intryck av herr Ohlins resonemang i denna debatt som under remissdebatten, att, förutom investeringsverksamheten, är det lönerna som äro farliga. Men även här är han ju så till den grad försiktig, att det är omöjligt att bilda sig ett omdöme, om han är motståndare till de löneförhöjningar som skett eller inte. Jag fick emellertid samma intryck nu som under remissdebatten, att det framför allt är löneökningen till arbetare och andra löntagare, som herr Ohlin finner farligast.

Belysande för oppositionens tillvägagångssätt finner jag vara, att dess egen argumentering lider av en utpräglad begreppsförvirring. Dess stående argument i den allmänna politiska debatten är ju: Gud bevar oss för statsingripanden och statstväng på olika områden! Men vad anklagar man nu regeringen för? Jo, för att den uraktlåtit att vidtaga statsingripanden mot dyrtiden. Veta verkligen herrarna själva på vilket ben ni vilja stå i det här hänseendet? Är det inte ganska betecknande för oppositionens sätt att gå tillväga, att när regeringen meddelat importförbud för vissa varor, en åtgärd som blivit nödvändig, då kastar sig oppositionen över regeringen för att denna åtgärd vidtagits. Eller också säger man att den kommit för sent. Det är tydligen alldeles hopplöst att efterlysa, vilka åtgärder som oppositionen skulle ha önskat vidtagna. Från herr Ohlins sida får man endast svaret, att han inte sitter inne med sådana upplysningar i detalj att han kan eller vill precisera några åtgärder. Men han vet ändå att regeringen handlat fel, vare sig åtgärder vidtagits eller inte vidtagits. Är detta ett typiskt nationalekonomiskt, vetenskapligt sätt att resonera eller gå tillväga?

Jag sade redan i remissdebatten, att jag finner det bekräftat av oppositionens tillvägagångssätt i denna debatt, att man saknar sinne för proportioner och att man gör sig skyldig till medveten svartmålning av läget. Är det på detta sätt man motverkar en inflation? Nej, man blåser på den glöd som finns för att den skall slå ut i full låga. Nog tyckte jag, att det verkade något av galghumor, när herr Ohlin i onsdags målade ut riskerna av det uttalande som statsrådet Myrdal gjort om att läget kunde bli sådant, att en importreglering

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

av vissa varor bleve nödvändig. Det var, säger man samstämmigt på borgerligt håll, ett riskabelt uttalande som hade ökat inflationsfaran. Men när herrar Ohlin, Skoglund i Doverstorp och Domö m. fl. sedan mycket lång tid tillbaka förkunnat för det svenska folket att vi befinna oss i en inflation och att den kommer att öka katastrofalt genom att vi ha en sådan regering som vi ha, så har det tydligen, enligt dessa herrars sätt att resonera, inte inneburit några sådana risker, som statsrådet Myrdals uttalande skulle ha gjort. Ja, har det inte inneburit några risker med den agitation, som herrarna ha bedrivit, då ha herrarna tydligen inte själva en så värst stor förhoppning om att svenska folket skall tro på vad ni förkunna.

Vi kunna konstatera, att den ohejdade dyrtid varom ni siat ännu inte är över oss, men det är i varje fall inte herrarnas förtjänst. Finns det något belägg för herrarnas svartmålning? Ja, levnadskostnadsindex var vid krigets slut 154 och vid ingången av 1947 — 157, alltså en stegring med 3 enheter. Riksbankens konsumtionsprisindex var 158 sommaren 1945, i februari 1947 är siffran 161, och alltså föreligger även här en stegring med 3 enheter. Man må tala hur mycket som helst om en dold prisstegring, så till den grad missvisande kunna dessa indextal ändå inte vara. Jag har sett på siffrorna och lyssnat till oppositionens argumentering, men jag har i varje fall vid den jämförelsen inte kunnat komma till det resultatet, att herrarnas resonemang är lugnt och sakligt. Avsiktlig svartmålning, mina herrar, det är den rätta karakteristiken!

Tillåt mig nämna några siffror till, som belysa oppositionens dova mullrande. Riksbankens behållning av guld var den 4 mars i år 1 114 miljoner kronor. Den 30 augusti 1939 var motsvarande siffra 1 277 miljoner kronor. Vår behållning av utländska valutor var den 4 mars i år 609 miljoner kronor. Den 30 augusti 1939 var motsvarande siffra 571 miljoner kronor. Vad säger oss dessa siffror? Ja, de måste i varje fall säga oss, att läget ingalunda är så katastrofalt, som oppositionen vill göra det till.

Herr Wiberg, som jag förut betraktat som en av de mera vederhäftiga förespråkarna för vårt näringsliv här i kammaren, framstod inte fullt så vederhäftig, sedan jag lyssnat till hans resonemang här i onsdags. Visserligen började han med att säga, att han var tveksam om han skulle lägga ytterligare sten på regeringens börda, men av fortsättningen framgick med all tydlighet, att detta endast var ett vackert talesätt. Herr Wiberg använde i fortsättningen starka ord. Han sade till exempel »att misstroendet mot regeringen sträcker sig långt ner i näringslivet». Vad har herr Wiberg för mätare på detta misstroende? Jag är bergsäkert övertygad om att detta påstående är oriktigt. Herr Wiberg gör sig nämligen skyldig till det fatala misstaget att tro att näringslivet det är herr Wiberg och några företagsledare till. Sådana misstag äro ytterst vanliga bland företagare, och samma misstag, gjorde för resten herr Ljungqvist sig skyldig till nyss. Det stora antal arbetare, som utgör näringslivets betydelsefullaste del, spelar för herr Wiberg ingen större roll i det här sammanhanget. Men jag skulle vilja tillåta mig att i all blygsamhet ge herr Wiberg, herr Ljungqvist och herr Olson i Göteborg det rådet, att som företagsledare är det klokt att i näringslivet också räkna med arbetarna. Näringslivet är nämligen inte till enbart för företagsledarnas del.

Herr Wiberg yttrade sig också kritiskt om att regeringen bara pekar på att skärpa priskontrollen. Får man ta detta som ett tecken på att han är motståndare till att vi ha en priskontroll i landet? Är herr Wiberg medveten om utvecklingen i USA, där man upphävde priskontrollen och grosshandelsprisindex sedan krigets slut har stigit med 33 %? Samtidigt har samma index hos oss sjunkit med 2 %.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Herr Olsons i Göteborg bröstoner nyss bli verkligen underhållande, när man ser på dessa siffror från det kapitalistiskt styrda USA. Är det den utvecklingen man eftersträvar på borgerligt håll, när man kräver åtgärder? Detta är onekligen ånyo ett typiskt exempel på vederhäftigheten i den borgerliga oppositionens svartmålning av läget hos oss.

På socialdemokratiskt håll ha vi aldrig bestritt, att läget för vårt vidkommande ingalunda är utan risker, men vi ha hävdad och kunna med framgång göra det även i dag, att läget ingalunda är katastrofalt. Den oerhörda dyrtid som herrarna ha profeterat om skulle komma, den är i varje fall inte här ännu. Det visa de siffror jag anförd. De åtgärder som nu ha vidtagits, äro också ett led i åtgärderna att förhindra en sådan utveckling. Som tidigare har framhållits i debatten ha vi vår handlingsfrihet kvar.

Man skulle väl nu ha väntat, att oppositionen åtminstone erkände nödvändigheten av den vidtagna åtgärden för att skydda vår valuta, men detta har ingalunda blivit fallet. Nej, det kan man inte kosta på sig, möjligen påståendet att åtgärden har kommit för sent. Åter ett belysande exempel på motsägelsefullheten i den borgerliga propagandan. Här har regeringen tillåtit en fri och icke statsreglerad import så länge vår varubrist varit stor. Men dels har denna import, åtminstone i viss utsträckning, varit lyxbetonad, dels har vår export icke i längden tillåtit en import av denna storleksordning. Alltså ser man, att man icke kan helt överlämna dessa ting åt en företagsamhet. En viss statsdirigering — ett otäckt ord i borgerliga öron — är absolut nödvändig och ofrånkomlig. Man kan således vara överens om, synes det mig, att importregleringen i nuvarande läge har varit ofrånkomlig.

Sedan är det klart, att man alltid kan diskutera, vilka varor som skola drabbas av en importreglering. Att kaffet är en känslig vara visste säkerligen regeringen lika väl som vi andra. Men för att förhindra, att denna vara i eminent grad skulle utlämnas till att bli en konkurrensartikel för den ökade köpkraften, i vilken konkurrens de mindre köpkraftiga skulle ha legat under, var den vidtagna åtgärden åtminstone enligt min övertygelse riktig. Den betyder ju helt enkelt, att det eftertraktade kaffet tillförsäkrats även de små inkomsttagarna och att icke de större ha möjlighet att ensamma lägga beslag på alltsammans. Detta orsakssammanhang är ingalunda svårt att förklara för det svenska folkets överväldigande flertal.

Om därför herr Ohlin har spekulerat i att arbetarna här i landet icke ha sitt förtroende kvar för regeringen, har han spekulerat fel. De svenska arbetarna och löntagarna ha säkerligen fullt klart för sig, varför de nuvarande åtgärderna ha vidtagits, nämligen för att skydda penningvärdet och för att åt löntagarna bevara värdet av de löner, som de, enligt min mening fullt motiverat, ha lyckats tillkämpa sig. Det föreföll mig, som om herr Ohlin spekulerade för mycket i kaffe, när han trodde sig kunna komma med kravet på nyval. Eller är det så, herr Ohlin, att herr Ohlin har tröttnat på att räkna procent fram till 1948 års val och att längtan till taburetten är så stark, att han redan nu tror sig ha en chans? Jag är övertygad om att Sveriges arbetare och småfolk skulle komma att ge herr Ohlin ett helt annat besked än det han förväntar, och de komma säkerligen — herr Olson i Göteborg — att göra det även 1948.

Vi ha på arbetarhåll fullt klart för oss vilka intressen högern men även herr Ohlin och folkpartiet närmast företräda. Samspelet mellan herr Ohlin och framför allt huset Kreuger och även huset Bonnier gör, att vi icke tro på försäkringen från herr Ohlins sida, att han inga förbindelser har med storfinansen. Och vi behöva ingalunda vara tveksamma på den punkten. Den fortgående trafiken i den folkpartistiska pressen mot regeringen och socialdemo-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Kraterna gör oss inga mer vittnesbörd behov. Då var ju faktiskt högerledaren, herr Skoglund i Doverstorp, litet försiktigare, när han formulerade sitt omdöme om det förtroende regeringen har eller icke har. Han sade, att det finns grupper som tro på regeringens politik, men också stora grupper som icke göra det. Ja, visserligen är allt relativt här i livet, herr Skoglund, men jag är för min del ingalunda tveksam om vilken av dessa grupper som är den ojämförligt största.

Herr Skoglund tog liknelsen om att vårt land har kommit i samma situation som en person, som när han skall göra ett inköp måste med portmonnän i hand varje gång se efter om han har råd till inköpet. Han menade alltså, att vårt land genom importregleringen kommit i detta läge. Även om så är fallet, kan ingen påvisa att detta är regeringens fel. Det har i varje fall oppositionen icke kunnat göra, trots vällovliga ansträngningar. Vi äro en liten del av en krigshärjad värld, en värld med sönderslagen produktionsapparat och med en varuknapphet, vartill ingen skådat maken. Det är kriget som orsakat detta mänsklighetens nuvarande elände. Men vi ha fortfarande liten eller ingen känning om detta elände. Innerst inne borde vi känna en stor tacksamhet över vad vi undgått och undgå. Situationen med portmonnän i hand är ingalunda så förödmjukande som herr Skoglund försökte göra gällande. I den situationen har en överväldigande del av det svenska folket alltid befunnit sig, herr Skoglund, alltså även när relationen mellan export och import var helt annorlunda än den är för dagen. Många, ja säkerligen de allra flesta, göra det ännu. Men det parti, som herr Skoglund företräder, har alltid haft liten förståelse för en rättvisare fördelning och en höjd standard för dessa folkgrupper. De som tillhöra denna stora grupp ha vetat — och de veta det fortfarande — att de ha intet eller i varje fall mycket litet att vänta i bistånd från de partier herrar Ohlin och Skoglund företräda. Men de veta vad regeringens politik har inneburit för dem, icke minst när det i årets lönerörelser har gällt att ernå förbättringar. Detta förtroende är ingalunda rubbat genom att regeringen för att skydda vår valuta tillgripit en importreglering.

Herr Skoglunds förklaringar om nödvändigheten av förändringar i regeringens sammansättning för att återställa förtroendet äro därför synnerligen malplacerade. Hur skulle de förändringar i en socialdemokratisk regering se ut som skulle tillfredsställa högern och folkpartiet? Har det förresten hänt och kommer det någonsin att hända, att en socialdemokratisk regering får högerpartiets och folkpartiets förtroende? Om detta otroliga skulle hända, finge vi väl anonsera efter en så nödvändig ingrediens i ett demokratiskt samhälle som en opposition. Nej, herr Skoglund, vi skulle ha blivit mera överraskade, om herr Skoglund förklarade, att regeringen även har högerns förtroende. Alltså, herr Skoglund, när det krävs en förändring på vissa poster i regeringen, gör man nog klokt i att räkna över det egna partiets storlek och vilka »framgångar» det har haft i de senaste valen. Om man skulle göra det horribla tankeexperimentet, att de perfiditeter som serverats om vissa statsråd, framför allt i den folkpartistiska pressen, skulle få leda till utbyte på vissa poster i regeringen, enligt herr Skoglunds tankegång, vart skulle det då bära hän? Det skulle väl bara betyda, att man skulle överflytta sin galla på nästa utvalda för att få bort även dem. Vi ha nämligen inom arbetarrörelsen det intrycket, att man på borgerligt håll finner den taktiken bekvämast att vända sig mot ett par personer i framskjuten ställning inom partiet för att på den vägen komma åt det socialdemokratiska partiet såsom sådant.

Såsom själv varande industriarbetare vågar jag försäkra, att regeringen på alla punkter har den svenska arbetarklassens förtroende. Detta är särskilt starkt för de personer, mot vilka borgerligheten och borgerlig press rikta sina hår-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

daste angrepp. Och det är särskilt starkt just därför. Vi se hos regeringen i dess helhet en strävan att genomföra arbetarrörelsens efterkrigsprogram, och även om tillfälliga svårigheter kunna fördröja dess genomförande, tvivla vi ingalunda på att det till slut skall lyckas.

När herr Pehrsson-Bramstorp i onsdags klagade över att regeringen icke skulle ha lyssnat till hans goda råd, gjorde jag den reflexionen, att bondeförbundet i nuvarande situationer ser ut att alltför nära ha lierat sig med i varje fall *de intressen*, som herr Ohlin företräder, och att man därför måste taga hans råd med stor försiktighet. Jag fick detta intryck förstärkt när jag hörde herr Pehrsson-Bramstorp parentetiskt ställa den frågan, om det nu finns någon storfinsans. Om jag icke minns alldeles fel, är det bara ett par valrörelser sedan bondeförbundet i sitt valmanifest gick till storms mot storfinsansen. Slogs man då mot en inbillad motståndare eller har sedan dess bondeförbundet kommit till rätta med storfinsansen? Den som tvivlar på dess existens kan ju taga sig en funderare på vem som finansierar tidningspropagandan med helsidesannonser mot skatteförslaget. Det är väl ingen som tror, att det är småspararna som ha råd med sådant.

Jag har känt ett behov, herr talman, att deklarerat att regeringen kan vara övertygad om det svenska småfolkets och arbetarklassens förtroende även efter genomförandet av importförbudet. Vi ha därigenom fått en ytterligare påminnelse om lägets allvar, vilket vi från socialdemokratiskt håll aldrig ha förnekat. Men från detta allvar i läget och till oppositionens våldsamma överdrifter är det gudskelov ett oerhört långt steg. Med gemensamma ansträngningar skall det svenska folket kämpa sig igenom de nuvarande svårigheterna. Det är givetvis beklagligt, att de borgerliga partierna icke synas vilja lämna sin medverkan härtill, men jag är övertygad om att vi detta till trots skola kunna bemästra svårigheterna. Å andra sidan skall den svenska arbetarklassen ingalunda blunda för de krafter, som i en svår situation i stället för att lämna statsmakterna och regeringen sitt bistånd försöka att ställa svårigheter i deras väg. Jag är bergfast övertygad om att regeringen skall lotsa oss igenom de nuvarande svårigheterna och göra det på ett sådant sätt, att påfrestningarna icke i främsta rummet gå ut över eller behöva bäras av de mindre inkomsttagarna. Jag slutar med att understryka, att även om läget är allvarligt, finns det mycket litet underlag för oppositionens svartmålningar.

I detta anförande instämde fru *Johansson* samt herrar *Falk*, *Gustafsson* i *Bogla* och *Holm*.

Herr *Ljungqvist* erhöll på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall bara komma med en mycket kort replik.

Den ärade föregående talaren resonerar ungefär så här: vi ha inom arbetarrörelsen det intrycket att de borgerliga kasta sig över ett par statsråd för att därigenom minska regeringens prestige och misskreditera socialdemokratien. Men naturligtvis förhåller det sig så att oppositionen inriktar sin kritik på sådana ministrar, som man anser ha begått fel eller misstag eller som icke på ett tillfredsställande sätt skött sitt ämbete. Herr Thapper försäkrar att i det fall kritik riktas mot vissa ministrar, kommer man att sluta hårdare upp omkring dem. Jag vill alltså bara konstatera, att om en regeringsmedlem av oppositionen anses ha begått fel och misstag och i realiteten också gjort det, då kunna vi tydligen vara absolut säkra på att få behålla denne regeringsmedlem.

Herr *Jonsson* i Skedsbygd, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Även jag skall bli ganska kortfattad. Det var bara ett par uttalanden av herr Thapper, som föranledde mig att begära ordet.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

När herr Thapper gör jämförelser mellan guldbehållningen och valutabehållningen 1939 och i mars månad i år och visar upp att vi ha ungefär samma ställning nu som då, vill jag säga honom att förhållandena då och nu ju äro helt annorlunda. Då hade vi inför den krigsrisk som förelåg ett lager av importerade varor. Det var denna lagerhållning som i stor utsträckning hjälpte oss att rida ut importspårren under krigsåren. Vi hade importerat livsmedel, oljor, industriprodukter, m. m. praktiskt taget allt vad vi behövde. Nu äro lagren tomma, och dessutom ha vi förbundet oss att utföra stora leveranser till utlandet de närmaste åren. Detta förändrar ställningen mycket.

Så en sak till. När herr Thapper ville påstå, att bondeförbundet allierat sig med de intressen, som förfäktats av herr Ohlin och herr Domö, vill jag på detta svara, att man kan bekämpa kapitalet utan avsikt att förstöra detsamma, liksom man kan bekämpa en person utan avsikt att ta livet av honom.

Herr **Thapper** erhöll jämväl på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jag vill svara herr Ljungqvist först. Det är inte bara kritiken som sådan som medfört detta vårt ställningstagande utan framför allt det sätt varpå kritiken förts. Dessutom måste jag säga att liksom jag här i denna debatt har svårt att finna verkliga skäl för oppositionens påståenden, förhåller det sig på samma sätt med kritiken i de borgerliga tidningarna mot de utpekade personerna, man har icke kunnat påvisa några misstag.

Till herr Jonsson i Skedsbygd vill jag säga, att läget är ej så förfärligt förändrat sedan 1939. Visserligen hade vi den gången förbrukat en stor del av valutareserven för att få in varor i landet. Men läget är ganska likartat nu, när vi praktiskt taget varit utan lager och tvingats använda valutareserven för att fylla på de tömda lagren. Jag tycker icke att det är så stor skillnad mellan dessa fall.

Härpå anförde:

Herr **Fast**: Herr talman! Vi börja ju skönja slutet av debatten som nu väl fyllt sin uppgift. Oppositionen har på sedvanligt sätt konstaterat att den kunnat tillskriva sig segern och regeringens nederlag är fullständigt om man får tro borgarpresen.

Nyss fälldes ett yttrande om våra tomma lager. Ett sådant yttrande måste dock bero på brist på kännedom om de verkliga förhållandena. Ty på områden, som jag mycket väl känner till, kan man säga att vi ha ganska stora lager. På andra områden vore det däremot kanske till och med önskvärt att lagerhållningen varit mindre, ty där kan man få bekräftat att importörerna farit fram på ganska vårdslöst sätt. I fråga om vissa varor är nämligen lagerhållningen av en storlek, som inte är särskilt lämplig.

Men, herr talman, i verkligheten betyda dessa konstateranden om seger och nederlag i en debatt oerhört litet från vilket håll de än komma. Vi skola komma ihåg att framtiden alltid är oviss. Det är så oändligt mycket som kommer emellan som inte förutsetts. Detta gör att man enligt min mening handlar klokast, om man inte låter sitt handlande bestämmas av ett alltför långt gående spekulerande, något som ju lätt leder till felspekulation. Vi ha ännu ganska lång tid kvar till 1948 års val, och någon riksdagsupplösning har väl aldrig på allvar ifrågasatts. När detta krav restes under debatten var det väl mera avsett för oppositionspresens löpsedlar än något som skulle tagas på rena allvaret. Herr Ohlin får väl vänta med att utbyta sitt ledarskap för oppositionen mot ledarskapet för en borgerlig vågmästarregering. Jag tror också att

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

svenska folkets majoritet rätt tålmodigt ställer sig avbidande. Det blir ju alltid extra kommunalval i någon kommun, där man av förändringarna i procent eller bråkdelar av procent kan beräkna hur valvinden blåser.

Jag konstaterade i mitt anförande under onsdagen, att den beskrivning av läget, som oppositionen kommit med, icke är med verkligheten överensstämmande. Ty det läge man målat i denna debatt liksom det som målas i den borgerliga tidningspressen är närmast ett katastrofläge, medan det i verkligheten förhåller sig så, att prisnivån i vårt land hållit sig relativt stabil — för att använda ett försiktigt ord — och att vår valutareserv ingalunda kan betecknas som dålig. Men vad jag trodde att vi skulle kunna komma överens om var, att läget i och för sig icke kan betraktas som dåligt, att det icke är detta läge som egentligen framtingat regeringens åtgärder utan att dessa äro förorsakade av själva den oroande tendens, som vi trott oss kunna konstatera och som vi måste bryta för att icke ett framtida besvärande läge skall komma att uppstå.

När jag i onsdags lyssnade på herr Wibergs anförande, frågade jag mig verkligen, vilket svenskt intresse det kunde vara att måla nuläget i oigenkännliga svarta färger. Och när herr Wiberg samtidigt talade om sina många resor i utlandet och sina många samtal med framstående industridkare, affärsmän och politiker, tänkte jag, att herr Wiberg, som den gode patriot jag tror han också är, icke för dessa framstående personer i utlandet målat läget på det sätt han gjorde i sitt anförande här i andra kammaren. Herr Wiberg ansåg, att regeringen borde ha uppträtt som någon sorts övertillsyningsman för våra näringsidkare och sett till, att de icke sålde sina varor till utlandet till för billiga priser. Detta uttalande innebar en så stark misstro mot representanterna för det svenska näringslivet, att det icke kunde undgå att väcka uppmärksamhet. Det är sålunda icke blott regeringen som uppträtt och sålt varor för billigt, utan det är även exportörerna själva, som icke ha utnyttjat situationen och tagit tillräckligt höga priser! Nu är jag fullt medveten om att detta påstående icke var så allvarligt menat utan bara bevisar, att när det gäller att finna angreppspunkter mot regeringen, blir så gott som allting användbart. Jag vill i det sammanhanget fästa uppmärksamheten vid den propaganda, som bedrives och som säkerligen gör stort ohägn i utlandet, när man söker skildra utlandets reaktion på ett visst sätt utan att man har några sakliga belägg för det. Jag erinrar vidare, att den propaganda som pågår måste innebära uppammandet av en skrämselfämning och en hamstringsanda i landet.

Ännu en gång vill jag framhålla den dubbelsidighet, varmed oppositionen framträtt i denna debatt. Man förnekar icke, att åtgärder nu böra och måste vidtagas. Men när man klandrar de föreslagna åtgärderna, har man ingenting annat positivt att komma med. Jag har fått den uppfattningen, herr talman, att det icke är så mycket de vidtagna åtgärderna man är missbelåten med som fastmera att regeringen icke vill framträda och avlägga syndabekännelse om oskicklighet och vanstyre. Det är klart, att om detta skedde, skulle oppositionen omedelbart förvandla sig till något annat än opposition. Men, herr talman, skulle det bli s. k. allmän syndabekännelse som på ett Oxfordmöte, undrar jag om icke även oppositionen skulle få en hel del att bekänna. »Alla ha vi skulder», står det ju i en gammal revyvisa. Borttagandet av omsättningsskatten, som vi alla medverkat till och vid vars slopande herr Ohlin var den starkaste pådrivaren, ter sig enligt min mening i dagens läge som mindre lyckat, även om denna skatt ur principiella synpunkter knappast kan försvaras. Jag erinrar vidare om hur man i oppositionens läger gång efter annan opponerat även i denna kammare mot tyngande regleringsåtgärder, som hade kunnat vara ägnade att effektivisera investeringskontrollen och motverka valutautströmningen. Denna kritik har satts in icke minst mot regleringsåtgärderna i fråga om byggnads-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

branschen. Mångenstädes har man ute i landet till följd av den agitation, som där bedrivits och som kommit ganska smygande, bibringat allmänheten den uppfattningen, att det är mer eller mindre i trakasseringsssyfte mot en lojal allmänhet som dessa åtgärder vidtagits. Åtgärderna ha därigenom kommit att framstå mera som självändamål än som framtvingna av samhällsekonomiska skäl.

Medan herr Ohlin talar om att investeringskontrollen borde ha varit mera hårdhänt, så har oppositionen, icke minst i tidningspressen, skapat ett stämningssläge, som försvårar och alltjämt kommer att försvåra samma investeringskontroll. Jag har redan sagt, att jag har fått en oerhörd respekt för denna oppositions stora tekniska och ekonomiska resurser, när jag har sett den styrka den besitter. Hur har man icke utan några som helst skrupler målat ut förslaget till den skärpta kapitalbeskattningen som om av denna berördes icke bara de stora spararna utan även småspararna. Att detta skapat ett stämningssläge, som motverkar sparandet i vårt land, torde vara ostridigt. Men detta har icke skett på sakliga grunder.

I övrigt, herr talman, vill jag fråga om vi kunna räkna med att få sitta i fullständigt orubbat bo som om ingenting hänt ute i världen. Världens stora brist på förnödenhetsvaror kan dock icke gå oss spårlöst förbi, framför allt icke om man betänker att vår största importmarknad blivit totalt spolerad. Det är ont om råvaror, bl. a. kol, järnmateriel av vissa slag samt viktiga halvfabrikat. De länder, som ha dessa viktiga produkter att sälja till oss, uppträda av naturliga skäl icke som några filantroper, utan de vilja med de medel, som stå till deras förfogande, tilltvinga sig de bästa villkor, vilket betyder höga priser och kanske i övrigt för oss oförmånliga betalningsvillkor. Det betyder också, att vi för att kunna komma åt de livsviktiga varor, som vi i dagens läge behöva, nödgas ta in sådana varor, som vi eljest helst skulle vilja slippa. Ändå se dessa länder på oss, som om vi vore skyldiga dem något, något som vi aldrig kunna komma att betala; jag tänker därvid på den förmån, som vi haft genom att vi kunde hålla oss utanför den stora striden.

Herr talman! Efter denna debatt står det ganska klart för regeringen, att den icke kan räkna med någon medverkan eller något hänsynstagande från oppositionens sida, när regeringen nu går till verket att övervinna de svårigheter av skilda slag, som resa sig vid fullföljandet av det skisserade programmet. Här om är ingenting att säga: det är oppositionens sak att bestämma för egen del. Vi kunna icke göra några anspråk gällande i det avseendet. Vad däremot oppositionen i det nuvarande läget icke har rätt att göra är att tala å hela svenska folkets vägnar; den får inskränka sig till att tala å egna vägnar. Jag tror att regeringen själv känner med sig, att dess fullmakter räcka till för ett målmedvetet arbete, som icke viker undan för svårigheterna.

Till sist, herr talman, vill jag på förekommen anledning ännu en gång framhålla vad jag gav uttryck åt i onsdags, nämligen att regeringen fortast möjligt bör företa en utredning om hur det verkligen förhåller sig med avseende å i utlandet befintliga svenska valutor och att de av utredningen betingade åtgärderna bli vidtagna, även om detta måste ske med stöd av ny lagstiftning.

I detta anförande instämde herrar *Olsson* i Gävle, *Petterson* i Degerfors, *Severin* i Gävle, *Berg*, *Jonsson* i Haverö, *Mårtensson*, *Orgård*, *Odhe*, *Spångberg*, *Andersson* i Hyssna, *Johansson* i Torp, *Lindberg*, *Malmberg* i Stockholm, *Lundbom*, *Andersson* i Löbbo, *Forsberg*, *Gustafsson* i Bogla, *Olsson* i Oskarshamn, *Engström*, *Andersson* i Munkaljungby, *Hällgren*, *Jonsson* i Kalmar, *Andersson* i Malmö, *Nilsson* i Landskrona, *Ekdahl*, *Landgren* och *Sundberg*.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Herr Hedlund i Rådomb: Herr talman! Under den allmänna debatten under de senaste veckorna har gjorts gällande, att exportpriserna på träförädlingsindustriens produkter av statsmakterna pressats ned till en nivå, som legat under världsmarknadsprisernas. Man har sagt, att regeringen har hindrat exportindustrien från att ta ut de priser, som kunde gå att få på utlandsmarknaden. Det har i det sammanhanget nämnts betydande belopp. Man har talat om belopp på 100 miljoner kronor, och man har talat om belopp på 200 miljoner kronor. Härom dagen viftade statsministern bort denna anmärkning med mycket lätt hand. Han förklarade nämligen, att allt, som gått förlorat för landet på grund av åtgärder från statens sida, kunde uppskattas till ungefär 270 000 kronor. Statsrådet Ericsson har också varit inne på den frågan, och han gav då kammaren det beskedet att, såvitt han visste, hade man icke från exportörernas sida hyst någon åstundan om högre priser än dem, som verkligen fått tagas ut.

Jag tror emellertid för min del icke, att sista ordet i denna fråga kan anses vara sagt i och med dessa två uttalanden från regeringsbanken. Mig veterligen förhåller det sig så, att våra grannländer i både öster och väster vid export av trämassa ha fått betydligt högre priser än vi kunnat betinga oss. Jag kan tala om, att medan de svenska riktpriserna för oblekt cellulosa vid årsskiftet rörde sig om 320 kronor per ton, fick man i Norge för samma vara vid export 470 svenska kronor och i Finland 475 svenska kronor, alltså en differens på ungefär 150 kronor per ton. För närvarande är differensen betydligt större. Varför ha vi då icke tagit ut dessa priser? Ja, detta är en fråga, som man ställt sig litet var.

Statsrådet Ericsson uppgav, att han för sin del icke kände till att industrien haft någon åstundan att ta ut högre priser. Han förnekade helt enkelt, att man från regeringshåll hade förhindrat industrien att ta ut de priser, som den kunnat få, och han nämnde, att han frågat sig för om vad man tyckte var ett skäligt pris och att han då fått det svaret, att ett skäligt pris var ungefär det som man redan fått ta ut. Nu vet jag att meningarna på denna punkt inom exportindustrien i någon mån gått isär. Vissa industriidkare ha velat visa återhållsamhet. Man har sagt, att om priserna på den färdiga produkten ginge upp, så skulle detta föranleda en ökning av priserna på arbetskraft; lönerna skulle stiga liksom också priserna på råvaran, vilket allt skulle innebära en viss olägenhet. Men jag skulle inte tro, att den uppfattningen var särdeles allmän. Såvitt jag känner till saken var man åtminstone på många håll av den mening, att det var angeläget att få ut högre priser än som medgivits från regeringshåll. Att det under en viss period fanns en mycket hård spänning på denna punkt mellan regeringen å ena sidan och exportörerna å den andra sidan har man ett klart belägg för. Jag syftar på den händelse, som inträffade i fråga om prisbildningen i samband med kronkursförändringen.

Inom parentes skulle jag vilja nämna, att det belopp av 270 000 kronor, som statsministern talade om — det är ju ett i detta sammanhang mycket blygsamt belopp, låt vara att det i och för sig är ganska stort — hänför sig till vad industrien förvägrades att ta ut i samband med valutakursförändringen. Men det är en mycket liten del av hela detta stora problem, som man rör sig med, då man talar om dessa 270 000 kronor.

Alltnog, i föl och i samband med kronkursförändringen inträdde vad jag nära nog skulle vilja kalla en konflikt mellan regeringen och cellulosaindustrien. Man begärde från cellulosaindustriens sida att få höja exportpriserna med så mycket som fordrades för att i svensk krona få samma belopp för massan, som man fått tidigare. Den svenska regeringen sade först nej härtill, men efter en tid lyckades exportindustrien delvis få igenom sitt yrkande, nämligen

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
så till vida att det medgavs en höjning av exportpriserna med 9 procent. Det fattades dock 5 procent för att industrien skulle kunna komma upp i de priser den haft före kronkursförändringen. Om denna händelse säger kommerskollegium i sina Kommersiella meddelanden bl. a. följande: »Då förhandlingarna med industrien sålunda icke ledde till något resultat» — det hade alltså förts förhandlingar mellan regeringen och cellulosaindustrien om en ökning av köpeskillingen så mycket, att denna gav lika mycket i svenska pengar som tidigare — »utfärdade regeringen ett dekret, att för cellulosa- och trämassekontrakt, avslutade efter den 31 sistlidna juli, exportpriserna skulle sänkas med 5 %, dock ej mer än kr. 15: — per ton massa.» Detta står som sagt att läsa i Kommersiella meddelanden utgivna av kommerskollegium och avseende oktober månad 1946.

Vad gjorde då industrien i det läget? Jo, i det läget vägrade industrien att sälja någon massa. Avsluten avstannade praktiskt taget, och just därför blev förlusten i det sammanhanget så pass ringa som statsministern uppgav, nämligen 270 000 kronor. Men i den situationen fann sig regeringen nödsakad att på nytt ta frågan under övervägande och då gå med på att industrien skulle få ta ut ytterligare 5 procent på priserna för cellulosaindustriens produkter. Detta skedde emellertid först i slutet av oktober månad 1946.

Med det anförda har jag velat säga, att det fanns en spänning mellan regeringen å ena sidan och industrien å den andra under hela tiden från kronkursförändringen i juli månad och fram till oktober månad samma år.

När nu industrien hade så stor möda att få priserna höjda med vad som fordrades för att man skulle få behålla samma pris i kronor som man hade förut, är det då så märkvärdigt att från industriens sida icke gjordes så förfärligt kraftiga påstötningar för att man skulle få höja priserna ytterligare? Jag vet mycket väl att när den sista höjningen skedde sades det, att det träffats en överenskommelse mellan industrien och statsmakterna. Var och en som haft att göra med sådana saker och som alltså haft staten som motpart vid förhandlingar vet ju, att man befinner sig i det läget, att man antingen får lov att ta emot den ekonomiska överenskommelse som bjuds eller också finna sig i att staten dekretarar priset. Det senare gjorde den i juli 1946 beträffande priset på pappersmassa. I det läget har industrien uppenbarligen föredragit att godkänna priset, men jag tror inte att det är svårt att peka på särskilda fall, där man, trots att man hade klart för sig regeringens negativa ställning och ansåg sig kunna räkna med såsom hopplöst att kunna påverka regeringen, ändå gjorde vissa försök.

Jag erinrar mig från ett samtal med en industriman, att denne framhöll, att hans bolag gjort upp om export av trä, icke massa, till Spanien. Det var ett parti med speciellt svår sortering, och priset var rätt så högt. Man svarade från myndigheternas sida, att man icke kunde godta priset men att man i stället skulle göra på det sättet, att man sänkte prisutjämningsavgiften så att vederbörande fick samma pris; detta är alltså ett speciellt fall, som jag kan peka på. I ett annat fall gällde det ett bolag, som den 28 juni 1946 begärde licens för 4 000 ton massa till den amerikanska zonen i Tyskland. Man var på köparsidan, och efter vad det sagts även från amerikanska legationen, mycket intresserad av att denna affär fick komma till stånd. Riktpriset på kraftmassa, som det härvidlag gällde, var 275 kronor, men avslutet skedde till 313 kronor. Det blev avslag på den licensansökningen.

Jag vill alltså ha konstaterat att under en mycket betydande del av 1946 förde industrien praktiskt taget en strid med regeringen för att kunna få höja priserna så mycket att varan betalades i svenska kronor på samma sätt som tidigare. Först efter fyra eller fem månader lyckades man få regeringen där-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

hän, att detta blev möjligt. Jag har också påvisat, att det finns flera fall där man trots kännedomen om denna negativa inställning från regeringens sida begärt tillstånd till export till högre priser men fått ett avböjande svar. Jag anser mig också ha konstaterat att priserna på exportvaror från Finland och Norge ha legat avsevärt högre än de svenska priserna. Utöver vad jag sagt i detta avseende tidigare skall jag tillåta mig läsa upp några rader ur Kommersiella meddelanden för december månad 1946. Där heter det: »För cellulosa från Finland och Norge torde de amerikanska köparna ha bjudit ett icke oväsentligt högre pris än vad som begärdes från svensk och kanadensisk sida.» Det är mycket möjligt att statsrådet Ericsson har haft en ganska ringa kännedom om dessa önskemål från industriens sida. Jag tror honom på hans ord i det avseendet, särskilt som jag vet att meningarna varit något delade inom industrien, där man varit rädd för höga råvarupriser och höga arbetslöner. Men i facktidsskrifter här i Sverige har man ingalunda stuckit under stol med att industrien i gemen har varit ytterligt missbelåten med prispolitiken på detta område. Och till och med i Norge har man haft detta klart för sig. Jag citerar några ord ur den norska affärstidningen *Farmand*, där det den 21 december 1946 hette: »Av den svenske produksjon er en betydelig del konsumert av hjemmemarkedet, og dertil kommer at produsentene efterhånden er blitt temmelig utilfredse med de offisielt fastsatte maksimumspriser for eksport, som ligger ca. 25 pct. lavere enn hva norske og finske eksportører oppnår.» Detta är alltså vad som sagts i Norge i december 1946. Där hade man klart för sig, att de svenska exportörerna voro synnerligen otillfredsställda med exportpriserna, som efter vad man säger voro 25 procent lägre än vad de finska och norska exportörerna kunde få.

I denna fråga skall jag, utöver vad jag sagt, endast be att få rikta följande fråga till statsrådet Ericsson: varför har man bundit exportpriserna på dessa varor?

Herr Thapper fann sig föranlåten göra den anmärkningen mot bondeförbundet att detsamma — ordalagen kommer jag icke ihåg, men innebörden var såvitt jag kan förstå denna — gått i flock och farnöte med storindustrien. Jag tror att detta är en alldeles förhastad slutsats. Bondeförbundet förbehåller sig säkerligen nu som förr rätten att självständigt bedöma frågorna och att efter bästa förstånd och förmåga ta ställning till de olika spörsmål som komma upp. Jag tror också att herr Fasts farhågor för att han icke skall få någon hjälp från oppositionens sida icke böra avse bondeförbundet, detta nämligen om man beaktar att vi från bondeförbundshåll städse sökt beflita oss om att följa rättfärdighetens och förnuftets grundsatser. Jag tror att bondeförbundet även när det gäller frågor, som kunna komma i riksdagen i år, kommer att ta ställning efter rättfärdighets- och förnuftsskäl.

Herr statsrådet **Ericsson**: Herr talman! Jag hade under onsdagen tillfälle att yttra mig om exportpriserna på pappersmassa och skogsprodukter överhuvud taget. När nu herr Hedlund i Rådombeslutet i stort sett upprepat de argument, som herr Wiberg anfört, blir vad jag nu kommer att säga kanske i vissa avseenden en upprepning av vad jag tidigare sagt.

Jag vill börja med att konstatera, att om det råder delade meningar inom cellulosaindustrien om prissättningen på exportprodukterna, får regeringen ta som industriens mening vad som kommer fram genom beslut av denna industris branschorganisationer. Om sålunda representanter för cellulosaaföreningen begär överläggning med regeringen och säger, att enligt deras mening vill man ha tillbaka de gamla riktpriserna på cellulosa men att man icke är villig att gå högre upp med priserna, så måste regeringen betrakta detta som industriens

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

verkliga uppfattning. Herr Hedlund i Rådombeslut säger, att det rådde delade meningar inom industrien om vad som var lämpligt och riktigt i fråga om priserna. Ja, jag vet inte om så var förhållandet, men herr Hedlund i Rådombeslut känner väl bättre än jag, att cellulosaaföreningen har en konstitution, som säger att varje medlem har en röst. Det har fattats beslut i vanlig demokratisk ordning, och jag har icke anledning tvivla på att industrien, när den talar om för regeringen vad den vill, menar vad den säger. Detta har dokumenterats ytterligare genom den kommuniké, som sändes ut av folkhushållningsdepartementet i denna sak. Jag kan sålunda icke finna annat än att regeringen handlat på bästa sätt, när den följt industrien.

När herr Hedlund i Rådombeslut tillägger, att det hade varit bättre att ta ut de högre priserna, är detta precis detsamma, som herr Wiberg anförde under onsdagens debatt. Han sade nämligen, att regeringen kunde ha ålagt industrien att ta ut högre priser. Jag vet icke om herr Hedlund i Rådombeslut vill rekommendera metoden att regeringen bör dirigera prissättningar för industrien. Vi hylla i stället den meningen, att den sakkunskap, som finnes inom branschen, bör kunna bedöma om priserna äro riktiga.

Nu anför herr Hedlund i Rådombeslut som bevis för att vi haft låga priser, att de norska och finska säljarna fått högre priser än vad svenska företagare fått. Det är mycket möjligt. Men det torde icke vara obekant för herr Hedlund, att omfattningen av Finlands och Norges export av dessa varor är mycket liten i förhållande till den svenska exportindustriens kapacitet. Jag tillät mig under onsdagsdebatten säga, att det är nog riktigt, att på vissa sekundära marknader har man fått ut högre priser. Det vill jag icke bestrida; det är nog riktigt. Det har nog också sin riktighet, att myndigheterna i en del fall vägrat att ställa licenser till förfogande för viss försäljning. När herr Hedlund drog drastiska exempel för att visa, hur orimliga förhållandena varit, tycker jag, att han kunde ha tagit ett exempel som är ännu mera drastiskt, nämligen att en person kom på den idén att gå i detaljaffärerna i Stockholm och köpa varor för att exportera desamma för tre gånger så högt belopp som de kostat, med resultat att hela marknaden där hemma skulle blivit underförsörjd. Det var fråga om klädklämmor; de funnos icke att uppbringa i den svenska handeln. Därför fick icke vederbörande exportlicens. Det är ett drastiskt exempel, som visar på det förhållandet, att utlandspriserna ligga på betydligt högre nivå än hemmamarknadens priser.

När herr Hedlund frågar, varför vi överhuvud reglerat massapriserna, har motivet varit, att vi velat garantera en prisutveckling på den svenska marknaden, som går i linje med våra strävanden i stort. När vi ha reglerat virkesexporten, är det icke för att staten skulle få in ett antal miljoner kronor till en fond, utan motivet för statens ingripande — för vilket riksdagen sanktionerat principerna — är att vi ej skola behöva höja de svenska virkespriserna i nivå med världsmarknadspriserna. Detta gällde virke. Beträffande papper är det samma sak. Vi ha gjort en uppgörelse med pappersindustrien, att vederbörande företagare får exportera vissa kvantiteter till de priser industrien funnit skäligen, men däremot får icke industrien höja priserna på hemmamarknaden. Denna uppgörelse har prolongerats att gälla även innevarande år. Vi se däri den fördelen, att vi kunna taga ut exportpriser, som äro högre, varigenom företagarna få möjlighet att i vissa fall täcka omkostnader för produktionen, som eljest icke skulle kunna täckas annat än genom högre priser även på hemmamarknaden. Genom dessa åtgärder bidraga vi till att hålla ett stabilt prisläge för de varor, som säljas inom landet.

När det gäller cellulosa och pappersmassa är icke sammanhanget lika klart; det erkänner jag gärna. Men ingen vill väl bestrida, att om vi för pappersmassa

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

få priser av sådan storleksordning, att företagen få möjlighet att betala mera för råvaran, d. v. s. massaveden, så resulterar det ofelbart icke bara i att massavedpriserna stiga, utan detta för också med sig prisstegringar i fråga om kastveden och prisstegringar — eller åtminstone ökad spänning — beträffande virkespriserna.

Jag förstår, att herr Hedlund vill ha fram dessa saker till överläggning, därför att det för honom är mycket angeläget att bevaka skogsägarnas intressen. Jag hör ej till dem som säga, att skogsägarna icke skola ha skäligt betalt för sin vara; det tycker jag är riktigt att de få. Men när herr Hedlund i höstas och många med honom, bland andra den svenska industrien, förklarade, att ett slopande av normalpriserna på rundvirke icke komme att leda till prisförhöjning på skogen, så måste jag tyvärr konstatera, att där var herr Hedlund en mycket dålig spåman. Där ha vi ju fått prisstegringar av sådan art, att det vällar oss otroligt mycket bekymmer. Släppa vi priskontrollen på detta område, så får man nog besvärligheter av sådant slag som tar sig uttryck i höjda virkespriser, höjda byggnadskostnader, högre hyror, stegrade fastighetsvärden på gamla fastigheter och allt det andra som följer med detta. Därför måste vi sträva efter att hålla hemmamarknadens priser så stabila som möjligt utan att därmed försitta våra möjligheter att få de exportpriser och de utländska valutor, som erbjudas. Det är bakgrunden till att vi träffat en uppgörelse, som ännu visserligen bara är preliminär men som jag hoppas blir definitiv med massa-industrien, att industrien skall avsätta ett belopp av 50 kronor per ton massa, som sålunda drages undan den aktuella efterfrågan. Det skall innebära, att industrien i fråga om massaved icke höjer priserna så mycket som motsvarar stegringen i exportpriserna.

Det är alltså motivet varför vi vidtagit dessa åtgärder. Det är det svenska folkhushållets intresse att vi icke via dessa priser få ett tryck på andra priser, som i sin tur leda till att hela prisnivån förskjutes. Jag tror, att det är lätt för menige man att begripa vilka intressen vi här söka bevaka. Det är inga fiskaliska intressen från statens sida. Det är heller intet intresse från regeringens sida att vägra företagen att taga ut de priser, som äro skäliga och möjliga på exportmarknaden. Men vi överlåta åt industrien och företagen att bedöma, vilka priser de anse rimliga och skäliga. Vi tycka icke heller, att det är riktigt att vi, när de kommit till en uppfattning och fattat ett beslut om priserna, skulle säga: »Vi underkänna dessa priser, som vi finna för låga, och vi ålägga eder att taga ut högre priser.» Det kan icke rimma med den form för samarbete mellan industrien och staten, som vi ha här i landet.

Herr **Hedlund** i Rådombeslutet erhöi på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Först exemplet med klädklämmorna! Det var nu icke min avsikt att förorda, att vi skulle få exportera i så hög grad, att det bleve brist på massa inom landet; det har jag aldrig tänkt mig. Vad jag menar är att för den massa, som exporteras, skola vi taga ut vad vi kunna få. Det kunde lika väl vara klädklämmor; om det finnes klädklämmor inom landet, som vi kunde exportera, skulle vi icke slumpa bort dem heller.

Sedan var det svaret på frågan varför man bundit massapriserna. Jag är mycket väl införstådd med värdet av strävandena att få en stabilisering av priserna. I fråga om det syftet har jag inga erinringar att göra. Men jag menar, att man hade mycket väl kunnat, låt oss säga för ett år sedan, förfara ungefär på det sättet som man nu är i begrepp att göra, nämligen fondera viss del av pengarna. Det föreslog jag för övrigt vid ett tillfälle för ett år sedan att man skulle göra. Det kunde man ha gjort redan då. På det sättet hade man haft möjlighet att taga in allt vad utlandet ville giva oss. Nu säger

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

man på exportörhåll, att de utländska agenterna skrattade helt enkelt åt vår prispolitik, när vi icke ville ha den betalning vi kunde få. Det är en politik, som man icke är van vid i handel och vandel, när det gäller myndiga och normala människor. Därför kan jag mycket väl tro, att dessa uppgifter från exportörerna äro sanna.

Sedan känner jag icke till, hurvida man från industriens håll har sagt, att man icke vill ha mera än de priser man träffat överenskommelse om. Men jag vet ju, att under fyra månader förde industrien en kamp med regeringen för att få taga ut vad de sedan äntligen fingo. Då undrar jag ej på att de icke kommo tillbaka och började en ny strid under sämre förutsättningar än de hade när den avslutade striden pågick. Jag vet också, att i fackpressen gång efter annan påpekats, att exportpriserna vore för låga. Jag vet likaledes, att skilda exportörer bett att få taga ut högre priser. Jag förstår icke heller varför regeringen — om det nu bara var för att sanktionera en privat organisations mening — förhindrat landet att få in mera pengar. Var det nödvändigt? Hade man ej kunnat låta de exportörer, som ville taga ut mera, taga ut vad de ville? Sedan hade de andra nog blivit tvungna att följa efter. Jag menar, att om man haft den strävan och åstundan att få in så mycket pengar som möjligt i landet, borde man icke ha förfarit så som man gjorde. Men det är väl så, att man tänkte sig en del svårigheter i fråga om råvarupriser och arbetslöner. Dessa svårigheter hade kunnat elimineras precis på samma sätt som man nu står i begrepp att göra genom att fondera en del av intäkterna.

Herr **Wiberg**, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Jag har endast fått ordet för replik och har blott några minuter till förfogande. Denna tidrymd räcker icke till för det bemötande, som är önskvärt, av statsrådet Ericssons anförande och hans relation av överläggningarna med industrien. Jag har tidigare i dag begärt ordet i vanlig ordning och har följaktligen möjlighet att efter middagspausen återkomma till dessa spörsmål.

Redan nu vill jag emellertid säga, att man från industriens sida bestämt bestrider, att sådana förhållanden äro för handen, att ordet frivillighet äger tillämpning när det gäller den prissättning, som ägde rum såväl i juli som i oktober 1946.

Härpå yttrade

Herr statsrådet **Ericsson**: Herr talman! Herr Hedlund i Rådombänk använde uttrycket, att industrien fick föra en kamp mot regeringen för att få tillbaka de gamla priserna och det var därför, menade han, som det icke blev mera skeppningar. Herr Hedlund har kanske icke klart för sig, att det var vissa andra intressen som både regeringen och industrien hade att bevaka. Det är väl ej obekant för herr Hedlund, att även de reducerade riktpiserna som fastställdes lågo över de amerikanska ceilingpriserna, d. v. s. de amerikanska maximipriserna. Det kunde tänkas, att det var ett intresse för landet och industrien att avvakta utvecklingen i Amerika, innan man gjorde större avslut efter den svenska växelkursförändringen. Alla inse, att det var från vår synpunkt angeläget, att icke denna åtgärd skulle vålla större irritation än nödvändigt. Det blev ringa förlust genom att man avstod från att sälja, eftersom hela lagret massa såldes senare. Vi ha räknat fram matematiskt en förlust på 270 000 kronor. De skeppningar som förekommo skedde bara för att man ville hålla vissa leveranser. Men i stort sett var icke prisfrågan aktuell under dessa tre till fyra månader.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

När man talar om de högre priser, som kunde tagas ut, bör man tänka på att den stora svenska skogsindustrien naturligtvis har intressen att bevaka, som sträcka sig längre än en skeppningssäsong. Man kan också spoliera marknaden genom att begära för höga priser. Det har från industriens sida gång efter annan betonats, att man ville bevara den amerikanska marknaden för framtiden. Då gäller det att ej uppträda så, att vi förlora kunderna, när marknadsförhållandena bli annorlunda. Det är en synpunkt som också måste beaktas.

För övrigt vill jag hänvisa till industriens egen förklaring i den kommuniké, som utskickades från folkhushållningsdepartementet och godkändes av industriens representanter, att de priser som nämnts i pressdebatten varit överdrivna och ingalunda gävo en riktig bild av det allmänna prisläget. Det är industriens egna ord. De återfinnas i den kommuniké, som folkhushållningsdepartementet utsände omkring månadsskiftet november—december förra året. Det är inga uppfinningar från något statsråds sida utan som sagt industriens egna ord.

Herr Wiberg säger, att man kan icke beteckna de förhandlingar som förts som fria och de uppgörelser som träffats som frivilliga. Jag sade under onsdagen, att jag frågade industrien vid förhandlingarna i oktober, vilka priser industrien ansåge vara riktiga och skäliga. Man gav då det besked, som jag upprepat åtskilliga gånger. Om man nu vill göra gällande, att landet förlorat värdefulla valutor, får man anklaga industrien och icke regeringen. Jag sade under onsdagen, att jag ville icke rikta någon anklagelse mot industrien. Men de som fortfara att säga att landet förlorat stora pengar, få vända anklagelsen mot industrien och säga, att ehuru industrien måhända fått fondera viss del av inkomsterna från de högre priserna i en särskild fond, avstod industrien från att taga ut högre priser, därför att den icke själv fick behålla och disponera det hela omgående. Vill man göra gällande detta, är det icke regeringens fel utan industriens. Jag hoppas, att ingen vill bestrida, att jag talar i överensstämmelse med verkligheten. Jag har flera gånger upprepat, att jag ställde denna fråga till industrien. Det kan verifieras från åtskilliga håll, och jag vill bli trodd på mitt ord.

Herr Hedlund i Rådombeslut erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Statsrådet Ericsson säger, att om vi skola rikta anmärkning mot någon i detta sammanhang skall det vara mot industrien. Skola vi göra det även mot de industrier, som begärt att få exportera till högre priser än riktpiserna? Eller hur skola vi ställa oss i sådana fall?

Sedan talade statsrådet Ericsson om en kommuniké i höstas, där man sade, att en hel del priser, som uppgivits i tidningarna, hade varit överdrivna. Det kan jag mycket väl tänka mig att de varit. Men de prisuppgifter jag lämnat kammaren ha icke varit överdrivna utan stött sig delvis på officiella uppgifter och delvis på andra inhämtade säkra och tillförlitliga upplysningar.

Statsrådet Ericsson talade även om verkningarna av regeringens vägran att låta industriidkarna taga ut högre priser på världsmarknaden, så att de efter kronkursförändringen skulle kunna få samma pris i kronor räknat. Jag tycker man på denna punkt bör kunna lita på de uppgifter kommerskollegium lämnat. Kommerskollegium säger nämligen: »Den närmaste verkningen av denna åtgärd» — — — »har blivit, att nya exportförsäljningar av massa knappast ägt rum.» Det var denna uppgift jag återopade.

Statsrådet Ericsson yttrade ett par ord om min förmåga som spåman. Jag har ingen sådan förmåga och jag kan inte heller påminna mig, att jag i höstas uttalade, att priserna på rundvirke inte skulle stiga, om normalpriserna slopades. Tvärtom diskuterade vi med köparna och även med regeringen om hur

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
stor prishöjningen skulle bli. Det är därför otänkbart, att vi skulle ha ansett, att priserna skulle förbliva oförändrade.

Vidare yttrade

Herr Andersson i Mölndal: Herr talman! Sedan det blivit känt, att konferensen mellan partiledarna inte lett till något resultat, räknade vi nog med att oppositionen i denna debatt skulle ge något recept på åtgärder, som kunde motverka svårigheterna i det nuvarande läget. Men under den tid denna debatt hittills pågått har inte oppositionen framfört några förslag till sådana åtgärder. Oppositionens talesmän ha i dag endast talat om de åtgärder regeringen ansett lämpligt att vidtaga i nuvarande läge, en skärpning av investeringskontrollen och priskontrollen, åtgärder för ökning av exporten och för ökning av varumängden inom landet. Några alternativ härtill har inte oppositionen kunnat prestera. Vad dess företrädare främst diskuterat har varit orsakerna till det läge, vi nu befinna oss i och de ha framför allt hävdat den meningen, att dessa orsaker skulle ligga i den senaste tidens löneökningar. Man har sagt, att regeringen borde ha ingripit på arbetsmarknaden på ett tidigt stadium och om inte dikterat så dock motiverat lägre lönehöjningar än dem som företagits under 1946 och 1947. Men genom att anklaga regeringen för lönerörelser, som skulle ha varit olyckliga för det svenska näringslivet och det svenska folket skjuter man skulden på den svenska fackföreningsrörelsen, eftersom det är denna som fört lönerörelserna i landet.

Vi kunna under inga förhållanden godkänna ett sådant resonemang. Vi känna alla väl till, att den svenske arbetaren under de fem ödesdigra åren avstått från att uttaga sin rättmätiga del av produktionsresultatet, medan företagarna kunnat inräkna stora vinster. Visserligen bidrager lönehöjningen till en ökning av köpkraften, men att denna löneökning, som endast utgör en återgång till förkrigstidens reallönenivå, skulle vara orsaken till att vi kommit i denna svåra situation är fullständigt felaktigt. Dessa löneökningar till de stora grupperna i vårt samhälle gå helt åt till att täcka de trängande behoven för en mycket enkel livsföring. Det är också betecknande, att oppositionen inte anser, att löneökningar på andra områden verka i inflationsbefrämjande riktning. Under fjolåret hade vi att ta ställning till stora löneökningar och det var då ingen från oppositionens sida som ansåg, att dessa löneökningar skulle verka i sådan riktning. Vi ha ett färskt exempel på detta — högern och folkpartiet tävlade för några veckor sedan om att framlägga förslag till lönehöjningar utöver vad regeringen och sedermera även riksdagen godkände.

När den fackliga rörelsen under de två senaste åren har begärt vissa löneförhöjningar, har det skett i medvetandet om att det finns möjligheter till sådana inom de olika företagens vinstmarginal. Vi ha nämligen den uppfattningen, att det genom dessa löneförhöjningar inträder en balans därigenom att man överflyttar vinsterna från företagen till arbetarna och på så sätt undandrager en del av vinsten från nya investeringsobjekt. Vi ha en alltför stor investeringsvolym. Det kräves säkerligen mycket allvarliga åtgärder för att denna ytterligare skall begränsas.

Man blir upprörd i sitt inre, när en ledamot av denna kammare omedelbart är beredd att säga, att vad som skedde på lördagskvällen är resultatet av ett års vanstyre. När man hör sådana uttalanden kan man inte undgå att göra den reflexionen, att en del av denna kammares ledamöter ha svårt att styra sig själva.

Herr Bagge framhöll i sitt anförande i onsdags bland annat, att folket inte nu har den ransoneringsmoral som det hade under kriget. Om så är fallet, beror

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

det säkerligen inte på regeringens åtgärder, utan på den agitation, som pågått i den borgerliga pressen mot de åtgärder regeringen vidtagit för att skipa rättvisa på dessa områden. Om de borgerliga partierna verkligen besjälats av övertygelsen, att det gäller att i detta läge samla nationen till gemensamma kraftåtgärder, borde detta visa sig på ett annat sätt än det gjort under de två dagar vi diskuterat denna fråga. När de borgerliga för någon tid sedan ställde krav på en rundabordskonferens, trodde man, att de verkligen hyste en vilja att samarbeta, men vi ha nu fått tydliga, kanske alltför tydliga, bevis på att så inte var fallet. Vi misstogo oss om denna samarbetsvilja. Oppositionen har främst letts av rent partipolitiska spekulationer i en för nationen besvärlig tid, och när den nu visat, att den inte vill vara med om att främja nationens intressen, får den också finna sig i att stå utanför. När förhållandena ligga till på detta sätt, bör regeringen träda i kontakt med det svenska näringslivets olika parter. Hos dem kan man kanske räkna på förståelse för lägets allvar och för de åtgärder, som anses påkallade.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Svensson** i Ljungskile erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill be herr Andersson i Mölndal slå upp bankokottets utlåtande från år 1944 angående penningpolitiken och läsa det. Om han gör det, kommer han nog underfund med vilken arbetarfiende han själv var 1944.

Härefter yttrade:

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! Den politiska kurs, som debatterats i onsdags och i dag är sådan, att man nästan börjar bäva. När det ekonomiska läget tidigare varit bekymmersamt, ha svårigheterna lösts genom samarbete. På detta sätt klarade man av jordbrukskrisen 1931 och 1932, då priserna på jordbrukets produkter voro ohållbara och arbetsförhållandena inom jordbruket olidliga. Jag vill säga som gammal lantbrukare, som varit med om denna kris, att vad som den gången räddade jordbruket undan en katastrof var att jordbrukarna kunde försaka och spara och inskränka inköpen. Skola vi nu åter nödgas handla på samma sätt? År 1932, då jordbrukspriserna lågo nere i botten, vände vi oss till regeringen, som bestod av högermän eller frisinnade och bad den hjälpa oss. Vi vädjade även till Hans Maj:t Konungen att tillsätta en regering ovan partierna, som skulle kunna häva jordbrukskrisen.

Jordbruket kommer sist av alla näringar i fråga om löner. Förut räknade man med att jordbrukarna utgjorde en tredjedel av befolkningen, men att de blott fingo en sjättedel av inkomsterna. Nu säges det, att jordbrukarna få en sjunde-del av inkomsterna, och om utvecklingen fortsätter, kanske det snart bara blir en åttondel. Dessutom avfolkas landsbygden mer och mer och jordbruket kan inte följa med, när lönerna höjas inom de övriga näringarna. Men vad har inte Sveriges lantbruk betytt under de gångna åren? Tack vare jordbrukarnas lojalitet har det varit möjligt för oss att kämpa oss igenom den senaste krisen, och jordbrukarna ha lika väl som arbetarna och företagarna försökt lindra nöden i de krigshärjade länderna. Då voro vi eniga om en sådan samling. Är det någon som tror, att vi nu, när kriget är över, kunna föra så hårda politiska strider som man nu gör?

Det är beklagligt, att herr Ohlin i förrgår kväll yttrade, att han inte förstod herr Pehrsson-Bramstorp. Jag tycker denne mycket tydligt sade ifrån, att han

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

inte ville dansa efter herr Ohlins pipa, utan själv ville pröva, vilken politik hans parti skulle följa. Det kanske var det herr Ohlin inte ville förstå. I dag säges det, att bondeförbundet står på storkapitalisternas sida. Detta är en stor missuppfattning. Det vore verkligen beklagligt, om inställningen till bondeförbundet och dess klart och tydligt visade vilja till samarbete skulle vara sådan. Herr Hedlund i Rådombeslutet deklarerade ju, att bondeförbundet kommer att pröva, vilken politik som är den för landet lyckligaste och sedan följa den politiken. Tendenserna från i onsdags och i dag, då man använt hårda ord även mot bondeförbundet, vill jag därför som bondeförbundare icke godtaga. Vår politik går nu liksom tidigare ut på att söka samarbeta och åstadkomma, att landsbygdsbefolkningen får ungefär samma ekonomiska standard som andra grupper. Detta är min och bondeförbundets önskan, och jag är säker på att den kommer att förverkligas, ty vilka är det som varit med och löst svårigheterna, när vårt lands läge varit allvarligt och bekymmersamt? Om vi läsa historien skola vi finna, att bondebefolkningen alltid gjort stora uppoffringar när det rätt nöd i landet.

Jag förstår inte heller, hur man kan tala om arbetare och bönder. Vilka äro arbetare, om inte bönderna äro det? De arbeta lika hårt som någon annan grupp. Varför skola de ställas åt sidan, när vi måste inrikta oss på att försöka förstå varandra litet bättre? Om vi inte kunna det, befarar jag, att det kommer att bli lika hårda politiska motsättningar som före 1933, då kampen mellan partierna huvudsakligen gällde statsrådsaburettarna och då man mindre bekymrade sig om de enskildas förhållanden. Vi måste söka undvika att på nytt komma i ett sådant läge. Det var en för vårt land ödesdiger politik. Om vi fört en sådan politik under krigsåren, hade vi befunnit oss i ett annat läge än vi nu göra: då hade kanske våra städer varit sönderbombade och det hade kanske rätt fattigdom och elände utan gräns. Vi ha skonats från detta tack vare samarbetet, glöm inte detta, riksdagskamrater! Vi måste lära oss förstå varandra litet bättre än vad denna debatt tyder på att vi göra.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Ohlin**: Herr talman! Innan jag övergår till mitt egentliga anförande skall jag be att till herr Hansson i Skediga få säga, att han gjorde sig skyldig till ett missförstånd då han sade, att jag inte förstätt herr Pehrsson-Bramstorp. Jag förstod visst herr Pehrsson-Bramstorp — det var hans excellens statsministern, som inte gjorde det.

Dagens och onsdagens debatter ha väl haft till uppgift att informera svenska folket om anledningen till att inflationsförhandlingarna inte lett till något resultat. Jag vill därför till en början konstatera, att oppositionspartierna publicerat en gemensam, ganska utförlig förklaring, vilken bland andra en av de senaste talarna, herr Andersson i Mölndal, inte alls tycks ha observerat. Man skulle ha väntat, att regeringen hade framfört en bestämd kritik av denna förklaring för att belysa orsaken till att regeringen inte kunnat acceptera oppositionens ståndpunkt. Av sådan kritik ha vi dock endast fått höra två saker.

För det första har det från regeringens håll upprepats, att oppositionen fäster alltför stor vikt vid lönefrågorna och ger dem en alltför dominerande plats. Men detta strider ju inte bara mot våra upprepade förklaringar i kamraren utan även mot just denna kommuniké. Vid en undersökning av de båda kommunikéerna finner man, att regeringen och oppositionen ha ungefär likartade uppfattningar på denna punkt. Det står t. ex. i regeringens kommuniké: »På efterfrågesidan har man att räkna med en ökning av penninginkoms-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

terna för betydande grupper.» Litet längre ned står det: »Då någon mer betydande förbättring av varuförsörjningen icke är att påräkna, kommer denna efterfrågeökning att leda till en motsvarande skärpning av spänningen på marknaden.» Av hänsyn till att tiden är långt framskriden skall jag, herr talman, avstå från att läsa upp långa citat ur vår kommuniké utan nöja mig med att säga, att vi sagt samma sak, ehuru regeringen uttrycker sig mer diffust medan vi uttrycka oss tydligare. Jag förstår inte, varför det skulle vara så svårt att säga detta så att det blir någorlunda påtagligt.

För det andra har regeringen förklarat, att den inte är villig till några ändringar i det skattepolitiska programmet för att uppnå överenskommelse med oppositionen. Det gäller då inte skattesänkningarna, som det här inte är någon strid om, utan det gäller uteslutande skatthöjningarna. Men, som redan här påpekats — jag måste understryka det en gång till — den som inbjuder till allmän samling kring en politik brukar väl vara villig att skjuta undan det som man inte kan enas om och som ingen påstår skulle ha någon betydelse, i varje fall inte någon gynnsam inverkan, ur det föreliggande problemets synpunkt. Och det har ju i alla fall varken finansministern eller någon annan påstått, att dessa skatthöjningar skulle vara ett vapen mot inflationen. Varför då inte skjuta dem åt sidan i överensstämmelse med denna praxis?

Jag har frågat regeringen: vad är det för tillmötesgående ni visat? På vad sätt har ni modifierat er ståndpunkt angående den politik som bör föras för att därigenom möta oppositionen på halva vägen? Jag har icke fått något svar eller något exempel på detta tillmötesgående. Jag tror det är av vikt att konstatera, att ett sådant tillmötesgående icke har redovisats. Det har tydligen varit en inbjudan från regeringen till samarbete på regeringens egna oförändrade villkor. Man måste därför undra, om denna inbjudan till samarbete har varit så allvarligt menad.

Vi i oppositionen inbjödo i fjol regeringen till samverkan: regeringen skulle taga initiativ till en samling inte bara av partierna utan av alla olika folkgrupper, och finansministern var till att börja med mycket hågad för en sådan linje. Jag skall tillåta mig att citera bara två meningar av hans yttrande den 5 juni 1946: »För min del skulle jag anse det önskvärt att i nuvarande läge undersöka möjligheterna att på olika punkter få parterna att gå på en gemensam linje liksom 1942» — det är då prisstoppet infördes. Och han tillägger längre fram: »Under sådana förhållanden föreligger alla möjliga förutsättningar för att ett sammanförande av de olika grupperna till överläggningar skall kunna vara en lämplig utväg. Något mera har jag icke att tillägga i denna fråga.»

Ja, det var ju ganska talande. Finansministern ändrade sedan mening. Det blev ingenting av med denna samverkan. Man kan i varje fall inte lägga ansvaret på oppositionen för att inte försök gjordes den gången till en verkligt bred samling.

Naturligtvis har det stor betydelse att erfara, hur vårt land, som hade en så stark ställning 1945, nu har fått ett mycket ansträngt läge. Det är nödvändigt för att förståelse skall kunna skapas kring den politik, som behöver föras. Detta har man nu från regeringens sida varit ytterligt obenägen att tala om, trots att vi från oppositionen begärt det flerfaldiga gånger. Men till slut, i onsdags kväll lyckades det i alla fall till sist att få statsministern att avge en förklaring i detta ämne. Han hänvisade därvid till att ett köpkraftsoverskott stod kvar från rustningskonjunkturen före kriget. Vi kunna nog vara överens om att det inte varit någon huvudfaktor i problemet 1946—1947. För det andra säger han, att det var svårigheter att få in de varor, som behövdes för att öka produktionen. Ja, det är alldeles riktigt. Det har varit en ogynn-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

sam förutsättning för vår ekonomi, en förutsättning, efter vilken vi liksom andra haft att anpassa oss.

För det tredje säger han, att man fick en stor investeringsverksamhet, som ledde till knapphetslägen och framkallade stora vinster. Därmed blevo väsentliga löneförhöjningar ofrånkomliga.

Vad den tredje punkten beträffar, är det tillfredsställande att se, att statsministern måste ha studerat oppositionens gemensamma förklaring, ty där står just detta. Man skjuter där fram investeringskonjunkturen, de därav följande ökade vinsterna, knappheten på arbetskraft och de lönejusteringar, som i sådana lägen äro naturliga.

Vilken slutsats drar nu statsministern av denna skildring, när det gäller spørsmålet om vad som kunde gjorts för att förebygga denna olyckliga utveckling? Såvitt jag kan uppfatta inte någon slutsats alls. För framtiden drar han två slutsatser. Bl. a. står det i regeringskommunikén, att lönestopp skall nu för framtiden införas till dess att varutillgången har förbättrats så mycket att man åter kan ge höjda löner, och för det andra förordas en begränsning av investeringarna. Jag drar för min del vad det senaste årets utveckling beträffar den slutsatsen, att hade vi velat undgå den bristande balans, som även regeringen anser föreligga och vars resultat har varit bland annat nya importrestriktioner, ransoneringsordningar och vad därtill hör, då skulle vi ha begränsat investeringskonjunkturen tidigare, såsom från vårt håll ofta påpekats.

Statsministern frågade oss: vilka investeringar är det som ni anse borde ha begränsats? Jag svarar: samma slags investeringar som de regeringen nu tydligen kommer att vilja inskränka. Det blir, förmodar jag, litet över hela linjen. Det blir en del nyttiga och behövliga saker, statliga och enskilda. Det är beklagligt att vi inte ha råd till mera, men det kan naturligtvis inte hjälpas. Tyvärr kommer denna strävan att begränsa investeringarna något väl sent. Under 1946 lät man den arbetsstyrka, som sysselsattes i byggnadsverksamheten, stiga med 10 000 eller något i den stilen. Om statsrådet Ericsson nu skall försöka få dessa människor tillbaka igen till annan verksamhet, så undrar jag om han får en lätt uppgift. Kunna vi inte vara överens om att det varit bättre och naturligare att hålla en investeringsvolym inom ramen för de tillgängliga resurserna? Men hur har regeringen reagerat, när vi vid flerfaldiga tillfällen påpekat detta, när vi sagt att ju mer lönerna stiga vid oförändrad varutillgång desto mera måste investeringarna beskäras? Man kan ju inte både äta kakan och spara den. Jo, man har svarat med en taktisk manöver: vilka investeringar är det ni vill skära ned? Ty man vet, att det inte alltid är så behagligt att konkretisera alltför mycket. I stället för att tänka efter: har oppositionen rätt i att en sund hushållning här kräver en viss begränsning av investeringarna, så vi kanske skulle försöka komma överens med oppositionen om var denna nedskärning bör göras? På grundval av vår inbjudan kunde på den punkten en överenskommelse, som skyddat regeringen från obehaglig kritik, varit ganska lätt att åstadkomma under fjolåret. Nu inser regeringen, att en sådan beskärning av investeringarna är ofrånkomlig och måste ske i större omfattning än man ansåg i januari, när investeringsbudgeten framlades, men nu kommer uppskovet att leda till betydande svårigheter.

På den andra punkten, i fråga om lönerna, konstaterar regeringen, att den ökning av penninginkomsterna, som ägt rum, i den mån pengarna inte sparas eller leda till att andra människor minska sin förbrukning, måste skärpa spänningen mellan varutillgång och efterfrågan. Slutsatsen blir, som sagt, ett lönestopp för framtiden till dess produktionen förbättrats. Jag tillåter mig hänvisa till statsministerns förklaring, att lönerna bestämmas av parterna på arbetsmarknaden, vilket väl borde gälla lika mycket 1947 som 1946. Rege-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

ringen har tydligen ansett att det i någon annan mening gällde 1946 än 1947, eftersom hinder nu icke föreligger för ett uttalande av denna art, som i följd ansågs olämpligt.

Nu frågade statsministern — och det var ju hans slagnummer i onsdags: anser herr Ohlin dessa lönejusteringar, som inträtt under senaste halvåret, gagneliga? Jag vill inledningsvis svara honom, att det beror på i vilken mån vi lyckas bemästra den ekonomiska utvecklingen, lyckas förhindra en prisstegring och vad därmed följer. Framtiden får där ge svaret. Enligt regeringen har ju inkomststegringen ökat spänningen, och jag delar den meningen att vi inte utan inflation kunna stegra lönerna 10 procent varje år, om produktionen bara stiger 2 eller 3 procent. Jag upprepar att jag anser det önskvärt att standarden för folket höjes så snabbt som är förenligt med en sund utveckling och expansion av näringslivet och med hänsyn till det trängande behovet av nya bostäder. Men enligt min mening hade det varit önskvärt att den monetära inkomststegringen inte varit så stark, att efterfrågan blivit för stor. En annan ekonomisk politik under det senaste året, 1946, speciellt beträffande investeringarna, som inte lett till en extra ordinär knapphet på varu- och arbetsmarknader, som inte lett till så stora vinster och därför inte framkallat en så stor nominell inkomststegring, skulle enligt min mening varit fördelaktig, därför att den skulle kunnat gå hand i hand med en lägre faktisk prisnivå än den som vi nu ha och den vi få. Folkets levnadsstandard skulle icke däri-genom ha blivit lägre än vad den nu blir, ty vi kunna inte använda mera varor än som finnas disponibla för förbrukning och investering. I själva verket skulle levnadsförhållandena ha blivit bättre utan importregleringar, kaffe-rationering och allt vad därtill hör. Det är en försämring av folkets levnadsförhållanden, när det inte får fritt bestämma, hur det vill fördela sina inköp på olika varor.

Så ser jag svaret på den fråga, som statsministern framställde. Han hade tydligen funderat ut, att han skulle försätta mig i en väldigt svår knipa genom att begära besked på denna punkt. Det skulle vara impopulärt, menade han, att säga någonting om att lönerna inte kunna stiga hur mycket som helst vid bevarad prisnivå. Men underskattar manne inte statsministern det svenska folkets fattningsförmåga? En politik med lägre priser men samtidigt mindre nominella lönestegringar, som möjliggör fri dispositionsrätt för inkomsterna, ger i själva verket inte en sämre utan en bättre levnadsstandard.

För övrigt är ju denna politik, som jag här tillåtit mig att förorda, ett mel-lanting mellan dagens utveckling och det program för penningpolitiken, som riksdagen på finansministerns förslag godkände år 1944. Herr Svensson i Ljungskile har redan hänvisat till detta program. Där står bland annat, att penninginkomsterna böra i regel varken höjas eller sänkas, och finansminis-tern säger där vidare, att om inkomstjusteringar under här ifrågavarande pe-riod skulle tendera att bli allmänna och väsentligen förlöpa i samma riktning, kunde hela det penningpolitiska programmets fullföljande komma att veder-vågas. Jag dristar mig inte att gå så långt som finansministern och riksdagen gjorde 1944, men jag tillåter mig ifrågasätta, om inte en god del av den kritik, som presterats både i riksdagen och i pressen mot vår ståndpunkt här, fram-står i litet egendomlig belysning mot bakgrunden av detta mycket mera åter-hållsamma, längre gående program, som finansministern själv förelagt Sve-riges riksdag och fått denna att acceptera.

Den som tror att Sveriges folk bara vill ha stora monetära inkomststegringar, borde förorda inflation, ty därmed följer monetära inkomststegringar, men det är väl ingen som på allvar vill rekommendera en politik, som leder till inflation. För att inte bli missförstådd vill jag beträffande lönebildningen

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

endast till sist tillägga, att jag i fjol talade för löneregleringen för stats-tjänstemännen, som enligt min mening innebar att en grupp, som tidigare blivit efter, fick vad som i huvudsak kunde betraktas som en anpassning till vad andra grupper tidigare hade erhållit.

Herr talman! Innan jag slutar måste jag tyvärr taga ännu några minuter i anspråk med anledning av hans excellens statsministerns uttalande om omsättningsskatten. Han var förvånad över att vi i folkpartiet hade kunnat arbeta för omsättningsskattens avskaffande. Jag vill där påpeka, att ifall vi inte avskaffat omsättningsskatten den 1 januari i år och därför haft att räkna med högre levnadskostnader, skulle troligen löneökningarna ha varit större än de nu äro. Såvitt jag har fattat tänker ju regeringen sänka de direkta skatterna mycket väsentligt den 1 januari 1948 trots att omsättningsskatten redan är avskaffad, och vi äro alla överens i stora drag om dessa sänkningar av de direkta skatterna. Kan man då kritisera, vilket statsministern gjort, låt vara med en försiktig manöver, som täckte hans egen rygg, en politik som sätter omsättningsskattens borttagande i främsta rummet? Vad är det för fel med en politik, där man börjar med att avskaffa omsättningsskatten? Det skulle väl vara att detta avskaffande skett ett år för tidigt, ty det var ju regeringens uppfattning från början, att det borde ske först 1948. Jag kan inte dela den meningen, att det har skett för tidigt. Borttagandet av omsättningsskatten redan vid årsskiftet var motiverat med att den lämnade någon lättnad även åt stora folkgrupper, som inte få något eller inte något väsentligt med av lönestegringarna. Det finns stora grupper i det här landet utanför de fackliga organisationerna. Men när dessa grupper av småsparare, en del pensionärer och andra, få en lättnad, låt vara mindre än den många andra få, då förefaller mig varje antydning om att just denna förbättring av deras levnadsförhållanden skulle vara inflationsorsak något förbluffande.

Dessa statsministerns i försiktiga ordalag — jag upprepar det — antydda tankegångar — han underströk ju, att han i alla fall var med om omsättningsskattens avskaffande — ha återfunnits även hos högerpartiet på mycket framträdande håll, om nu det kan glädja statsministern. De ha heller inte saknats i en hel del finansiella kretsar, vilket jag förmodar gläder statsministern ännu mera. Vi i folkpartiet ha försökt att hålla en linje, som skulle så rättvist som möjligt beakta behovet av lättnader för alla de olika grupper, som bäst behöva det, inte bara för en del av dem. Omsättningsskattens snara avskaffande har ingått som en ofrånkomlig beståndsdel av en sådan politik.

Herr talman! Jag vill sluta med en allmän reflexion. Det finns ett engelskt ordspråk som fritt kan översättas på följande sätt: en puddings kvalitet framträder när man äter den. Vad skola vi då säga om kvaliteten på regeringens politik sådan den kan bedömas mot bakgrunden av de faktiska resultaten under det senaste året? Jag behöver inte utveckla detta tema närmare. Jag kan hänvisa till de omdömen, som vi säkert alla ha hört ute i landet, ingalunda bara från medlemmar av oppositionspartierna, som en rad talare här med herr Fast i spetsen påstått, utan också från många medlemmar av det socialdemokratiska partiet. Men regeringen är nöjd. Om den inte är helt och hållet nöjd med utvecklingen är den i varje fall nöjd med sig själv och sin egen politik. Statsministern kunde inte finna, att regeringen har någon skuld till den i åtskilliga avseenden olyckliga utvecklingen. Regeringens passivitet har icke varit något fel. Den enda som tycks ha skuld är oppositionen, den stygga oppositionen, som har kritiserat regeringen så att det har uppkommit missstro. Ja, så sägs det verkligen här på fullt allvar. Detta är ju — trots alla statsministerns förklaringar om att man inte skall skjuta över ansvaret på oppositionen — att

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

göra just det, att försöka skjuta ansvaret från regeringen över till oppositionen. Det är inte imponerande, när en regering i en kritisk situation förfar på det sättet.

En hänvisning till att ingenting kunde ha gjorts är dessutom knappast ägnad att inge förtroende för framtiden, förtroende till att regeringen har vilja och resurser att genomföra en energisk politik mot inflationen. Vi i det parti jag har äran att representera komma att döma regeringen efter dess handlingar och dessas resultat. Vi komma att kritisera det som vi anse olämpligt till syfte eller utformning, även om regeringen blir missnöjd, men vi komma att i landets intresse stödja vad vi finna klokt och riktigt.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det är kanske inte lämpligt att jag blandar mig i den diskussion, som statsministern och herr Ohlin tydligen ha haft i förrgår, då jag var bunden i första kammaren, och jag skall därför inte taga upp de saker, som närmast tyda på ett replikskifte emellan statsministern och herr Ohlin. Men i herr Ohlins anförande in gick flera andra ting, och jag skall be att till dem få knyta vissa reflexioner.

Det är bara på en punkt, som jag i anslutning till ett yttrande av herr Ohlin om statsministerns uppfattning vågar antaga, att herr Ohlin har missuppfattat honom, och det var när han säger, att statsministern skulle ha menat att en ganska viktig faktor vid bedömandet av det läge, som vi ha efter kriget, skulle vara den, att vi hade genom rustningskonjunkturen före kriget kommit in i en brist på balans. Jag har haft åtskilliga samtal med statsministern på den punkten, och vad vi varit överens om är, att rustningarna och rustningsfinansieringen under kriget lämnade efter sig en brist på balans, som redan i och för sig skulle ha medfört svårigheter för oss i det följande.

Herr Ohlin talar nu, som om vårt ekonomiska läge skulle vara beroende av regeringens politik. Jag undrar, om herr Ohlin i grund och botten ser på den ekonomiska utvecklingen i världen på det viset, att han tror, att det läge, som råder i olika länder, är beroende på att de olika ländernas regeringar ha fört en viss politik och icke en annan. Särskilt, när det gäller ett land som vårt, få vi väl ändå ha klart för oss, att vi äro underkastade inflytanden av en sådan natur, att vi helt enkelt icke genom våra egna åtgärder kunna helt bemästra dem. Om någon skulle ha stigit upp här i kammaren och sagt, att hela den prisstegring, som ägde rum under första delen av kriget, och alla de åtgärder i restriktiv riktning vi tvingades till från 1939 hela vägen fram till krigets slut vore beroende på den usla samlingsregeringen, som icke kunde föra en sådan politik, att vi sluppo prisstegring och andra obehag och allt sådant, så vore ett sådant påstående — jag erkänner, att exemplet är extremt — av samma typ, som herr Ohlin vill använda här, när han menar, att om vi nu ha ett besvärligt läge, så är det regeringens skuld. Om det hade varit så, att regeringen hade varit en totalitär regering med makt över alla förhållanden i samhället, som kunnat bestämma vad var och en skulle ha i lön och vad varje importör finge ta in och icke ta in och vad varje vara skulle kosta, alltså haft hela den ekonomiska mekanismen i sin hand, hade det varit reson i att säga, att regeringens politik misslyckats. Men när vi vilja försöka komma fram på en linje, som innebär, att vi vilja lämna så stor frihet som möjligt åt de olika krafterna i samhället och icke förrän nödvändigt hindra importörerna från att från sina synpunkter skaffa varor till landet, som de tro att människorna vilja köpa, när vi icke, om det icke är nödvändigt, vilja vidtaga åtgärder på arbetsmarknaden, när vi erkänna, att vi icke kunna genomföra en priskontroll på allting, är det uppenbart, att det finns faktorer, som varje resonlig mänskliga får väga mot det inflytande regeringen kan ha. Jag vill icke förneka oppo-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

sitionen rättighet att använda sådana argument, men jag skulle tro, att alla, som höra dem, ha att diskontera betydelsen av dem med ganska många procent.

Emellertid har jag i dag för första gången hört några konkreta uppgifter om vad det är regeringen har försummat. Jag har upprepade gånger frågat: vad är det regeringen skulle ha gjort eller icke ha gjort och som är anledningen till att vi kommit i ett besvärligt läge? På den frågan fick jag svar i första kammaren från det håll herr Ohlin representerar. Jag vet icke, om herr Ohlin sagt det — han gjorde det icke nu, och jag vet icke, om han sade det i förrgår. Svaret var, att regeringen borde tidigare ha gripit in genom restriktioner på importen. Jag genmälde, fastän jag icke hade tillgång till de mera ingående upplysningar om förhållandena på området, som folkhushållningsministern kunnat lämna, att såvitt jag visste hade man gjort vissa försök, och det hade visat sig icke vara alldeles omöjligt att få de större importörerna att vara med på en sådan frivillig inskränkning. Men eftersom vi ha ett fritt näringsliv och vi icke genom att säga, att de större importörerna kommit överens om att icke importera ifrågavarande varor, kunde hindra de mindre importörerna att dra fördel av den fria konkurrensen och ta in dessa varor, blev resultatet, att de större importörerna icke ansågo sig kunna avstå från att även importera dessa varor. Den frivilliga begränsningen är alltså svår att genomföra, om man icke får med alla överlag. Det var tydligen icke möjligt, och då är frågan: skulle vi gjort importregleringen tidigare? När jag i finansieringsplanen i år skrev, att vi böra tillgripa andra åtgärder, vi böra försöka öka exporten för att öka tillgången på valutor och endast i sista hand gå till importregleringar, uppfattade jag det så, att det gillades från alla håll. Jag kan icke minnas, att herr Ohlin eller någon annan från hans parti sade, att nu har regeringen kommit för sent. Jag kan sålunda bortse från importregleringen.

Nu kommer jag till det, som herr Ohlin sade i dag, nämligen att investeringskontrollen skulle ha skärpts tidigare. Alla veta, att vi började med en sådan investeringskontroll mycket tidigt och ha skärpt den efteråt, och nu får herr Ohlin ursäkta, om jag missminner mig, men jag kan icke minnas, att man från oppositionens sida skulle ha samlat om den förklaringen, att denna investeringskontroll icke var tillräckligt hård. Jag har tvärtom, om jag icke missminner mig, hört flera uttalanden, vari regeringen kritiserades, därför att den gick för hårt fram. I alla händelser har jag icke det allmänna intrycket, att här funnits en opposition, som gått på den linjen, att man sagt, att investeringskontrollen vore för slapp, och att man härvidlag borde ta i med hårdhandskarna. Ty lägg märke till att investeringskontrollen skulle icke bara riktat sig mot bygnadsverksamheten. Såsom icke minst folkhushållningsministern så klart framhöll, är en av de största orsakerna till det nuvarande läget, att bortfallet av den stora tyska produktionscentralen, så att säga, och våra svenska försök att ersätta den både för vår egen räkning och kanske också för export ha lett till en investeringskonjunktur i vårt land — icke bara i byggnader utan även i maskiner o. s. v., skaffade genom import — som är en av anledningarna till att investeringskonjunkturen har varit så hög som den är. Jag vet, att herr Ohlin har tidigare varit med om resonemang, där det mycket ingående diskuterats, om det icke vore möjligt att finna något sätt att minska investeringarna i maskiner och icke hålla sig bara till byggnadsföretagen. Var och en förstår emellertid, hur svårt det skulle vara, om man i dag ginge in för importkontroll också på det området, och det är kanske skäl, herr Ohlin, att svara på frågan: när vi nu kommit i det läget, att vi måst tillgripa importreglering, är herr Ohlin då alldeles på det klara med att den också skall gälla import av maskiner och andra ting för investeringsändamål? Regeringen

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

är på den punkten tveksam, om det verkligen är möjligt att genomföra en sådan reglering, och kan man icke det, bortfaller ju en hel del av de anmärkningar mot den bristande tidigare investeringskontrollen, som herr Ohlin kommit med.

Jag skall icke ta upp frågan om skatterna. Jag har ju själv lagt fram förslag om omsättningsskattens avskaffande. När jag på våren 1946 föreslog, att omsättningsskatten skulle avskaffas från den 1 januari 1948, hade jag kanske icke fullt klart för mig, att skälen för att skjuta på saken så länge voro så starka, som de sedan visat sig vara. Men när man väl slagit in på en politik, som innebar, att man kommit överens om att den skulle försvinna, visade det sig, att förväntningarna, att det skulle ske snart, blevo så stora, att jag lät mina betänkligheter falla och förordade — som vi alla veta — att omsättningsskatten skulle avskaffas tidigare. Men jag skulle draga mig för att i en inflationsdebatt framhålla det såsom en mycket stor förtjänst hos mig att jag övervann dessa betänkligheter. I fråga om inkomstskattesänkningen tror jag att jag kan lugna herr Ohlin med att den icke kommer att bli så betydande, att den på något sätt kan jämföras med borttagandet av omsättningsskatten. När vi komma fram till ett bedömande av framtidsutsikterna i samband med fastställande av riksstaten blir det nog tydligt att vi få hålla den mycket önskvärda skattesänkning, som jag hoppas kunna genomföra, inom ganska snäva gränser.

Vad slutligen frågan om lönernas betydelse beträffar, så var herr Ohlin i dag intresserad av att framhålla, hur nära grupperna vid inflationskonferensen stodo varandra när det gällde formuleringen. Det är fullständigt riktigt, och det var därför, som det för oss på regeringssidan framstod som så besynnerligt och så litet beroende på sakliga överväganden, när man från herr Ohlins och hans meningsfränders sida absolut vägrade att lägga regeringens skrivning till grund för att söka komma fram till ett gemensamt uttalande i lönefrågan och höll på att det skulle vara den formulering, som — förlåt, herr Hansson i Skediga — de tre oppositionspartierna gemensamt kommit överens om, en formulering som man förmodligen var ganska övertygad om icke kunde accepteras av regeringen, som sedan skulle gå till de stora löntagargrupperna, arbetarna och tjänstemännen, och säga: hjälp till att ställa till rätta det onda som ni åstadkommit.

Jag förmodar, att statsministern ställt den frågan till herr Ohlin, vad han anser om de vidtagna lönestegringarna. En av deltagarna i inflationskonferensen — jag vågar väl säga det, eftersom det sagts offentligt — nämligen herr Pehrsson-Bramstorp, förklarade, att visst ledde lönestegringarna till ganska besvärliga ting, eftersom därmed följa andra inkomststegringar o. s. v., men ändå vore de gagneliga och befogade ur den enskilde arbetarens synpunkt och kunde bäras av företagen inom deras vinstmarginal. Jag tror att det var så, att vid konferensen förklarade statsministern, att ville man från herr Ohlins sida till den tidigare gjorda formuleringen foga detta yttrande om lönestegringarna, skulle vi vara fullt beredda att acceptera den av herr Ohlin utformade satsen. Det blev ingenting av. När herr Ohlin nu skulle svara på frågan, om han anser att de företagna lönestegringarna varit nyttiga, vad sade han då? Om jag icke misssinner mig, sade han: »Det vet jag icke. Det beror på framtiden. Det är beroende på hur vi kunna behärska den inflationskonjunktur, vari vi befinna oss.» Skulle icke regeringen kunna få lov att säga det samma?

Herr Ohlin erhöi på begäran ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Det yttrande av mig finansministern omnämnde var inledningen till ett

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
mera preciserat svar. Jag tror, att det hade varit försiktigt, om man på regeringshåll hade följt mitt exempel och gjort en sådan inledning.

Sedan vill jag säga till finansministern vad jag förut sagt till statsministern, att vi få nog låta herr Pehrsson-Bramstorp själv tolka sina uttalanden.

Finansministern yttrar sig som om vårt ekonomiska läge icke alls vore beroende av regeringspolitiken. Att antaga ett sådant beroende skulle vara orimligt när det gäller ett litet land som vårt. Men finansministern måste väl ändå medgiva, att regeringspolitiken är en av de faktorer — en väsentlig faktor — som påverka läget. När det i andra länder, t. ex. i Schweiz, varit en helt annan utveckling och när de länder, där man haft regleringar och restriktioner, kunnat i motsats till oss gå över till ett friare system, menar finansministern då, att detta också beror på internationella förhållanden? Eller kan det ha något samband med att länderna i fråga fört en annan ekonomisk politik? Finansministern tycktes i dag förbise det som jag icke tror att han på allvar kan vilja bortse ifrån, nämligen att balansen mellan köpkraften, den totala efterfrågan, och varutillgången i ett land är en sak som måste regleras genom vad som i vidsträckt bemärkelse brukar kallas penningpolitik i gammaldags mening. Denna balans blir beroende av den ekonomiska politik som förs i landet. Det ligger i vår hand att reglera den, och den beror icke på förhållandena i utlandet, låt vara att utlandet ger miljön. Nog måste väl finansministern medgiva detta? Herr Wigforss' förklaring är därför en maktlöshetsförklaring som är rörande, när den kommer från en socialdemokratisk finansminister. Annars talas det ju vid alla tillfällen från socialdemokratiskt håll om att staten skulle kunna uppnå alla möjliga resultat, garantera full sysselsättning m. m., vilket vi fått läsa om i efterkrigsprogrammet.

Finansministern har icke observerat, att jag mångfaldiga gånger under fjolåret talade för en strängare investeringskontroll. Jag blev beskylld gång på gång för inkonsekvens, när jag samtidigt i viss mån kritiserade kontrollens *utformning*. Jag får be finansministern läsa Morgon-Tidningen exempelvis för augusti och september i fjol.

Finansministern frågade, om jag anser att importregleringen också måste avse maskiner. Jag får säga, att det är just ett område, där jag ansåg att en frivillig samling under fjolåret, bl. a. av näringsorganisationerna, skulle ha kunnat utöva ett visst inflytande till undvikande av tvångsreglering. Jag tycker fortfarande, att det är en uppgift på det området för en konferens.

Till sist, herr talman: finansministern säger, att han icke förstår, att man i en inflationsdebatt kan framhålla som en förtjänst, att man verkat för avskaffande av omsättningsskatten. Jag vill svara honom, att det är icke märkvärdigare utan mera naturligt än att som finansministern fara land och rike runt och fem gånger i veckan förklara det vara en förtjänst, att man efter omsättningsskattens avskaffande sänker skatterna ytterligare.

Vidare anförde

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det sista trodde jag att vi alla voro ense om. Ty även herr Ohlin brukar mycket kraftigt betona, att om en skattesänkning äro vi alla eniga. — Men det var icke detta jag tänkte säga. Herr Ohlin vet lika bra som jag både vad statsmakterna kunna uträtta och var gränsen går för vad de kunna uträtta. Vad han säger om att det hör till den ekonomiska politikens nödvändiga förutsättningar att se till, att det finns balans mellan köpkraft och varutillgång, är alldeles riktigt. Men detta kan också leda till att man måste tillgripa sådana åtgärder som en importbegränsning. Vi få komma ihåg, att vad det egentligen

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

gäller är tillgången på den knappa vara, som heter våra utländska valutor, och att vad vi vilja uppnå helt enkelt är en ransonering av dessa valutor precis som en ransonering av andra knappa varor.

Vad för övrigt beträffar utvecklingen i andra länder, så låt oss vänta och se, hur det går i ett land som Schweiz och i de länder, där man kommit fram på andra vägar och fört en annan politik. Jag förmodar, att herr Ohlin syftar på Förenta staterna. Det är uppenbart, att hade vi velat gå samma väg och släppa loss prisstegringen, kunde vi också ha klarat situationen, men jag vet icke om det blivit till herr Ohlins belåtenhet.

Herr **Ohlin**, som på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! För fem minuter sedan förklarade finansministern, att min hänvisning till framtiden såsom vägledare och domare var en konstig ståndpunkt. Nu tillgriper han samma metod.

Som tiden nu var långt framskriden och flera talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta den fortsatta överläggningen i förevarande ärende till kl. 7.30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 4.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herrar *Håstad* och *Sundström* i Skövde, nr 361, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 130, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1947/48;

herr *Holmström m. fl.*, nr 362, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 173, angående organisationen av statens isbrytarverksamhet; och

herr *Larsson* i Luttra *m. fl.*, nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 113, angående åtgärder till stödjande av oljeväxt- samt lin- och hampodlingen m. m.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.04 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Fredagen den 21 mars.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

*Meddelande
av hans
excellens
herr stats-
ministern.*

Herr andre vice talmannen anmälde, att debatten i anledning av det av hans excellens herr statsministern Erlander i enlighet med Kungl. Maj:ts skrivelse nr 190 vid kammarens sammanträde den 19 innevarande mars lämnade meddelandet nu komme att fortsättas; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

(Forts.)

Herr **Molander**, som anförde: Herr talman! När man under förmiddagens diskussion här i kammaren åhörde herr Ljungqvists anförande och kunde konstatera hur lätt han lyckades åstadkomma en fet höna av en liten fjäder, så förstår man att oppositionen gör saken ganska lätt för sig. Jag är tämligen förvissad om att oppositionen och då särskilt de båda tvillingpartierna högern och folkpartiet med hjälp av sin stora och tjänstvilliga press och med hjälp av alla de ekonomiska resurser, som finnas just inom dessa partier, för en kortare tid skola kunna leva högt på att blåsa upp en storm emot regeringen för de mer eller mindre impopulära åtgärder som regeringen av omständigheterna tvingas att genomföra till skydd för bland annat penningvärdet. Med en smula fördomsfrihet — och den tycks minsann icke fattas — bör den uppgiften som sagt vara ganska lätt. Men jag är lika viss om att när svenska folket fått en smula perspektiv på händelserna, kommer man inte endast att förstå utan också att stödja regeringens politik.

Den historiska bakgrund för dagens penningpolitiska situation, som statsministern utvecklat inför kammaren under onsdagen, är utan tvivel den riktiga. Den utrikespolitik, som samlingsregeringen av omständigheterna tvingats att föra, lade således i själva verket grunden till situationen av i dag. Men om man härtill lägger, att inga väsentliga meningsskiljaktigheter föreligger mellan opposition och majoritet i fråga om löneutvecklingen under de senaste åren — någon sådan skiljaktighet har i varje fall icke deklarerats — framstå oppositionens anmärkningar faktiskt inte endast såsom obefogade utan också såsom obehövlige och falska. Det är för den som ganska uppmärksamt åhört oppositionstalarnas anföranden ytterst svårt för att inte säga omöjligt att av dessa allmänna talesätt om regeringens vanstyre, om dess kraftlöshet o. s. v. få någon samlad uppfattning om hur oppositionen menar att regeringen skall handla. Måste inte väljarkåren bli en smula yr i mösan och konfunderad, när den under de senare åren bombarderats med en ihållande och ofta ytterst ovederhäftig PHM-propaganda på temat diktaturstyre, regleringslusta, fogdevälde och allting vad man har tillvitat regeringen och i vilken tvillingpartierna med herr Ohlin i spetsen gjort den mest lysande insats. Men nu plötsligt kommer man och beskyller regeringen för kraftlöshet och underlåtenhetssynder av alla de slag.

Under sådana förhållanden känner jag mig uppfordrad att ställa några små och kanske impertinenta frågor just till herr Ohlin. Beror den snedbe-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

lastning i produktionen, som uppkommit genom att företagen föredragit att tillverka mera vinstgivande varor framför att tillverka mindre vinstgivande men mera viktiga varor, på att regeringen reglerat för mycket, eller beror den på att regeringen reglerat för litet? Det skulle vara mycket intressant att få höra. Jag frågar ytterligare herr Ohlin: beror den omständigheten, att vissa rederier och exportörer inte hemtagit sina för landets försörjning mycket viktiga valutor utan kvarhålla dem i utlandet, förmodligen i spekulationssyfte, på regeringens uraktlåtenhet i något avseende? Anser herr Ohlin t. ex. företagarnas tillvägagångssätt i den situation, som nu föreligger, vara riktigt och lojalt emot nationen? Och den sista frågan: var tvillingpartiernas ofta återkommande prat om en rundabordskonferens annat än en propagandaballong? Antag nämligen, att konferensen hade blivit av och att oppositionen hade vunnit syftet med densamma, vilket utan tvivel inte var något annat än ett försök att få till stånd ett totalt lönestopp. Detta lönestopp hade ju inte kunnat innebära något annat än att en köpkraft, motsvarande de löneförhöjningar som ägt rum, skulle ha stannat kvar hos företagen och ökat investeringsköpkraften. Jag frågar nu herr Ohlin, om detta på något sätt hade kunnat motverka inflationen? Jag vill också fråga om det på något sätt — om man hade vunnit detta syfte — hade kunnat upphjälpa dagens valutasituation? Det skulle vara mycket värdefullt att få även dessa frågor besvarade.

Herr talman! I övrigt är det min fasta tro, att när regeringen går att fullfölja sin vid olika tillfällen tillkännagivna handlingslinje till försvar för penningvärdet och därmed också till försvar för vår levnadsstandard, så står den övervägande delen av Sveriges folk på regeringens sida.

Härpå yttrade:

Herr **Wiberg**: Herr talman! Under debatten såväl under onsdagen som tidigare i dag har klander framförts mot regeringen för att den under senare halvåret 1946 angivit riktpriiser vid export av papper och massa, vilka lågo under världsmarknadspriserna. Dessa riktpriiser måste givetvis respekteras av exportindustrien, som sålunda icke ägde rättighet att uttaga högre priser. Från regeringens sida har man förklarat att det icke förelåg anledning att framställa något klander mot regeringen. De vid olika tidpunkter gällande riktpriiserna skulle nämligen enligt regeringens förmenande ha baserats på frivilliga överenskommelser med industrien, som icke önskade uttaga högre exportpriser än riktpriiserna. Herr Hedlund i Rådom har framhållit att inom industrien vid viss tidpunkt rådde delade uppfattningar om man borde uttaga fullt världsmarknadspris eller ej och har ställt den frågan till regeringen, som ville skjuta ansvaret för att högre priser icke uttagits på industrien, hur det kunde komma sig att till och med i sådana fall, då enskilda exportörer begärde att få taga ut högre pris, detta icke hade medgivits. Statsrådet Ericsson har tidigare i dag framhållit, att om det rådde delade meningar inom industrien, regeringen endast hade att såsom industriens i sin helhet uppfattning taga fasta på de meningar, som kommo till uttryck vid de förhandlingar regeringen förde med representanter för industrien.

Statsrådet Ericsson har också fällt det yttrandet, att han begärde att bli trodd på sina ord. Jag vill för undvikande av allt missförstånd på den punkten gärna upprepa den förklaring jag under onsdagens debatt avgav, nämligen att jag betraktar statsrådet Ericsson såsom en mycket vederhäftig man. Emellertid tror jag att statsrådet Ericsson missbedömer vad saken gäller, om han anser avgörandet vara avhängigt av den större eller mindre tilltro man hyser

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

till den ena eller andra partens uppgifter. Det är icke detta som är frågans kärnpunkt. Kärnpunkten är naturligtvis frågan, huruvida industrien frivilligt gått med på att icke taga ut högre pris än det av regeringen fastställda riktpriiset eller om industrien måst acceptera riktpriiset, därtill nödd och tvungen. Det gäller alltså vad man i detta fall skall inlägga i begreppet frivillighet. Och jag föreställer mig att statsrådet Ericsson gärna vitsordar att man beträffande den frågan kan hysa olika meningar utan att för den skull de agerande parternas personliga trovärdighet behöver ifrågasättas. Jag föreställer mig också att det ur alla synpunkter sett är riktigare att återföra diskussionen till saklighetens plan i stället för att låta densamma få någon prononcerad personlig prägel.

Det finns en gammal klok regel, nämligen »audiatur et altera pars», vilket som bekant betyder att man bör höra även den andra parten. Nu är den andra parten, nämligen nu ifrågavarande gren av exportindustrien, icke företrädd här i riksdagen av någon av de personer, som deltagit i förhandlingarna och sålunda måste antagas vara mycket väl insatta i vad som förekommit och i frågan vilken omfattning man med fog bör kunna tillämpa begreppet frivillighet, när det gäller industriens ställningstagande till av regeringen fastställda riktpriiser och dess anslutning till de uppgörelser som träffats. Jag har därför ansett det riktigast att vända mig till en av dessa förhandlare, chefen för ett av våra största företag inom skogsindustriernas område. Han bör ju till och med bättre än regeringen veta i vad mån industrien enligt dess egen mening handlade fullt frivilligt. Det är ju kutym i riksdagen att man undviker att vid diskussion i kamrarna, där så icke är nödvändigt, blanda in namn på personer utanför kretsen av dem som ha tillfälle att yttra sig, det vill säga kammarens ledamöter. Vad som är av intresse är naturligtvis också sakuppgifterna.

Den relation som jag erhållit är följande.

På våren 1946 förekommo förhandlingar mellan regeringen och representanter för industrien angående exportpriserna. Att det från industriens sida vid den ena eller andra tidpunkten skulle finnas något intresse av att exportpriserna skulle vara bundna genom statliga dekret, kunde säkerligen icke någon föreställa sig. Förhandlingarna avsågo regeringens inställning till priserna. Från regeringens sida förklarade man, att man med hänsyn till den inflationsfaktor en prishöjning skulle kunna innebära ansåg, att någon förändring av riktpriiserna icke borde ifrågakomma. Det var vid den tidpunkten säkerligen åtskilliga, som skulle ansett att många skäl talade mot en prishöjning. Om någon prissänkning var det icke tal. Att märka är att riktpriiset fastställts av regeringen, som i eget intresse naturligtvis höll industrien underrättad om sina planer, men industrien äger icke — det bör man hålla i minnet — uttaga högre pris än regeringen kommer fram till. Slutet på förhandlingarna, som i detta sammanhang måhända äro av mindre intresse, blev att priset skulle förbli oförändrat.

I juli månad 1946 ägde apprecieringen av den svenska kronan rum. Regeringen hade, enligt vad man från industriens sida fått intryck av dessförinnan eller i samband härmed haft vissa förhandlingar med främmande makter och lugnat dem med att papper och massa icke skulle bli nämnvärt dyrare genom apprecieringen. Regeringen förklarade nämligen för industrien, att regeringen önskade att priserna skulle sänkas med 14 procent i främmande valuta räknat, vilket alltså skulle motsvara apprecieringen. Industriens representanter motsatte sig med bestämdhet detta. Regeringen gick till sist med på att endast en sänkning av 5 procent skulle behöva äga rum. Längre var det omöjligt att komma, och industrien hade under föreliggande förhållanden ej något annat att göra än att böja sig inför beslutet och förklara sig införstådd med detsamma.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Nya riktpriiser fastställdes också i enlighet härmed. Huruvida denna överenskommelse — om vi nu må kalla den överenskommelse — varit frivillig, torde envar lätt kunna bedöma. Några möjligheter att taga ut högre pris än regeringens riktpriiser hade industrien icke. Däremot var den utsatt för risken att, om den icke förklarade sig nöjd, regeringen kunde fastställa ännu lägre riktpriiser än som motsvarade en sänkning av 5 procent. Regeringen kunde för övrigt införa en prisutjämningsavgift, varigenom till och med hela det pris, som låge utöver vad regeringen kunde anse att industrien skulle få behålla, skulle tillfalla staten eller åtminstone icke få behållas av industrien ens till någon del.

Att industrien icke var belåten med detta »överenskomna» riktpriiser, därpå har man otvetydiga bevis. Försäljningarna upphörde nämligen. Detta är orsaken till att den ifrågakommande sänkningen med 5 procent i kronor räknat uppgick till ett relativt oväsentligt belopp. Man kan väl dock ej gärna undgå att bli i någon mån skeptiskt inställd mot att en sådan överenskommelse betecknas såsom frivillig. I detta fall talar ju dock det faktum att försäljningarna upphörde sitt mycket tydliga språk.

I oktober månad upptogs nya förhandlingar med initiativ från industriens sida. Det var vid denna tidpunkt säkerligen inte många, om ens någon, inom industrivärlden som ansågo att den förefintliga ordningen var tillfredsställande. Ur industriens synvinkel var det alltså fortfarande ett intresse att prisbildningen vid export skulle vara fri från statens ingripande. Världsmarknadspriset låg betydligt högre än det svenska exportpriset. Industriens representanter, som sinsemellan voro fullkomligt ense, begärde, också enligt de uppgifter jag erhållit, att industrien vid sin exportprissättning skulle få fria händer. I vart fall borde en väsentlig höjning medgivas. Beträffande massa nämndes en prishöjning av icke mindre än 100 kronor per ton. Regeringen intog emellertid den ståndpunkten att den icke ansåg sig kunna gå med på annat än att eliminera den förut omtalade sänkningen med 5 procent och sålunda återinföra de gamla riktpriiserna. Regeringen hotade med att om industrien icke ville åtnöja sig härmed införa en prisutjämningsavgift, varigenom icke mindre än 90 procent av ett eventuellt merpris skulle indragas och sålunda endast 10 procent komma industrien till godo. Inom industrien var man i första hand principiellt motståndare till prisutjämningsavgift, baserad på de principer varom nu var tal. Man var också på det klara med att en prishöjning i och för sig alltid medför vissa ofrånkomliga olägenheter, vilka omöjligen kunna elimineras med de 10 procent av merpriset som möjligen skulle komma industrien till del. Man ansåg sig emellertid icke ha annat att göra än att böja sig för regeringens ställningstagande, varigenom åtminstone de 5 procentens sänkning eliminerades. Att man från industriens sida just inte gjort någon frivillig överenskommelse, var man nog ganska på det klara med.

Det har också upplysts, att man vid den tidpunkten från industrihåll framförde tanken på sterilisering av en viss del av exportinkomsterna, en tanke som togs upp vid de förhandlingar som nyligen ägde rum och som ledde till ett avtal baserat på principen sterilisering.

Missnöjet med prissättningen har också fortsatt. Nu i dagarna har äntligen regeringens inställning helt förändrats. Det motiv som tidigare hade åberopats, nämligen risken för inflation, var synbarligen nu icke längre avgörande. Man tillmätte inom regeringen önskvärdheten av att valutor tillfördes vårt land mycket större betydelse. Regeringens politik gick ut på att det icke längre låge i landets intresse att tvinga industrien att sälja till priser under världsmarknadspriset. Såsom statsrådet Eriesson tidigare nämnt enades man emellertid om att en viss del av merpriset skulle steriliseras, nämligen 50 kronor per ton för massa, under det att samtidigt överenskomms, att industrien skulle äga

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

rätt att taga ut de pris som industrien själv önskade. Men av merpriset skulle intill 50 kronor per ton avsättas till denna priskonjunkturfond. Vem skulle då denna fond tillfalla? Jo, den skulle tillfalla industrien, men den skulle vara bunden till år 1951.

Sådan är den relation jag erhållit. Jag skulle tro, att den i fråga om faktiska uppgifter icke just skiljer sig från statsrådet Ericssons uppfattning i dessa avseenden. Däremot föreligger det nog ganska stor meningsskiljaktighet i frågan, huruvida industrien frivilligt gått med på överenskommelserna i juli och oktober 1946, eller om industrien måst finna sig i den gränsdragning, som den dock bestämmande parten, nämligen regeringen, förklarat sig icke vilja frånträda.

Jag kan för min del ej heller finna att det är befogat att skylla på industrien, för att vårt land icke erhållit de valutor som skulle ha kommit in, om industrien haft frihet att taga ut högre priser. Om nu regeringen ansett det vara påkallat att i landets intresse i dessa dagar åstadkomma en uppgörelse, som industrien synbarligen är belåten med, och vilken också tillför landet behövliga valutor, måste man också ställa sig den frågan, om inte regeringen åtminstone den 31 oktober 1946 hade bort vara beredd till motsvarande prissättning, kompenserad med samma sterilisering. Regeringen kan väl inte gärna påstå, att den nu tvingat igenom en sådan högre prissättning som denna sista uppgörelse inneburit. Hade regeringen varit villig därtill redan i oktober, skulle väl industrien mänskligt att döma med tacksamhet ha accepterat detta och utan svårighet funnit sig i att tillerkännas rätten att taga ut högre betalning. Att regeringen icke var villig härtill beror väl förmodligen på att regeringen i oktober månad ännu icke hade fått klart för sig, hur värdefullt det vore ur landets synpunkt, om genom åtgärder till främjande av större export jämte bättre priser landet kunde erhålla en bättre handelsbalans. Ty det kan väl i varje fall inte vara så att regeringen i oktober 1946 med insikt om att landet behövde valutor icke ville låta industrien taga ut högre pris, utan fastställde de lägre riktpiserna, därför att regeringen inte unnade industrien merpriset? Även i oktober månad hade ju mycket väl en sterilisering av en viss del av det förhöjda priset kunnat ske.

Jag är ganska säker på, herr talman, att den kritik som här i riksdagen framförts icke har sin udd riktad mot statsrådet Ericsson, utan desto mer gentemot det förhållandet att regeringen såsom sådan och då närmast finansledningen på ett alldeles för sent stadium fick ögonen öppna för vikten av en omläggning av den på handelsbalansen inverkan politiken. Jag är i tillfälle att här lämna en uppgift, som jag också fått från ledande håll inom cellulosaindustrien. Enligt en nyligen uppgjord kalkyl beräknar man, att den nu i dagarna skedda uppgörelsen under en tid av 10 eller 11 månader, med andra ord vad man räknar såsom en säsong, kommer att resultera i att vårt land — på grund alltså av det merpris som får uttagas men varav en viss del skall steriliseras — tillföres i främmande valutor på inte mindre än 150 miljoner kronor, detta enbart i fråga om cellulosa.

Medan jag har ordet, skulle jag, herr talman, gärna i all korthet vilja beröra några andra frågor. Den föregående ärade talaren var ju inne på lönefrågan. Jag vill erinra om att regeringen tidigare själv i debatten sökt skapa en meningsmotsättning i fråga om inkomstbildningens betydelse i det ekonomiska sammanhanget. Statsministern har i form av frågor till oppositionen velat veta, om de senaste lönejusteringarna varit orättfärdiga och rubbat den samhällsekonomiska balansen. Statsministern har synbarligen inte beaktat konjunkturinstitutets rapport om konjunkturläget hösten 1946, vilken konstaterar att bland annat till följd av inkomstbildningen *denna balans var rubbad*

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

redan 1945. I rapporten heter det beträffande utvecklingen nämnda år: »Svårigheterna i dagens situation kunna sägas till stor del bottna i det förhållandet, att den snabba expansionen i utgifter och inkomster, som kom i gång efter krigets slut, under loppet av 1946 till betydande del mist sitt reala underlag.» — Icke desto mindre befinner den sig i stegring. — Det heter vidare: »En spänning mellan expansionstendenserna hos de monetära utgifterna och de reala eller volymmässiga expansionsmöjligheterna har därmed uppstått. Denna spänning har medfört en ökning i inflationsrisken.»

Så var situationen 1946. Att spänningen ytterligare skärpts genom inkomstökningarna innevarande år är alldeles uppenbart. Konjunkturinstitutet säger: »Föreningen av bestående starkt kostnadstryck och avsevärd ökning i total efterfrågan, som icke kan väntas finna motsvarighet i ökad varutillgång, hotar sålunda att vålla allvarlig störning i den samhällsekonomiska balansen under år 1947.»

Låt oss sakligt konstatera detta. Vi kunna inte komma ifrån att inkomstbildningens expansion är en viktig faktor i det ekonomiska sammanhanget. Därmed kasta vi inte något som helst ansvar på arbetare och andra löntagare för utvecklingen. Det finns inte någon, såvitt jag vet, som velat förorda en statlig reglering av lönesättningen.

Sedan är det en helt annan sak att *regeringen* genom att *undanhålla allmänheten upplysningar om vårt verkliga läge* bibragt den en felaktig uppfattning om möjligheterna att öka inkomsterna utan att förvärpa situationen. Regeringen har tvärtom inbillat folk, att det skulle finnas utrymme för höjningar av inkomsterna — direkt i strid mot vad som borde vara för regeringen bekant bland annat genom konjunkturinstitutets undersökningar. Skall man tala om ansvar, så ligger det just på den punkten. Regeringen motsatte sig oppositionens krav på en rundabordskonferens, vid vilken den ekonomiska situationen kunde läggas fram för alla parter och dessa kunde sättas i tillfälle att få en riktig grundval för sina bedömanden.

Slutligen vill jag kraftigt understryka ytterligare en sak. När statstjänstemännen fingo sin löner reglering, skedde detta på grund av den klart uttalade uppfattningen att de kommit *efter* i löneutvecklingen i jämförelse med andra grupper. Man ville undanröja en orättvisa. Det är alls inte uteslutet att vårens löneavtal i hög grad kunna väcka den tanken, att balansen i lönesystemet ånyo rubbats, exempelvis till statstjänstemännens nackdel.

Det är just häri som faran ligger. Inkomstökningar för den ena gruppen sprida sig snart över hela fältet. Varje justering åberopas som skäl för förbättringar på andra håll. På så sätt har inkomstskruven kommit i gång och köpkraften hastigt ökats.

Svaret på statsministerns retoriska fråga blir närmast detta: det är rent nonsens att tala om rättvisa eller icke rättvisa i lönestegringarna på en fri arbetsmarknad, som i så hög grad som vår bestämmes av tillgången eller rättare sagt av *bristen* på arbetskraft. Däremot kan det inte fördöljas, att en snabb stegring i den monetära köpkraften utan motsvarande förbättringar i varutillgången helt enkelt betyder inflation. Regeringens missgrepp är att allmänheten blivit missledd i fråga om det verkliga läget.

Eftersom statsrådet Ericsson är närvarande, skulle jag slutligen vilja beröra ett par frågor. Ett av de senaste tillskotten till den nya regleringsfloran är de annonserade beskärningarna av användningen av bilar och bensinkonsumtionen. Det är alldeles nödvändigt att regeringen ger till känna vilka avsikter den har. Hur kommer fördelningen att ske? Kommer ransoneringen att bli densamma som under krigsåren? Och hur kommer det att gå med brännolja?

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Den sistnämnda leder tankarna till bränslesituationen. Det är beklagligt, att statsrådet Ericsson ännu inte varit i tillfälle att besvara den interpellation som riktats till honom i detta ämne. I synnerhet vore det av värde att få veta om och i vilken utsträckning vi nu nödgas förbruka massaved som bränsle, det vill säga huruvida situationen är sådan att vi bokstavligen talat elda upp valutorna i vedpannan.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag har ansett att det vore lämpligt att även någon annan medlem av regeringen toge till orda med anledning av -- skall jag säga -- det tjat om cellulosapriserna, som ifrån skilda håll har pågått under dessa diskussionsdagar, varvid man trots de bindande uppgifter som lämnats av statsrådet Ericsson ändå fortsätter att komma med sina beskyllningar.

Jag vill börja med att säga, att det är icke regeringen som i detta fall på något sätt har åstundat någon process mot industrien. Det är icke regeringen som vill kasta några beskyllningar mot industrien. Det är herr Wiberg och med honom liktänkande som på denna punkt försöka att rikta olika anklagelser emot regeringen. När dessa från vår sida tillbakavisats, så blir det anklagarnas fel, om den bumerang, som herr Wiberg kastar, i stället kommer att träffa industrien.

Låt oss nu ta upp frågan om prissättningen på cellulosa hösten 1946. Regeringen hade fått del av alla dessa uppgifter om att industrien i andra länder hade kunnat uppnå högre priser på cellulosa på olika marknader. Regeringen var intresserad av att få det pris för cellulosan, som var möjligt att uppnå, samtidigt som regeringen naturligtvis också måste se till, att icke denna eventuella nya prissättning skulle komma att oförmånligt påverka prisläget inom landet. Statsrådet Ericsson ställde då till cellulosaindustriens ledning en fråga rörande industriens önskemål att utvinna dessa priser. Samtidigt förklarades det naturligtvis från statsrådet Ericssons sida, att vid väsentligt högre priser måste man tänka sig en viss sterilisering av priserna för att hindra att dessa högre priser skulle inverka på den svenska prisnivån, och från regeringens sida framkastades förslaget om att man skulle kombinera eventuellt högre priser med prisutjämningsavgifter. Detta förslag diskuterades med industrikretsar, med representanter för cellulosaaföreningen. I det sammanhanget diskuterades också, hur dessa prisutjämningsavgifter skulle användas, och den tanke, som då framkastades, var att dessa avgifter skulle få användas för cellulosaindustriens sanning. Dessa samtal fördes alltså i full förståelse för den andra partens synpunkter mellan representanter för regeringen och representanter för cellulosaindustrien. Från regeringens sida framställdes aldrig något bud om att 90 procent av inkomsten skulle uttagas i prisutjämningsavgift. Några bindande uttalanden gjordes överhuvud taget icke i det avseendet, utan hela diskussionen befann sig på ett principiellt stadium. Det hade inom parentes sagt utan varje tvekan mötts av förståelse från regeringens sida, om man ifrån ledande industrihåll i stället för prisutjämningsavgift föreslagit ett annat system för sterilisering av de högre priserna såsom nu skett. I ovan angivna läge hösten 1946 togs frågan upp inom cellulosaaföreningen, och där bildades en majoritet, som å ena sidan principiellt avisade prisutjämningsavgifterna och å andra sidan deklarerade inför regeringen, att cellulosaaföreningen ansåg de före apprecieringen gällande riktpiserna överensstämmande med industriens intresse. De voro enligt cellulosaaföreningens mening lämpliga att i det läget tillämpas. Det ligger i sakens natur, att i denna situation förföll allt resonemang om prisutjämningsavgifter och sterilisering. Regeringen hade icke anledning att kräva någon sterilisering av priserna, om de skulle stanna på den nivån.

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

Det har visserligen sagts här ifrån oppositionens sida, att regeringen borde ha ingripit och tvingat industrien att binda sig för högre priser. Men inser man inte på oppositionhåll vilket dubbelspel man här bedriver? Här beskyller man regeringen för att den icke tar hänsyn till det ekonomiska livets män, till de praktiska affärsmännen och yrkesmännen, till ledarna av de industriella branscherna. Det är ett fullständigt misstag. Regeringen anser sig böra taga hänsyn till dessa, och regeringen tillmåter sig icke sakkunskap att tvinga cellulosa-föreningen att uttaga högre priser på världsmarknaden än vad cellulosa-föreningen anser nyttigt. Jag tycker att en sådan ståndpunkt ifrån regeringens sida borde vinna erkännande från dem som så starkt fordrat, att vi skulle taga hänsyn till vad man kallar för näringslivets sakkunskap.

Jag har velat lämna denna framställning i kammaren för att visa, att detta är en fråga, som har diskuterats inom regeringen i hela dess vidd och som vi alla som sitta i regeringen känna till. Vi kunna följaktligen vitsorda den framställning, som statsrådet Eriesson har lämnat under sina inlägg i diskussionen. Det går inte för herr Wiberg att försöka att med någon advokatyr komma ifrån vad som på detta område är det faktiska läget. Men jag tillägger: vi söka inte någon process med industrien. Vi rikta inga beskyllningar mot industrien. Vi säga icke, att industriens ståndpunktstagande den gången var felaktigt. Det gavs goda skäl för den ståndpunkten ifrån industriens sida, och det fanns icke från regeringens sida någon anledning att underkänna dessa skäl.

Nu kan man fråga sig, vad det beror på att en ledamot av denna kammare som herr Wiberg håller på med denna process mot regeringen här i kammaren. Jo, han är intagen av den uppfattningen, att han kan dessa ting. Och hur kan han dem? Jo, han kan dem på grund av sina samtal med vissa industrimän, som han på ett eller annat sätt står nära. Men herr Wiberg skall inte inbilla oss, att herr Wiberg tagit ståndpunkt efter att ha hört den svenska cellulosa-industriens ansvariga organisationer. Ty det är det som är felet med högermännen, att de ha mycket intima förbindelser med begränsade kretsar av näringslivets män. De känna dem så nära, att de tro på dem, även när de uppgifter de få äro ensidigt färgade på grund av att deras sagesmän kanske ha haft en speciell inställning till problemet, som icke delas av andra. Jag skall säga herr Wiberg: jag har en lång erfarenhet av samarbete med näringslivet, och jag tror icke att det är så, att näringslivets män i gemen äro så förfärligt gripna av förtroende till de näringsidkare, som sitta i riksdagen. Ty jag har ofta från företagsledarnas sida märkt en viss misstro emot de politiska näringsrepresentanterna. På många håll inom näringslivet misstänker man, att de mera representera begränsade kretsar och begränsade intressen än det stora hela. Jag vill påstå att herr Wiberg mot sin egen vilja och mot sitt eget vetande har lockats att bli advokat för vissa synpunkter och intressen, som naturligtvis ha gjort sig gällande inom cellulosa-industrien men som icke representera den ståndpunkt cellulosa-industriens ansvariga män hade i oktober 1946.

Herr Hedlund i Rådombesittningen erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Det har vid upprepade tillfällen här sagts, att regeringen har träffat överenskommelser med industrien om de priser på cellulosa som kunna anses vara skäligen. Jag vet ju att en sådan överenskommelse verkligen ingåtts, men vi känna ju litet var till hur det är med sådana överenskommelser. Vi ha ju inom olika organisationer träffat överenskommelse med staten, t. ex. om mjölkpriser, om priset på andra jordbruksprodukter o. s. v. Och då har det ju varit så, att vi ha förklarat oss nöjda med det högsta pris, som vi ha ansett oss kunna få ut. Jag har inte kunnat bli övertygad om att läget är annorlunda i det här fallet. Jag har påvisat att industrien under senare delen av

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

1946 i fyra månader förde en kamp och strid mot regeringen för att få höja cellulosapriserna så mycket som efter förändringen i kronkursen var nödvändigt för att man i svenska kronor skulle få samma betalning för cellulosan som före kronkursförändringen. Mot den bakgrunden och med den kännedom jag har om ett stort antal fall, där man sökt licens för försäljning av cellulosa till högre priser och fått avslag, så kan jag icke känna mig övertygad om att industrien verkligen har varit nöjd med vad som överenskommits i den ordning som skett. Och jag undrar: vad har hänt som har fört industrien på andra tankar, när det nu ges till känna, att den vill ha en annan ordning med en fondering och sterilisering av viss del av likviden? Är det någonting särskilt som har inträffat nu och som gör att industrien ser annorlunda på saken än vad den gjorde t. ex. i höstas?

Herr **Wiberg**, som likaledes på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Herr statsrådet Sköld ifrågasätter riktigheten av den uppfattning beträffande frivilligheten från cellulosaindustriens sida vid den ingångna uppgörelsen, som jag framförde i mitt föregående anförande. Kammarens ledamöter torde dock, föreställer jag mig, ha fått en ganska tydlig uppfattning om hur man från den ansvariga cellulosaindustriledningens synvinkel bedömer problemet. Hade statsrådet Sköld varit närvarande från början av mitt anförande tror jag också, att han skulle ha byggt upp sitt anförande på ett annat sätt än som nu skedde. Jag vidhåller personligen att jag har den tron, att här har varken vid det ena eller andra tillfället skett någon uppgörelse med industrien av sådan art, att man kan tala om någon frivillighet. Jag tycker också att det vore ganska underligt om dessa näringslivets män, som dock ha till uppgift att tillföra sina företag vinster och i detta fall även att tillföra landet valutor, skulle ha bortsett från detta.

Jag finner herr Hedlunds i Rådombeslut fråga utomordentligt befogad: vad har inträffat sedan den 31 oktober? Varför äro nu helt plötsligt fulla priser godtagbara och varför tillerkännes nu industrien hela överpriset med en viss sterilisering?

När sedan statsrådet Sköld försöker ge näringslivets representanter här i kammaren misstroendevotum, så tror jag att statsrådet inte vinner mycket därmed. Jag tror mig kunna försäkra statsrådet Sköld, att näringslivet har betydligt större förtroende för sina representanter här i riksdagen än för den sittande regeringen.

Vidare anförde

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Jag vill bara i all korthet säga det, att den omständigheten att jag icke var närvarande när herr Wiberg började sitt anförande icke kan ha någon betydelse, ty jag var här när herr Wiberg började tala om oktober 1946, och det är det som jag yttrat mig om i mitt anförande. Jag tror, att jag fick tillräcklig överblick över herr Wibergs argumentation.

Sedan vill jag säga några ord med anledning av herr Hedlunds resonemang om att det inte var någon frivillig överenskommelse. När arbetsgivare och arbetare komma till en uppgörelse, är den då frivillig eller icke? Är icke den uppgörelse regeringen gjorde förra våren med representanter för jordbrukarna en frivillig uppgörelse? Regeringen har icke använt några maktmedel eller tvingat dem att skriva under den uppgörelsen. Kom ihåg herr Hedlund hur läget var i detta särskilda fall! Vi hade hört talas om, att man kunde få högre priser. Vi togo då med industrien upp till diskussion frågan om att taga ut

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

högre priser och sterilisera överpriset till en viss icke fixerad del i form av prisutjämningsavgifter, vilka skulle användas för industriens sanering. Det var den förhandlingsbas vi gingo in på. Efter någon tid svarade då industrien: vi ha inte någon anledning att förhandla längre på den linjen, ty vi anse att de riktpriser, som gällde före apprecieringen, fortfarande äro de lämpliga.

Det var icke något förslag från regeringens sida. Vi ha aldrig begärt, att industrien skulle taga den ståndpunkten. Då är det väl märkvärdigt om man kan påstå, att den saken inte var frivillig från industriens sida. Vad har nu hänt, frågar herr Hedlund, eftersom industrien tagit en annan ståndpunkt? Var goda, mina herrar, och rikta den frågan till industrien!

Herr **Hedlund** i Rådom erhöll på begäran ånyo ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Jämförelsen mellan LO och arbetsgivarna förstår jag inte riktigt. Den haltar rätt betänkligt. Det är icke detsamma att göra upp med staten som att göra upp med en enskild organisation. Staten har andra maktmedel. Staten har möjligheter att dekretera, att industrien, om den inte godtager statens sista bud, får finna sig i ett dekret. Det hade likaväl kunnat bli ett dekret i oktober 1946 liksom det blev ett dekret i augusti 1946 om lägre priser.

Industrien hade naturligtvis ett fritt val så till vida att man hade klart för sig, att antingen fick man gå med på detta eller också dekreterade regeringen i bästa fall dessa priser; men det kunde även tänkas, att regeringen dekreterade lägre priser. Det fria valet hade man då!

Härefter anförde:

Herr **Kempe**: Herr talman! Debatten omkring den ekonomiska politiken avspeglar på ett otvetydigt sätt den intressepolitik, som respektive politiska partier företråda. Ingen som sakligt och objektivt värderar de borgerliga partiledarnas inlägg i diskussionen kan undgå att konstatera, att de ensidigt och målmedvetet företråda rikemännens intressen.

Den situation som uppstått på ekonomiens område genom att valutareserven minskat och faran för inflation ökat har i huvudsak orsakats av att de kapitalistiska kretsarna i vårt land fritt och ohejdat fått dirigera den ekonomiska politiken. De ha handlat med utlandet och infört varor, som i många fall haft lyxkaraktär, och i den mån de exporterat, ha de icke tagit hem valutan. Vidare har herr Ohlin och även herr Domö ogenerat utlöst en inflationspsykos, som skapat en viss panik bland spararna.

Regeringen anklagas nu för att ha drivit utvecklingen till kaos, trots att det är ett faktum, att den förändring till det sämre, som uppstått i det ekonomiska läget, har orsakats av storfinansens och dess redskap. Man kan i detta sammanhang anklaga regeringen, men icke utifrån de konstruerade utgångspunkter, som från borgerligt håll framföras, utan därför att den varit alltför eftergiven och medgörlig gentemot de kapitalistiska intressena.

Det finns tvenne dominerande intressen, som komma till uttryck i den ekonomiska debatten. Å ena sidan ha vi det stora arbetande folket — arbetare, bönder, tjänstemän, tekniker, ingenjörer, intellektuella etc. — vilket genom sitt arbete framskapar nyttigheter i samhället, samt å andra sidan storfinansens, som representerar ett ytterst litet antal medborgare och inhöstar de värden, som folkets stora massa skapar, och som i egenskap av ägare till produktionsmedlen har en makt i samhället, som i vissa fall är betydligt större än den regering och riksdag representerar.

Herr Ohlin synes utforma sin politik tillsammans med storfinansens kraf-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
 ter, liksom herr Domö. Det är Wallenbergs, Bonniers och Wenner-Grens intressen som dessa ensidigt företråda. Antalet medlemmar i storfinansen är som bekant ringa här i landet: de tusen miljonärer vi ha här i landet eller de 20 000 medborgare, som äro verkligt rika, räcka dock inte till att välja in ens herr Ohlin och Domö i riksdagen. Då tvingas man av omständigheternas makt att tillgripa maskeringsmetoden och framställa sig som folkets förespråkare. Pengar är som bekant makt. Pressen, som representerar den tredje statsmakten, ligger också, åtminstone den största delen av denna, i händerna på storfinansen och dess redskap. Med pressens hjälp gör man svart till vitt och vitt till svart. Jag erinrar om hur man i dessa dagar från storfinansens sida offerar miljoner i skattepropagandan.

Herr Ohlin anklagar regeringen för att den icke i höstas inkallade en rundbordskonferens för att diskutera den ekonomiska politiken. Vad var då avsikten med en dylik konferens? Ja, det framgår ganska klart av herr Ohlins inlägg i dagens debatt. Syftet var att påverka parterna på arbetsmarknaden till att genomföra lönestoppet. Herr Ohlin har i dag svarat på statsministerns fråga, men svaret blev diplomatiskt och kan karakteriseras som ytterst svävande. Är det möjligen med hänsyn till de 50 procent av folkpartiets väljare, vilka ha en inkomst under 5 000 kronor, som herr Ohlin undvek att ge ett konkret svar? Det bör nu göras klart för Sveriges folk, och icke minst för folkpartiets väljare, att deras ledare, herr Ohlin, energiskt och målmedvetet kämpat och alltjämt kämpar mot löneförbättringar för arbetare och tjänstemän. Herr Ohlin kan i den kampen — det måste även sägas ut här i riksdagen — registrera vissa resultat av sin verksamhet, ty genom sin insats har han lyckats påverka de senaste löneuppgörelserna, så att resultatet av dessa i många fall blev blygsammare än vad man eljest hade kunnat uppnå.

En del talare från de borgerliga partierna ha under denna debatt framhållit, att en hel rad av företagsamt folk kommer att lämna Sverige, om arbetarpartiernas skatteförslag kommer att genomföras. Så älska alltså dessa kapitalister sitt fosterland! — om det nu är sant, som de borgerliga talarna här ha uttryckt.

Herr Ohlin gjorde här i eftermiddag ett uttalande, där han vände sig emot de skattehöjningar, som komma att ske för en del inkomsttagare, därest arbetarpartiernas förslag genomfördes. Dessa inkomsttagare, som få höjda skatter, de representera omkring 40 till 50 000 medborgare i landet. Det är dessa rikas intressen som herr Ohlin alltså företräder, då han nu så energiskt både här och på möten bekämpar det skatteförslag, som arbetarpartierna rekommendera. Vad skall man då säga om arbetarna och de lägre inkomsttagarna överhuvud taget, som leva under små ekonomiska förhållanden, när kapitalisterna, även om detta förslag kommer att genomföras, komma att ha en levnadsstandard, som hundrafalt och i vissa fall tusenfalt överstiger det arbetande folkets levnadsförhållanden! Vad skall man som sagt säga om arbetarna, som få leva under ytterst små ekonomiska förhållanden? Kapitalisterna motsätta sig en rättvis skattepolitik. Det är mycket naturligt. De ha privilegier i samhället, sådant det nu är. De vilja försvara dessa privilegier. Men det må också anses naturligt att folkets stora massa, ja, 95 % av landets invånare, ha en diametralt motsatt uppfattning i detta fall till kapitalisternas.

Jag måste säga, att de kapitalistiska element, som eventuellt skulle fly ur landet därför att de inte trivas med en miljö, där man åstadkommer en något rättvisare inkomstfördelning, dessa få väl resa till främmande land. Bland arbetarna och ingenjörerna finns säkert folk, som kunna ersätta dem och bli lika duktiga, för att inte säga bättre, företagsledare.

Men varför äro då kapitalisterna och herr Ohlin så förfärligt missnöjda över dagens situation och de senaste årens förhållanden? Kapitalisterna ha ju fått

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

importera vad de ha velat. De ha också fått exportera vad de velat. Visserligen anklagar herr Wiberg regeringen för att den icke uppmanat kapitalisterna att taga bättre betalt, eller så mycket betalt som det varit möjligt. Men, som sagt, kapitalisterna ha nu gyllene tider. Det råder högkonjunktur utan like. Avsättning finns för alla produkter. Kapitalisterna ha ett utomordentligt läge, ja ett läge, som de knappast kunnat drömma om. Priskontrollen finns ju, men den har inte heller lagt hinder i vägen för de kapitalistiska elementen att sko sig på konsumenternas bekostnad. Jag tror att i varje fall de flesta här i riksdagen vilja erkänna, att priskontrollen måste effektiviseras och skärpas. Ja, man kan säkerligen till och med taga initiativ till att sänka en del priser på förnödenhetsvaror, som nu äro alltför högt uppskruvade. Jag hoppas verkligen, att det skall bli sådana initiativ inom den allra närmaste framtiden.

Vidare ha alla dess kapitalistiska element haft möjlighet till en så gott som fri spekulation på nästan alla områden. Se på t. ex. tomtpolitiken och byggnadsmaterialen. Överhuvud taget ha dessa spekulanter kunnat inhösta stora vinster.

Vad är det då som ligger bakom dessa borgerliga angrepp — främst från högern och folkpartiet — och den offensiv, som man faktiskt har utlöst under senare tid? Ja, det är kanske inte så märkvärdigt. De borgerliga partierna vilja givetvis återerövra den parlamentariska majoritet som de förut haft och dessutom bilda regering. Det är därför de äro ute och fiska i grunligt vatten. Det är nästa års riksdagsmannaval man laddar upp för. Förutom att de ha den ekonomiska makten i samhället, så vilja de nu också erövra den parlamentariska makten, så att det skall gå lättare för dem att diktera den ekonomiska politiken i storfinansens intressen. Det verkar dock som om herrarna på den borgerliga sidan flyga högre än vingarna bära, och jag tror att det skulle vara på sin plats att rekommendera dem att innan de flyga högre åtminstone taga **fallskärm med sig**. Regeringen har, anser jag, ingen som helst anledning att taga hänsyn till den borgerliga oppositionen. Varje vacklan vid genomförandet av efterkrigsprogrammet skulle torpedera dess förverkligande.

Regeringen bör, så vitt jag förstår, omedelbart vidtaga åtgärder för att taga hem de valutor, som kapitalisterna ha i utlandet, samt i övrigt skärpa politiken gentemot de kapitalister, som äro illojala i nuvarande allvarliga situation. Herr Fast, socialdemokraternas andrakammarledare, har ju också i sitt senaste tal understrukit hur viktigt och nödvändigt det är att regeringen tar initiativ i det här fallet. Vidare bör det önskemålet uttalas, att priskontrollen skärpes och effektiviseras. I Amerika, som ju är herr Ohlins mönsterland — märkligt att han i denna debatt inte mera framhållit detta land — lämnade man priskontrollen i fjol. Anledningen till att herr Ohlin inte mera framhöll sitt mönsterland var kanske den, att följden av priskontrollens upphävande blivit, att prisnivån sedan juli månad i fjol stigit med 48 %. Ja, i dag fingo vi en information från priskontrollnämnden, att under den senaste månaden priserna på viktiga förnödenheter ökat med över 11 %. Det är alltså den utvecklingen herr Ohlin önskar?

Herr talman! Vi leva i brytningstider. Det gamla får vika för det nya, som växer fram. I perspektivet måste vi alla räkna med en ekonomisk utjämning fram mot den ekonomiska demokratien. Folket kräver höjd levnadsstandard, och det med all rätt. Vår politik måste därför utformas så, att man i snabbaste tempo kan uppnå detta mål. Högern och folkpartiets ledare ha kastat stridshandsken. De vilja till varje pris förhindra genomförandet av arbetarörelsens efterkrigsprogram, vilket program också är regeringens handlingsprogram. Jag anser, att arbetarpartierna och övriga progressiva krafter böra besvara utmaningen genom en motoffensiv av sådan storleksordning, att högern

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
och folkpartiets ledare isoleras från sina egna väljare och hänvisas till att stödja sig på sina direkta uppdragsgivare, den svenska storfinansen.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag drog mig i det längsta för att begära ordet i denna debatt, men slutligen tyckte jag, att det kanske inte vore ur vägen att någon erinrade om att vi haft ett världskrig nummer ett också, med dess följder.

Under år 1919, efter det första världskriget alltså, hade vi ett importöverskott på 950 miljoner kronor. Under år 1920 hade vi ett importöverskott på 1 035 miljoner kronor. Om vi nu göra en jämförelse med de två knappa år som gått sedan andra världskriget slutade, så ha vi för år 1945 ett exportöverskott på 673 miljoner kronor och för år 1946 ett importöverskott på 840 miljoner kronor. Om jag summerar importsiffrorna under de två första åren efter första världskriget får jag ett importöverskott på i runt tal 2 miljarder kronor. De två första åren efter det andra världskriget ger oss ett exportöverskott på 167 miljoner kronor.

Detta är i själva verket en illustration av skillnaden mellan hur vi avvecklade förhållandena efter det första världskriget och efter det andra världskriget. Det var ju de borgerliga som hade makten förra gången, och regleringar i syfte att skydda menige mans levnadsstandard hade vi inga efter det första världskriget. Katastrofen kom 1921, när inflationen kulminerade i ett sammanbrott med konkurser i tusental och arbetslösa i hundratusental. Detta tror jag inte vi behöva befara denna gång. Behöva vi inte befara det nu, så beror detta på att det är skillnad på den regering vi ha denna gång och den regering vi hade efter det första världskriget.

Jag har velat erinra om detta, ty när jag räknade igenom det, kunde jag inte hjälpa att jag fann, att den storm som nu rasar i den borgerliga pressen har ett förfärligt dåligt underlag. Underlaget är precis så dåligt, som skillnaden är mellan importöverskotten efter det första världskriget och nu.

Jag vet mycket väl, att man har tagit en del av våra valutatillgångar i anspråk för krediter till andra nationer, men när allt kommer omkring ha vi ändå minimum 1 700 miljoner kronor i valutor att röra oss med; det är således i verkligheten ingen fara.

Jag skall inte ingå på frågan om vad det kan betyda, att exportörer och redare inte taga hem de valutor, som de intjänat på exportvaror och frakter. Det är klart, att när den svenska handelsflottan seglar in i runt tal 500 miljoner kronor i utländsk fraktfart, så är ju det en betydande summa, som alltid måste spela en roll i vår betalningsbalans. Men även om man släpar efter med hemtagningen av dessa valutor, så är det en himmelsvid skillnad i vår valutaställning nu och valutaställningen efter det första världskriget. Detta är gott och väl, ty ingen som var med 1921 och 1922 och såg den fruktansvärda förödelse, som depressionen förde med sig för vissa trakter i landet — bland annat min egen hembygd — vill ha den tiden tillbaka.

Herr talman! Jag har fäst mig vid, att oppositionen här talar om vilken betydelse sparandet har, och det ger mig anledning att till oppositionens medlemmar ställa frågan: varför har oppositionen då startat en kampanj mot regeringen och mot sparandet av den perfida natur, som biografannonseringen emot sparandet och propagandan i pressen mot sparandet utgör? Jag får säga att jag aldrig känt mig så chockerad över politisk demagogi, som när jag häromkvällen satt på en biograf och såg en biografannons emot sparandet! Låt oss här komma ihåg, att det nya skatteförslaget innebär ökade möjligheter till sparande för minst 2 800 000 av landets skattebetalare. Om förslaget med några få procent skulle drabba de 200 000 rikaste här i landet, så kan ju detta

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)

inte betyda någon katastrof, eftersom all sparverksamhet i landet ju inte är koncentrerad till dessa människor, som ha över 20 000 eller 30 000 kronor i förmögenhet. Framför allt är det ju en utmaning, när man låter en overallklädd arbetare draga tillbaka insättningen i sparbanken på grund av skatteförslaget såsom det nu utformats. Det finns ingen overallklädd arbetare här i landet, som har anledning att upphöra med sitt sparande med anledning av det nya skatteförslaget. Jag vill verkligen rikta en vädjan till oppositionen att lägga hämsko på den sortens propaganda. Jag har inte den uppfattningen att vi inte i det politiska livet skola skälla ut varandra, men det skall finnas litet anständighet och hederlighet i politik också.

Jag fäste mig, herr talman, vid en motsättning i oppositionens framträdande. Å ena sidan anklagar man i den borgerliga pressen regeringen för att den har infört kafferansoner och importförbud och åstadkommit en del restriktioner, som vi alla hade hoppats att få vara befriade ifrån. Den anklagelsen kunde jag förstå, om man inte samtidigt både i pressen och här ifrån riksdagens talarstolar anklagade regeringen för att den inte har infört dessa restriktioner tidigare. Hur skulle det ha låtit i den borgerliga pressen, om regeringen för fyra eller fem månader sedan hade kommit med restriktioner av detta slag?

Herr talman! Jag tror att vi ha vunnit något med den debatt som förts här i onsdags och i dag. För varje människa som vill följa med och vill skaffa sig en uppfattning om saken bör det i fortsättningen stå klart, att regeringen här i allt väsentligt har handlat i enlighet med de åsikter i sak, som även oppositionen omfattar. Vi ha alla ett intresse av att skydda den svenska kronans värde. Vi ha alla ett intresse av att undvika den inflation, som eljest skulle bli följden. Jag tror också att vi alla — åtminstone alla utom de som vilja spekulera i människornas nöd — vilja hålla priserna på även våra exportvaror inom rimliga gränser.

Jag kan inte hjälpa att jag faktiskt känner mig ganska missträknad, när jag nu i pressen tar del av prisutvecklingen i Nordamerikas förenta stater. Den sista noteringen på vete jag såg var 2 dollar 60 cent per bushel. Det är, herr talman, i svenskt mynt 12 kronor per deciton mer än noteringen i det femårskontrakt på veteleveranser, som Canada i fjol träffade med Storbritannien. Det är 12 kronor per deciton för mycket. Det är spekulation i människornas nöd, och i spåren på den spekuleringen växer det ingen lycka och ingen förnöjelse, ingen fred och ingen folkförbrödning. Om vi kunna hålla våra profitintressen tillbaka i någon mån, så tror jag inte att vi i längden förlora på det. Tvärtom föreställer jag mig att vi göra oss själva en tjänst, när vi föra en politik som så långt det är möjligt förhindrar spekulationspriserna på världsmarknaden att slå igenom på vår egen hemmamarknad. Om oppositionen vill vara saklig, lär den inte komma ifrån det erkännandet till regeringen, att den skött våra ekonomiska intressen i förhållande till utlandet så bra, att det icke finns någon verkligt saklig grund för att kräva ett regimskifte. Men det är klart, att oppositionen ändock alltid måste ta till sin uppgift att störta regeringen och träda i dess ställe, men ännu tror jag inte att tiden därför är mogen.

Herr **Henriksson**: Herr talman! Det är bara ett par små punkter i herr Lövgrens anförande som jag skulle vilja beröra. Herr Lövgren sade med patos, att det skulle finnas någon anständighet i den politiska propagandan. Jag håller med herr Lövgren om det och skulle vilja fråga om herr Lövgren anser det vara ett utslag av denna anständighet, när var och en som icke har en med regeringens sammanfallande, likriktad uppfattning betecknas såsom köpt av något man kallar storkapitalet. Ha vi inte fortfarande i detta land både ytt-

Meddelande av hans excellens herr statsministern. (Forts.)
 rande- och tankefrihet? I demokratiens väsen ligger väl, att vi i samhällets intresse skola föra fram våra olika uppfattningar om samhällsproblemen. Om vi inom oppositionen nu ha en annan uppfattning om vissa spörsmål än regeringen och majoritetspartiet, så kunna vi väl ha den av egen inre övertygelse och efter eget bedömande av frågorna, utan att få beteckningar som jag för min del anser hava just den karaktär, som herr Lövgren vill beskylla oppositionens propaganda för.

Herr Lövgren sade, att om denna reglering hade införts för fyra, fem månader sedan, så skulle det ha låtit på annat sätt från oppositionen. Jag vill framhålla — och det är ju den röda tråden i den här debatten — att om regeringen för fyra, fem månader sedan hade varit uppmärksam på vad vi påpekade, så hade de åtgärder, man då med tillgängliga instrument hade möjlighet att företa, kunnat genomföras på ett sådant sätt att vi i viss mån hade kunnat manövrera oss ut ur det läge, som vi i dag befinna oss i.

Herr Lövgren: Herr talman! Jag vill säga till herr Henriksson, att jag inte alls tänker försvara varje överord som fällts från vår sida. Vi äro inte mer än människor vi heller, och vi ilskna ju till på vår sida också, när vi möta den sorts propaganda som jag talade om.

Beträffande vad som skulle ha hänt, om regeringen för fyra, fem månader sedan hade infört denna reglering, vill jag säga att det är möjligt att det hade medfört regeringsskifte. Ty så mycket har jag lärt mig under de 30 år jag varit med här i riksdagen, att man inte skall vara för säker på vart det kan leda, när pressen tar upp en kampanj mot en regering. Och det kunna vi ju vara överens om, herr Henriksson och jag, att hade restriktionerna kommit för fyra, fem månader sedan, då hade bara pressens kampanj mot regeringen blivit ännu värre än den nu blev. Nu är ju i alla fall oppositionen vid denna debatt, som här har pågått i två dagar, tvungen att erkänna, att de åtgärder som vidtagits i allt väsentligt varit befogade. Det hade min själ oppositionen inte erkänt för fyra, fem månader sedan.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 348 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*;

nr 349 av herrar *Wallentheim* och *Nilsson* i Göteborg; och

nr 350 av herr *Ericsson* i Sörsjön; samt

till jordbruksutskottet motionen nr 351 av herr *Jacobson* i Vilhelmina.

§ 3.

Föredrogs den av herr *Jönsson* i Rosshol vid kammarens sammanträde den 18 innevarande mars gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående behovet av en särskild vattendomstol för Nedre Norrland.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition, nr 191, angående medgivande att ytterligare överskrida viss anslagspost i pensionsstyrelsens avlöningsstat för budgetåret 1946/47.

§ 5.

Föredrogos var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 352 av herr *Nilsson* i Göingegården *m. fl.*;

nr 353 av herr *Lindberg m. fl.*;

nr 354 av herr *Jansson* i Kalix *m. fl.*; och

nr 355 av herrar *Håstad* och *von Friesen*;

till bevillningsutskottet motionen nr 356 av herrar *Pettersson* i Dahl och *Nilson* i Spånstad;

till behandling av lagutskott motionen nr 357 av herr *Pettersson* i Norregård *m. fl.*; samt

till statsutskottet motionerna:

nr 358 av herr *Skoglund* i Umeå *m. fl.*;

nr 359 av herrar *Skantzé* och *Törnkvist*; samt

nr 360 av herr *Skoglund* i Umeå *m. fl.*

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter jordbruksutskottets memorial nr 13 och 14.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Nordström* i Kramfors vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående nedläggandet av Ulriksforsfabriken i Jämtland, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Föredrogs den av herr *Falla* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående utvidgad granskningsrätt för statens sakrevision.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om upphävande av bestämmelserna i 1823 års cirkulär angående kyrkovaktares utväljande; och

nr 5, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående gift kvinnas medborgarrättsliga ställning.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 10.

Utgifter under
riksstatens
sjunde huvud-
titel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under sjunde huvudtiteln, avseende anslagen inom finansdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner:

Punkterna 1—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Bidrag till
skattetyngda
kommuner.

Punkten 48, angående bidrag till skattetyngda kommuner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under sjunde huvudtiteln, punkten 59, föreslagit riksdagen att dels till Bidrag till skattetyngda kommuner för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kronor, dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att under nämnda budgetår av anslaget använda ett belopp av högst 500 000 kronor för beredande av understöd åt synnerligt skattetyngda kommuner med avvikelser från de i förordningen den 16 december 1927 (nr 462) stadgade grunderna beträffande dylikt understöd.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått fyra motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hage m. fl.* (I: 81) och den andra inom andra kammaren av herr *Gavelin m. fl.* (II: 145), hade hemställts, att riksdagen måtte — utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen — anslå ett reservationsanslag av 3 miljoner kronor eller det mindre belopp, som kunde anses behöfligt, för att efter de riktlinjer, som i motionerna antytts, eller på annat sätt åstadkomma en provisorisk skatteutjämning i första hand till fördel för de hårdast skattetyngda kommunerna i landet.

Utskottet hemställde.

A. Att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 81 och II: 145 till Bidrag till skattetyngda kommuner för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1947/48 av anslaget använda ett belopp av högst 500 000 kronor för beredande av understöd åt synnerligt skattetyngda kommuner med avvikelser från de i förordningen den 16 december 1927 (nr 462) stadgade grunderna beträffande dylikt understöd;

B. att motionerna I: 184 och II: 272 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Näsström*, *Wallentheim*, *Åkerström* och *Jansson* i Kalix, vilka ansett, dels att utskottets yttrande i viss del bort hava i reservationen angiven lydelse, dels ock, att utskottet under mom. A 1) bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 81 och II: 145 till Bidrag till skattetyngda kommuner för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 11 850 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr Åkerström: Herr talman! Kammarens ledamöter ha säkert uppmärksammat, att här avgivits en reservation av fyra ledamöter av utskottet, som ha ansett att man borde gå motionärerna till mötes genom att ytterligare något

Bidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

lätta skattetrycket i vissa kommuner, som alljämt dras med ett orimligt högt sådant. Vi ha tyckt att man skulle kunna skjuta till så mycket pengar, som behövs för att det samlade beräknade skattetrycket skall kunna skäras ned till 14 kronor per skattekrona.

Om man tittar i kommunernas årsbok så finner man ju, att det är övervägande fattiga kommuner som komma i åtnjutande av detta skattelindringsbidrag. I utskottsmajoritetens utlåtande föres ett resonemang, som kan uppfattas som att dessa kommuner inte skulle vara tillräckligt sparsamma. Man har också pekat på att i de statförslag, som emellanåt uppgöras och som granskas av finansdepartementet, en del utgifter medtagits, som rätteligen inte borde upptas där. Det saknar ju egentligen betydelse, eftersom finansdepartementet rensar ut alla sådana i dessa stater upptagna utgifter, som det inte anser skola komma med vid beräkningen av det skatteutjämningsbidrag vederbörande kommun skall få.

Ett förslag från kommunalskatteberedningen ligger ju hos Kungl. Maj:t, och det har också väckts motioner som yrka på en ny utredning eller i varje fall ett påskyndande av denna frågas lösning. Kungl. Maj:t har genom finansministern i första kammaren sagt, att man inte har att räkna med några åtgärder beträffande detta spörsmål inom en snar framtid, och detta är ytterligare ett skäl för att välja den lösning som rekommenderats, först av motionärerna och nu av dessa fyra reservanter med herr Näsström som första namn.

Jag avstår från några siffermässiga redogörelser och ber bara att få påpeka, att första kammaren vid votering för några timmar sedan med tio rösters majoritet biföll reservationen. Jag vill vädja till andra kammaren att göra på samma sätt — då slippa vi också ifrån den gemensamma voteringen.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till den vid punkt 48 av herr Näsström m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Sedan många år tillbaka finns det på sjunde huvudtiteln ett anslag, som heter »Bidrag till skattetyngda kommuner». Utdelningen av dessa understöd regleras genom en förordning av den 16 december 1927.

Under senare år ha regelbundet väckts motioner med yrkande om att skatteutjämningsanslaget skulle höjas, så att bidragen till de skattetyngda kommunerna på det sättet skulle bli förmånligare. Statsutskottet har hela tiden ställt sig avvisande till dessa motionsvis framförda yrkanden, och huvudmotivet härtill har varit att frågan har varit föremål för utredning. Nu föreligger ju sedan år 1943 kommunalskatteberedningens förslag till ändrade grunder beträffande den kommunala skatteutjämnigen. Någon proposition i ämnet har emellertid ännu inte förelagts riksdagen, och departementschefen säger i årets statsverksproposition, att det inte heller kommer att ske detta år med hänsyn till att spörsmålet är av så omfattande natur och sammanhänger med andra stora problem. Vi veta alltså inte, såsom också nyss utvecklades av talesmannen för reservanterna, när förslaget kan komma att föreläggas riksdagen.

Riksdagen brukar ju intaga den ståndpunkten, att då ett ärende har varit föremål för utredning och man kan förvänta ett förslag från Kungl. Maj:ts sida, så vill inte riksdagen göra några ändringar på punkter, som beröras av det väntade förslaget. De energiska motionärerna ha emellertid med sina upprepade framställningar i ärendet lyckats förmå första kammaren att frångå denna gamla riksdagsståndpunkt, men jag tycker inte att det förhållandet på något sätt bör påverka andra kammaren, utan att andra kammaren bör kvarbliva vid den ståndpunkt som kammaren tidigare har intagit i denna fråga. Och då knappast någonting nytt har inträffat, sedan ärendet behand-

Bidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

lades förra året, tycker jag att alla skäl tala för att man nu, på sätt som statsutskottets majoritet föreslår, bifaller Kungl. Maj:ts förslag och avslår de i ämnet väckta motionerna.

Enligt mitt förmenande talar källskattens införande och statens därmed åtagna förpliktelse att svara för kommunernas restantier beträffande kommunalskatten ytterligare för att inte några som helst ändringar nu böra genomföras i här förevarande avseende. Man kan visserligen säga att en höjning av sjunde huvudtitelns totala anslag med omkring 2 miljoner kronor inte har någon större betydelse för statens budget, men det plägar ju vara statsutskottets uppgift att söka tillse, att huvudtitlarnas slutsummor inte ökas utöver Kungl. Maj:ts förslag, och jag tycker att det i detta fall är en god tradition att upprätthålla.

Jag ber med vad jag nu anfört och med hänvisning till utskottets utlåtande att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lövgren: Herr talman! Av den utredning, som pågår, väntas ju inte något resultat ännu på flera år, och under sådana förhållanden är det väl inte ur vägen, att riksdagen såsom ett provisorium beviljar den förhöjning av anslaget, som påyrkas i reservationen. Även om det beräknade totala skattetrycket inom de skattetyngda kommunerna sänkes från 15 till 14 kronor per skattekrona, har man i alla fall där fortfarande ungefär dubbelt så högt skattetryck som i Stockholm.

Jag hade under fjolåret anledning att göra en liten undersökning om hur det högsta skattetrycket fördelade sig, och jag fann då, att kommunerna öster om Lule älv, med undantag av malmkommunerna Gällivare och Jukkasjärvi, d. v. s. kommunerna i Råne älvdal, Töre och Kalix kommuner samt kommunerna i Torne älvdal, togo i anspråk litet över 40 % av hela skatteutjämningsanslaget.

Tro mig, herr talman, det är inte någon överdriven givmildhet, om andra kammaren, såsom första kammaren redan har gjort, genom att följa reservationen ger de skattetyngda medborgarna däruppe en lättnad på någon skattekrona.

Jag yrkar bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav först propositioner beträffande utskottets hemställan i mom. A 1), nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna del, dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lövgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 48:o) mom. A 1) i utskottets förevarande utlåtande nr 7, röstar

Ja:

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren beträffande denna del av utskottets hemställan i förevarande punkt bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appressning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för nej-

Bidrag till skattetyngda kommuner. (Forts.)

propositionen, vadan kammaren i fråga om mom. A 1) av den föredragna punkten bifallit den vid punkten fogade reservationen.

På därå av herr förste vice talmannen given proposition biföll kammaren härefter vad utskottet i mom. A 2) och B hemställt.

Punkterna 49—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under åttonde huvudtiteln, avseende anslagen inom ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

*Utgifter under
riksstatens
åttonde
huvudtitel.*

Punkterna 1—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 19, angående nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna.

*Nationalmu-
seet: under-
håll och ökan-
de av
samlingarna.*

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under åttonde huvudtiteln, punkten 20, föreslagit riksdagen att till Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna för budgetåret 1947/48 anvisat ett reservationsanslag av 90 600 kronor, innebärande en sammanlagd anslagshöjning med 12 100 kronor. Av denna höjning belöpte 5 000 kronor på posten till inlösen av svenska konstnärers arbeten, vilken post i enlighet härmed upptagits till 35 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm väckt motion (II:277), vari hemställt, att nationalmuseums anslag för inlösen av svenska konstnärers arbeten måtte höjas till 60 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II:277, till Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 90 600 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde

Herr *Johansson* i Stockholm: Herr talman! De 5 000 kronor ytterligare, som utskottet föreslår skola utgå för inlösen av svenska konstnärers arbeten, täcka kanske prisstegringarna, men de avlägsna inte en annan olägenhet, som har påtalats i motionen, nämligen att nationalmuseum begär att konstnärerna skola sälja sina alster till realisationspriser. Det föreligger här en form av maskerat tiggeri, som inte är klädsamt för en statlig institution som nationalmuseum.

Jag ber helt kort att få yrka bifall till motionen nr 277 i denna kammarare.

Vidare yttrades ej. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall

Nationalmuseet: Underhåll och ökande av samlingarna. (Forts.)
till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II:277; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Punkterna 20—64.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Motion om
anvisande av
särskilt anslag
till statens
konstråd.*

Punkten 65, angående statens konstråd.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr Wiberg: Herr talman! Utskottet har förklarat sig dela motionärernas uppfattning, att det principiellt är riktigare att här ifrågavarande anslag uppföres på riksstaten. Denna åsikt överensstämmer med de framställningar, som statens konstråd vid upprepade tillfällen gjort till Kungl. Maj:t. Även av tidigare riksdagsuttalanden har det, om jag inte missminner mig, framgått, att riksdagen delar konstrådets uppfattning, men att man förväntar förslag från Kungl. Maj:t. Nu har utskottet emellertid förklarat, att utskottet utgår ifrån att Kungl. Maj:t till förnyat övervägande upptar frågan om återgång till den tidigare under kriget interimistiskt upphävda ordningen. Man torde våga uttala den förhoppningen, att Kungl. Maj:t inte skall lämna denna klara och mycket tydliga anvisning utan avseende.

Under sådana förhållanden kan jag, herr talman, förklara mig nöjd med utskottets yttrande, även om jag anser att det riktigaste naturligtvis hade varit, att riksdagen nu själv hade gjort en rättelse.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 66—181.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Bidrag till
avlönning åt
lärare i slöjd
vid folkskolor,
mindre folkskolor
eller
särskilda
slöjdskolor.*

Punkten 182, angående folkskolor m. m.: Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkten 210, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 4 025 000 kronor.

Utskottets hemställan innefattade bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Vid denna punkt hade reservation, avseende viss del av utskottets motivering, avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Andrén* och *Ragnar Bergh*, fröken *Osvald* samt herrar *Malmborg* i Skövde, *Hoppe* och *Jansson* i Kalix.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr Hoppe: Herr talman! Kungl. Maj:t har genom att framlägga förslag till nya bestämmelser angående statsbidrag för undervisning i slöjd och hushållsgöromål velat bereda skoldistriktet möjligheter att ge de psykiskt efterblivna barnen i våra hjälpklasser en bättre och mer effektiv undervisning i slöjd och hushållsgöromål.

I utskottet yrkade majoriteten, under hänvisning till behov av en mer ingående utredning, avslag på förslaget, medan sju reservanter yrkade bifall. I första kammaren har man emellertid kommit fram till en kompromiss, som innebär bifall till utskottets förslag med ändring av andra stycket på s. 67,

Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjdskolor. (Forts.)

som skulle erhålla följande lydelse: »Utskottet, som biträder Kungl. Maj:ts förslag, håller för sin del före, att i varje fall hjälpklasseläver, som visa praktisk begåvning och fallenhet, icke lämpligen böra hänföras till särskilda undervisningsavdelningar i slöjd och hushållsgöromål.» Kompromissen innebär alltså bifall till Kungl. Maj:ts förslag med det tillägget, att vissa hjälpklasseläver inte skulle utan vidare hänvisas till dessa särskilda undervisningsavdelningar.

Representanter för statsutskottet här i kammaren och för de bägge åsiktsriktningarna ha nu kommit överens om att föreslå andra kammaren att fatta samma beslut som första kammaren. Undertecknad, som tillhör reservanterna, kan om också med någon tvekan biträda detta förslag. Min tvekan sammanhänger med att jag tror mig veta, att den pedagogiska sakkunskapen håller före att även de psykiskt efterblivna — hjälpklasseläverna — som visa praktisk begåvning och fallenhet böra hänvisas till de särskilda undervisningsavdelningarna för slöjd och hushållsgöromål. Jag hade alltså helst, herr talman, sett ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Kungl. Maj:t och skolöverstyrelsen skulle då haft fullt fria händer att på bästa sätt ordna denna undervisning.

Då jag emellertid, herr talman, är övertygad om att ett beslut i överensstämmelse med det kompromissförslag, som tagits av första kammaren, inte kommer att utgöra något hinder för skolmyndigheterna att placera hjälpklassernas barn i de undervisningsavdelningar för slöjd och hushållsgöromål, där man menar att de bäst kunna tillgodogöra sig undervisningen, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets förslag med den ändring av andra stycket, som första kammaren för en stund sedan tagit.

Herr Svensson i Grönvik: Herr talman! Jag skall inte yttra många ord utan ber bara att få anföra ytterligare motiv för den ståndpunkt som utskottsmajoriteten intagit i denna fråga.

Vi diskuterade denna fråga rätt mycket i andra avdelningen. När vi första gången realbehandlade ärendet, voro vi eniga om att man inte kunde generalisera på det sätt som skolöverstyrelsen och Kungl. Maj:t hade gjort, såvitt vi kunde bedöma formuleringarna. Det framhölls av flera ledamöter i avdelningen liksom också av suppleanterna, att det inte förhåller sig så — och gudske lov för det! — att de barn som äro svagt begåvade i läsåmnen alltid ha dåligt handlag när det gäller praktiskt arbete, vare sig det är fråga om hushållsgöromål eller slöjd. Det var därför som vi ansågo att innan man hade fått en utredning — vi kunde inte riktigt godkänna den som verkställdt och som Kungl. Maj:t byggt propositionen på — kunde vi icke tillstyrka att dessa hjälpklasser utan vidare inrättades. De erfarenheter vi hade gingo ut på att det ofta är så, att mycket begåvade, för att inte säga överbegåvade barn kunna vara förfärligt handfallna när det gäller praktiskt arbete, under det att svagt begåvade barn många gånger kunna ha ett gott handlag när det gäller praktiskt arbete. Det var, herr talman, de skäl som för oss voro utslagsgivande och som resulterade i den ståndpunkt utskottsmajoriteten har intagit.

Eftersom första kammaren nu bifallit det kompromissförslag, som herr Hoppe nyss framställde yrkande om bifall till och som går ut på att utskottsutlåtandet under andra stycket skall få den formulering som han läste upp, ber även jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag med denna ändring i motiveringen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på

Bidrag till avlöning åt lärare i slöjd vid folkskolor, mindre folkskolor eller särskilda slöjds-kolor. (Forts.)
 bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring i avseende å motive-
 ringen, varom yrkande under överläggningen framställts av herr Hoppe; och
 fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

Punkterna 183—270.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst. *Punkten 271, angående understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst.*

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkten 312, föreslagit riksdagen att till förevarande ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett anslag av 75 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Linderot m. fl.* (I: 137) och den andra inom andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* (II: 278), i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utredning med uppgift att företa en allmän översyn av stipendieväsendet, särskilt vid de konstnärliga utbildningsanstalterna, och föreslå lämpliga åtgärder för dess avveckling, samt att undersöka möjligheterna att komplettera de nuvarande understöden för inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst med anslag till andra kategorier, eventuellt sammanförda till en central kulturfond under ecklesiastikdepartementet, för att belöna förtjänta svenska konstnärer på olika områden.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst för budgetåret 1947/48 anvisa ett anslag av 75 000 kronor;

b) att motionerna I: 137 och II: 278 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Johansson* i Stockholm: Herr talman! För något år sedan förklarade en representant för Sveriges författarförening, att det var magert att författarna fingo ungefär samma anslag som vargarna på Skansen. Det nu föreslagna anslaget innebär såtillvida en förbättring att även om vargarnas mat kanske blivit litet dyrare, så har dock författaranslaget blivit avsevärt högre. Beträffande övriga konstnärliga yrken är det dock på det gamla sättet. I motionen ha vi visat hur magra de statliga stipendieanslagen äro till konstnärer vid konsthögskolan och elever vid musikaliska akademien. Inom många områden, t. ex. beträffande teatern, filmen, dansen och radion, utgå inga som helst statliga anslag.

Vi ha kvar det gamla feudalsamhällets princip, att det är rika mecenater som skola underhålla konstnärer av skilda slag. Men de där mecenaterna tyckas ha dött ut. Det finns inga som samla konst i någon större utsträckning såsom förr för att ställa densamma till allmänhetens förfogande, och det är högst få som när de göra upp sina testamenten tänka på sådana stipendier. Under de senaste trettio åren ha trots förändringarna i penningvärdet dessa stipendiesummor icke ökats, och dessutom äro de flesta som utdelas förbundna med så underliga villkor, att en hel del behövande konststuderande bli utestängda.

I överensstämmelse med det utkast till ett kulturprogram för arbetarrörelsen som vi nyss publicerat ha vi framhållit, att det är den demokratiska statens

Understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst.
(Forts.)

och riksdagens skyldighet att skapa ett stipendieväsen även för dessa fria konstnärliga yrken. Vad författarna beträffar ha vi kommit ganska långt, men det är dock en viss skillnad också för deras vidkommande mellan Sverige med dess 75 000 kronor, efter årets höjning av anslaget, och Danmark med dess 390 000 kronor till de skönlitterära författarna.

Vi ha föreslagit en utredning om stipendieväsendet för att förtjänta konstnärer och förtjänta elever vid olika konstskolor skola kunna få bidrag till utbildning, till resor o. s. v. Utskottet har behandlat motionen ganska välvilligt, men jag undrar om dess premisser hålla. Utskottet menar att när det nu finns en utredning om stipendieväsendet vid högskolorna och dessutom stipendielånenämnden har i uppdrag att undersöka motsvarande spörsmål beträffande de stora huvudgrupperna av övriga statliga eller statsunderstödda undervisningsanstalter, så har regeringen sin uppmärksamhet riktad på saken. Men såvitt jag vet äro dock direktiven för dessa utredningar så begränsade, att de inte riktigt täcka vårt syfte. Jag noterar utskottets välvilliga och riktiga antydyan att dessa frågor inte få förbises, men jag tror att detta skulle mera markerat komma till uttryck, om vi bifölle motionen i stället.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan under punkt a) men i punkt b) bifall till motionen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Jag förmodar att andra kammaren håller mig räkning för att jag inte nu håller något längre anförande för att bemöta den senaste ärade talaren. Jag tycker att det erkännande han gav utskottet för dess behandling av motionen gör detta onödigt.

Herr **Johansson** i Stockholm yttrade litet skämtsamt, att förr var det mecenater som underhöllo konstnärerna, men de ha på något sätt försvunnit. Jag vet inte om den ärade talaren möjligen själv kan ha någon del i det försvinnandet — jag förutsätter i varje fall att mecenaternas antal inte ökats genom det arbete i politiskt avseende som han för sin del utför. Lika skämtsamt som han tog det vill jag också göra det. — Jag tror att den hänvisning utskottet har gjort till den pågående utredningen är befogad. I olikhet med den senaste talaren tror jag inte, att direktiven förhindra utredningsmännen att ta hänsyn även till denna fråga, och eftersom detta nu blivit påpekat på sätt som skett tror jag nog att t. o. m. herr **Johansson** i Stockholm blir tillfredsställd, när förslaget en gång lägges fram.

Jag ber, herr talman, att med dessa korta ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. På därå av herr talmannen given proposition biföll kammaren utskottets hemställan i mom. a) av förevarande punkt.

Beträffande mom. b) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till motionerna I: 137 och II: 278; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkterna 272—275.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 276, angående konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkten 316, föreslagit riksdagen att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kronor.

*Konstnärlig
utsmyckning
av statliga
byggnader.*

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. (Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft, bl. a., två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wagnsson m. fl.* (I: 136) och den andra inom andra kammaren av herr *Håstad m. fl.* (II: 206), vari hemställts, dels att riksdagen vid behandlingen av punkt 316 i åttonde huvudtiteln måtte göra ett uttalande, att 1937 års riksdags principbeslut rörande konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader framgent måtte bli normgivande och lända till efter rättelse, dels ock att riksdagen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader ville anvisa ett reservationsanslag å 365 000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna II:98 och II:111 ävensom I:136 och II:206 — sistnämnda motioner såvitt de avsåge anslaget storlek — till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor;

b) att motionerna II:280 samt I:136 och II:206 — sistnämnda motioner såvitt de avsåge formen för medelsanvisning till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader — måtte anses besvarade med vad utskottet i sin motivering anfört.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr **Wiberg**: Herr talman! Jag kan tyvärr inte undgå att nämna, att jag mycket väl förstår de känslor av besvikelse, som uppkommo inte endast inom konstnärskåren utan även hos stora grupper av vårt folk, för vilka de konstnärliga värdena ha en särskild betydelse, när det blev känt vad statsverkspropositionen i nu ifrågakvarande del innehöll. Man kan nämligen inte komma ifrån att Kungl. Maj:ts förslag innebär, att klockan vrides tillbaka. Med några få ord elimineras en väsentlig del av Arthur Engbergs storartade skapelse på detta område, som för tio år sedan vann anslutning av en enhällig riksdag. Detta sakförhållande kan man inte komma ifrån, men det finns naturligtvis de som anse att det är alldeles onödigt att lägga ned pengar på konstnärlig utsmyckning av byggnader, att det är överflödigt att resa skulpturer i våra parker, på allmänna platser och liknande. Jag är emellertid ganska säker på att vårt folk kommit så långt på kulturutvecklings väg, att det är ett fåtal som resonerar på detta sätt. En överväldigande folkmajoritet står nog tvärtom bakom den uppfattningen, att en materiell utveckling bör gå hand i hand med en kulturell. Även mycket primitiva folk ha enligt vad all konsthistoria upplyser i regel en, om också stundom trevande, osäker känsla för estetik. För ett kulturfolk kan det estetiska inte hänföras till kategorien onödiga ting utan måste i stället framstå som något man inte har råd att avvara.

Vad nu statens ställning till det konstnärliga beträffar, så är den tiden uppenbarligen förbi, då främjandet av de sköna konsterna ansågs ligga utanför ramen för statens verksamhet. Arthur Engberg framhöll i sina direktiv till 1936 års kommitté, att »konsten är på väg att bli allas egendom. Såväl i offentliga byggnader och samlingslokaler som på arbetsplatser, i fabriker och på kontor har ett konstnärligt inslag vunnit allt större uppskattning. Denna utveckling bör på allt sätt understödjas». Kommittén drog också upp riktlinjer för ett praktiskt handlande, som den gången syntes böra leda till ett lyckligt resultat och som i praktiken också visade sig innebära en verkligt god lösning.

1937 års riksdag fattade som bekant ett principbeslut, enligt vilket vid beviljandet av anslag till statliga nybyggnadsföretag regelmässigt i anslagen skulle inbegripas ett belopp till konstnärlig utsmyckning, icke understigande 1 pro-

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. (Forts.)

cent av byggnadskostnaderna, under förutsättning likväl att sådan utsmyckning med hänsyn till byggnadens art och belägenhet lämpligen borde äga rum.

Departementschefen säger nu, att han i likhet med de sakkunniga myndigheterna ansett tiden vara inne för att åter mera regelbundet anvisa medel för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Så långt är allt gott och väl, och man kan naturligtvis inte annat än uttrycka sin glädje över att departementschefen har gjort detta uttalande. Men tyvärr förbytes denna glädje för den som läser statsverkspropositionen mycket hastigt i sin motsats. Omedelbart därefter kommer nämligen departementschefens förklaring, att han ansett sig böra förorda en annan form för medelsanvisningarna, och detta till synes mycket oskyldiga uttalande innebär, att riksdagens principbeslut av år 1937 skall rivas upp. Man bör nämligen bemärka, att en medelsanvisning i form av ett avrundat belopp i åttonde huvudtiteln inte gärna går att förena med ett uttalande om att redan då anslag beviljas till nybyggnader däri skall inbegripas kostnaden för lämplig konstnärlig utsmyckning.

Det föreslås i propositionen, att Kungl. Maj:t genom ecklesiastikdepartementet skall äga disponera de anslag som riksdagen beviljar. Men nu är det i praktiken så, att nästan alla byggnadsärenden gå via byggnadsstyrelsen till kommunikationsdepartementet. Jag undrar om kommunikationsministern verkligen kan anse det riktigt, att — när själva byggnadsproblemen äro så intimt förknippade med spörsmålet om konstnärlig utsmyckning — helt plötsligt alla dessa anslag skola lösryckas ur sitt sammanhang för att vid en annan tidpunkt än då byggnadsfrågorna avgöras bli föremål för särbehandling i ecklesiastikdepartementet. Jag tror för min del, att detta icke innebär någon förändring till det bättre utan tvärtom.

I de för övrigt mycket välskrivna motioner som ha väckts, i första kammaren av herr Wagnsson m. fl. och i andra kammaren av herr Håstad m. fl., har hemställts, att riksdagen måtte göra ett uttalande som innebär en bekräftelse på 1937 års principbeslut. Naturligtvis vore det riktigast — åtminstone såvitt jag kan bedöma — att så skedde; och att utskottet haft mycket stora sympatier för den åsikten behöver man knappast vara tankeläsare för att förstå. Det räcker säkerligen om man läser utskottets uttalande i fjärde stycket på sidan 110. Utskottet har gått mycket långt i sitt tillmötesgående. Jag anser mig ha anledning att uttrycka en mycket varm uppskattning av det resultat till vilket det kommit, och jag vill gärna uttrycka min tacksamhet för den välvilliga behandling som frågan har mött i statsutskottet.

Vad så beloppet beträffar har utskottet även på denna punkt gått Kungl. Maj:t emot, men jag hoppas uppriktigt och är ganska säker på att ecklesiastikministern i själ och hjärta gläder sig åt att utskottet inte har ansett sig kunna godta Kungl. Maj:ts proposition. Nog borde kanske utskottet kunnat gå något steg längre i fråga om beloppet, men jag skall inte uppta tiden med att påvisa varför beloppet får anses vara obetydligt i jämförelse med de behov som äro för handen. Jag skall med hänsyn till dagens läge inte heller framställa något yrkande utöver utskottets förslag i fråga om beloppet, men om jag nu har för avsikt att inte framställa ett yrkande, så beror det naturligtvis i första hand på att utskottet har intagit en så — jag vill gärna medge det — klok och välvillig ställning till de önskemål som ha framkommit, närmast motionsvägen. Men det beror också därpå att det är min varma förhoppning att ecklesiastikministern, som nu går att ta upp saken till förnyat övervägande, vill göra det med den föresatsen att om möjligt inte riva upp Arthur Engbergs — jag måste upprepa det — verkligt storartade skapelse.

Statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet är de sköna konsternas högste beskyddare här i landet, och jag tror att statsrådet skulle komma att

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. (Forts.)
framstå som en förebild på detta område, om statsrådet vid ett förnyat övervägande skulle komma till det resultatet att den ändring i form, som nu föreslås, kanske i sak skulle leda till olyckliga biverkningar, som statsrådet icke har avsett, och att det följaktligen vore riktigast att bibehålla den gamla ordningen. Jag vill också fästa ecklesiastikministerns uppmärksamhet på att det inte är lämpligt att ändra instruktionen från ett år till ett annat för att sedan kanske ånyo ändra den. Det finns vissa anslag, som i praktiken begagnas under det kommande budgetåret. Jag skulle också i samband härmed vilja rikta en vädjan till ecklesiastikministern att inte ändra den nu gällande instruktionen. Låt det goda samarbete fortgå, som hittills har bestått mellan byggnadsstyrelsen och statens konstråd och vilket, som jag tror och hoppas, är till gagn för de uppgifter som dessa myndigheter ha att fullgöra.

Jag har, herr talman, efter denna vädjan inte något yrkande.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Weijne**: Herr talman! Jag skulle kunna nöja mig med att tiga under hela huvudtiteln behandling, och det vore väl ett ganska unikt förhållande, som säkerligen aldrig har inträffat förr. När jag emellertid har begärt ordet är det i första hand för att uttala ett varmt tack till statsutskottet för den synnerligen välvilliga behandling, som det har ägnat Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill också uttrycka min glädje över den enhällighet, som präglar statsutskottets utlåtande.

Sedan vill jag bara säga ett par saker till den siste ärade talaren. Jag tror inte att någon, som uppmärksamt läst årets åttonde huvudtitel, kan komma till det resultatet att den präglas av en materialistisk syn eller att man ignorerar de ideella och kulturella värdena. Jag tror att sanningen är den rakt motsatta. Jag kan erinra om hur riksdagen för ett par veckor sedan fick mottaga en proposition om ett anslag på inte mindre än 600 000 kronor för humanistisk forskning. Det är där inte fråga om egentligen »matnyttig» forskning, utan det gäller mänskliga och kulturella värden i ordens djupaste mening. Kungl. Maj:t har nog i år minst samma intresse för de kulturella värdena som Kungl. Maj:t hade 1937.

Men jag måste också göra en annan invändning. När den ärade talaren säger, att man här med några penndrag har gjort om intet Arthur Engbergs vackra skapelse, så behöver jag ju bara erinra om att man år 1939 strök alla anslag för detta ändamål. Om man har aldrig så vackra tankar nedsatta på pränt, så spolierar man dem ju i alla fall, om man inte beviljar några medel. Det visade sig att så fort det blev knappt om pengar så ströks dessa anslag, och allt som man hunnit bevilja innan det skedde var sammanlagt knappt 300 000 kronor. Om man under tiden före år 1939 hade beviljat 300 000 kronor så ter sig ett anslag på 100 000 kronor, när man återupptar verksamheten, inte så ringa som det kanske eljest kan göra.

Jag vill sluta med att säga, att jag personligen har det varmaste intresse för denna sak, men att det först och främst blir ett finansiellt bedömande att avgöra hur långt man kan gå i fråga om dessa anslag. Jag är emellertid för min del beredd att förorda, att man tar under ny omprövning, om man skall fullfölja den tankegång som Kungl. Maj:t har i årets huvudtitel eller om man skall uppföra ett anslag till konstnärlig utsmyckning för varje byggnad som beslutas.

Herr **Johansson** i Stockholm: Herr talman! I likhet med den förste talaren i debatten är jag tacksam mot utskottet för att det tillmötesgått vår motion II: 280 i den andra punkten genom uttalandet, att utskottet förutsätter, att byggnadsstyrelsen i förekommande fall samråder med konstrådet rörande ut-

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. (Forts.)

smyckningsuppgifterna. Jag hoppas, att denna bestämda anvisning från statsutskottet skall efterföljas och att de missförhållanden vi påtalat icke mera skola komma i fråga.

I den första punkten har utskottet endast fattat ett ettårsbeslut och godtagit departementschefens förslag för i år, men utskottet förutsätter, att denne nästa år tar upp själva principen till förnyat övervägande. Jag har tacksamt inkasserat ecklesiastikministerns yttrande här, att han tänker göra ett sådant övervägande.

Utöver vad den förste talaren redan har anfört till förmån för principen med en procent vill jag tillägga ett par saker. Den statliga njuggheten i dessa fall ter sig ganska markant, om man gör en jämförelse med vad vissa kommuner utgiva för konstnärlig utsmyckning. Även efter utskottets höjning förutser man ju ett årsanslag på blott 150 000 kronor. Jag kan för jämförelsens skull nämna, att enbart för Skanskvarns folkskola i Stockholm anslår kommunen 100 000 kronor till konstnärlig utsmyckning. Ett annat exempel är att den lilla Östertälje kommun i Stockholms län anslår en summa, motsvarande en krona per invånare i kommunen. Jämför man med detta och vet, hur stora statliga byggen som äro i gång, måste jag säga, att statens anslag är synnerligen magert. Det är klart, att hela det begärda beloppet på över en miljon kronor icke var avsett att komma till användning under ett år. Jag tror, att vad som föreslagits i herr Håstads motion eller 365 000 kronor för kommande budgetår ganska väl motsvarar det belopp som behövs.

Mycket goda finansiella skäl tala för högre anslag. Den konstnärliga decorationen av statens lokaler bör helst behandlas samtidigt med att arkitekten arbetar; redan i samband med arkitektens utformning måste man tänka på den. Om man däremot sedan anslår större summor, är man redan bunden vid en viss utformning av byggnaden, som kanske icke passar för det kommande konstverket. Sedan är det en särskild sak, att frescotekniken är sådan, att målningen måste utföras på våta väggar och att man sålunda måste göra om en massa arbete, om man vid en senare tidpunkt beslutar anslå medel för konstnärliga arbeten i redan utförda byggnader.

Herr Wiberg har icke ställt något yrkande. Jag anser, att vårt yrkande i punkten b) i stor utsträckning tillmötesgått genom utskottets förslag. Vad beträffar punkten a) ha vi icke ställt något annat förslag än att principen om en procent åter skall bli gällande. Detsamma har herr Håstad föreslagit och dessutom ett anslag på 365 000 kronor. Det vore bra om motionärerna kunde låta sina yrkanden sammanfalla. Om herr Håstad yrkar bifall till sin motion, vill jag därför gärna förena mig med honom.

Herr Håstad: Herr talman! Endast ett par ord! Såsom motionär har jag i och för sig all anledning att vara tacksam mot utskottet, eftersom det dels tillmötesgått önskemålet om höjning av anslaget och dels icke ställt sig för framtiden absolut avvisande till att återgå till 1937 års principbeslut. Jag vill instämma i vad herrar Wiberg och Johansson i Stockholm anfört i principfrågan. Härutöver vill jag endast konstatera, att 1937 års beslut, såvitt jag förstår av handlingarna, fattades enhälligt inom riksdagens båda kamrar. De diskussioner, som då fördes, rörde endast konstrådets sammansättning. Att en indragning under kriget varit nödvändig och att ett frångående av detta principbeslut skett, därom är väl i och för sig ingenting att säga. Men nu när vi — som vi ändå hoppas — gå mot normala tider, synes det mig att statsrådet icke anfört tillräckligt starka skäl för att frångå den av riksdagen för tio år sedan enhälligt uttalade principuppfattningen. Det har dessutom framhållits, att det rent praktiskt måste vara olägenhet förenad med den form av anslags-

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. (Forts.)

beviljande, som nu föreslås från departementschefen. Alla skäl tala för att man såvitt möjligt bör behandla dessa utsmyckningsfrågor samtidigt med att byggnaden planeras och inte efteråt.

Jag vill, herr talman, vid denna tidpunkt och med hänvisning till vad övriga talare anfört inskränka mig till denna deklaration.

I avseende å utskottets kläm vill jag, herr talman, framställa det yrkandet, att andra kammaren måtte bifalla vad statsutskottet anfört i punkten a). Jag frångår i denna del motionen, icke därför att jag i och för sig anser, att det belopp vi föreslagit skulle vara oskäligt, utan därför att jag i nuvarande läge icke tror på möjligheten att förmå kammaren att bevilja annat än högst det belopp av 150 000 kronor som utskottet föreslagit. Vad beträffar den andra punkten, där just själva principen för anvisandet av medel behandlas, vill jag dock, i anslutning till de likalydande motioner, som väckts av mig och herr Wagnsson m. fl., samt motionen av herr Johansson i Stockholm, föreslå, »att riksdagen med anledning av motionerna I: 136 och II: 206 samt II: 280 måtte göra det uttalandet, att 1937 års riksdags principbeslut rörande konstnärlig utsmyckning av offentliga byggnader framgent måtte bli normgivande och lända till efterrättelse». Ordalagen äro exakt desamma som i min motions kläm.

Jag har velat framställa detta yrkande för att såvitt möjligt redan nu från andra kammarens sida få fram ett principuttalande i av oss önskad riktning. Andra kammarens bifall till detta yrkande innebär en opinionsyttring, som bör verka starkare, när frågan åter kommer upp i regeringen, än om vi bifalla statsutskottets förslag.

Herr Wiberg: Herr talman! Med anledning av ecklesiastikministerns anförande vill jag gärna genast framhålla, att jag ingalunda menat, att de framställningar om anslag, som gjorts under åttonde huvudtiteln, vittna om att icke från departementschefens sida skulle visats en mycket stor kulturell förståelse. Man kan emellertid icke komma ifrån att den praktiska innebörden av departementschefens förslag beträffande ändringen i formen skulle bli ett upphävande av 1937 års princip. Utskottet har ju ganska tydligt sagt ifrån — vilket man förstår om man läser mellan raderna — att det är utskottets mening, att det icke gärna vill vara med om att upphäva regeln från 1937. Och departementschefen har förklarat, att han för sin del är beredd att ta upp saken till omprövning i enlighet med utskottets önskemål. Säkert förstår envar av kammarens ledamöter, att jag, som arbetar med statens konstråd, personligen skulle finna det vara det enda riktiga att kammaren gör det uttalande, som de föregående ärade talarna föreslagit.

År 1939 upphörde mycket riktigt på grund av kriget vidare anslag att utgå, men för att icke kammaren skall få en felaktig bild av storleken av de belopp som ha begärts från Kungl. Maj:ts sida, nämligen 100 000 kronor, och det belopp, som förordats från utskottets sida, nämligen 150 000 kronor, kanske jag också kan få nämna en siffra. Jag har en utredning om byggnadskostnaderna för sådana byggnader, som beslutats från och med 1939 och till vilka anslag helt eller delvis beviljats. Det gäller byggnader, som höra till den kategori, som ansetts väl lämpad för konstnärlig utsmyckning, och anslagen sluta på en summa av något mer än 181 miljoner kronor. Jämför man detta belopp med 100 000 kronor, måste man väl medge, att det icke är något så överväldigande stort anslag departementschefen begär.

Hur kammaren än ställer sig, vill jag ännu en gång ha sagt ifrån, att det vore i praktiken oerhört olyckligt, om en annan norm för arbetet än 1937 års principbeslut i fortsättningen blir tillämpad.

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. (Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **Weijne**: Herr talman! Jag ber att till motionärerna få framställa en direkt fråga, som har en viss betydelse för den fortsatta behandlingen.

Under huvudtiteln finnas redovisade framställningar angående konstnärlig utsmyckning av en rad byggnader, som äro uppförda under kriget, äro under uppförande eller som äro beslutade. Framställningarna sluta på en summa av 1 075 000 kronor. Är det motionärernas mening att man beträffande de byggnader, som äro uppförda under kriget, skall i efterhand göra en konstnärlig utsmyckning av den storleken och att man följaktligen önskar att Kungl. Maj:t begär ett miljonanslag och därmed upphäver den besparing, som skedde 1939? Jag anser, att ett direkt svar på den frågan är i hög grad önskvärt för frågans fortsatta riktiga behandling.

Herr **Hoppe**: Herr talman! Utskottet har uppenbarligen med uppmärksamhet lyssnat på de olika synpunkter, som framförts av motionärerna, och icke på någon punkt ställt sig bestämt avvisande. Detta gäller såväl beloppet, som utskottet föreslår höjt med 50 %, som sättet för medelsanvisningen. Det ena som det andra borde kunna tillfredsställa motionärerna — herr Wiberg har ju ock för närvarande förklarat sig belåten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Håstad**: Herr talman! Jag kan inte besvara statsrådets fråga annat än för min egen del och vill då bara hänvisa statsrådet till den formulering, som mitt yrkande har, nämligen att kammaren skall uttala att principen om en procent framgent skall tillämpas. Det innebär enligt min tolkning att vi därmed icke tagit ståndpunkt till den fråga, som statsrådet vidrört, nämligen hur man skall förfara med den eftersläpning på ungefär 1 miljon kronor, som uppstått under kriget. Den frågan skall enligt min mening lösas i vanlig ordning, och därvidlag hyser jag, och jag tror många här i kammaren, den förhoppningen att det skall bli statsrådet möjligt att ta upp detta spörsmål till den välvilligaste behandling och framdeles utverka särskilda anslag här för.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. På dära av herr talmannen given proposition biföll kammaren utskottets hemställan i mom. a) av förevarande punkt.

Beträffande mom. b) framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till det av herr Håstad under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Votering begärdes emellertid av herr Håstad, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 276:o mom. b) i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Håstad under överläggningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upp-

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. (Forts.)
resning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadå
kammaren i fråga om mom. b) av den föredragna punkten bifallit utskottets
hemställan.

Punkterna 277—286.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Främjande
av nordiskt-
kulturellt
samarbete.*

Punkten 287, angående främjande av nordiskt-kulturellt samarbete.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **Håstad**: Herr talman! Jag skall endast begagna tillfället att beröra en enda fråga, nämligen beträffande de nordiska docentstipendierna. De nordiska docentstipendierna innehåsa i regel av nordiska professorer, som tjänstgöra här i Sverige, och det årliga arvudet uppgår till 8 600 kronor. Detta arvode är numera lägre än de svenska docentstipendierna på grund av de olika tillägg, som utgå till dessa senare. De nordiska stipendiaterna torde nu ha kommit i ett ganska besvärligt läge dels på grund av penningvärdets försämring, dels och framför allt till följd av källskattens införande. Stipendiebeloppet är ju i och för sig mycket ringa. Jag antar att de flesta ha sin lön kvar i sitt hemland — Finland, Danmark och Norge — men denna lön skall räcka till hyra för familjen, familjens uppehälle, lön till vikarie, skatter m. m. Följden har blivit, åtminstone i ett par fall, som jag har personlig kännedom om — nämligen två finska professorer, en vid Stockholms högskola och en vid Lunds universitet — att vederbörande på grund av källskattens införande råkat i en prekär ställning. Hur denna fråga skall lösas, om genom eftergift av källskatten, där est detta rättsligen låter sig göra, eller genom en internordisk överenskom melse eller genom en höjning av dessa stipendiens belopp, vill jag icke uttala någon bestämd mening om, men jag tror att om det stora syfte som ligger bakom införandet av dessa lärarstipendier skall kunna uppfyllas är det absolut nödvändigt att någon ändring kommer till stånd. Därför vill jag också vädja till herr statsrådet att han vid uppgörande av nästa statsverksproposition och helst dessförinnan, om det på något sätt låter sig göra, tar denna fråga under välvilligaste omprövning.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 288—296.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 297.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

§ 13.

Föredrogs vart efter annat:

statsutskottets utlåtanden:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen beträffande diverse kapitalfonder gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1947/48, i vad propositionen avser väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande vissa markfrågor i Stockholm m. m.;

sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till livräntetillägg åt vissa livräntetagare enligt lagen den 5 juli 1901 angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete, anslag till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m. samt anslag till bidrag till fiskares försäkring, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 30 juni 1943 (nr 449) angående dyrtidstillägg åt vissa ersättnings-tagare enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete, m. m.; samt

bankoutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta åt Inga Elisabeth Karlsson m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 14.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande regleringen för budgetåret 1947/48 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna in-
dragningsstaten.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Utskottets anmälan under rubriken »Uppskjutna frågor».

Lades till handlingarna.

§ 15.

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets memorial:

nr 13, angående resekostnadsersättning åt vissa hos 1947 års riksdag anställda tjänstemän;

nr 14, med förslag till ändrad lydelse av § 10 första stycket instruktionen för riksdagens revisorer av stats-, banko- och riksgäldsverken; och

nr 15, med förslag till ändrad lydelse av tredje stycket kungörelsen den 27 november 1942 (nr 951) angående ersättning åt ledamot av allmänt kyrkomöte;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av väckta motioner angående lagstadgad kontroll över handeln med s. k. bekämpningsmedel; och

nr 14, i anledning av väckt motion angående viss ändring av 16 § militärsättningsförordningen; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion angående inskränkning av tiden för nedläggning av taxan för rikstelefonsamtal; och

nr 3, i anledning av väckt motion om ökad delaktighet för danska, finländska, isländska och norska medborgare i rättigheter och förmåner, som tillkomma svenska medborgare.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till Lag om antalet statsdepartement och statsråd utan departement;

nr 7, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser angående val av skiftesgodemän;

nr 8, i anledning av väckta motioner angående ordnande av tillfällig postanstalt för poströstning vid sjukhus och andra vårdanstalter m. m.; och

nr 9, i anledning av väckta motioner angående sådant förtydligande av gällande vallagar, att förväxling av kartell-, parti- och fraktionsbeteckningar kan undvikas;

statsutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckt motion om anslag för tillbyggnad av underofficersmännen vid Upplands regemente;

nr 38, i anledning av väckta motioner om anslag till en ubåtstunnelanläggning i Stockholms skärgård;

nr 39, i anledning av väckt motion angående uppgörande av plan för utbyggnad av bombsäkra drivmedelsanläggningar m. m.;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för de två departement, vari socialdepartementet föreslås uppdelat, m. m.;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa fastigheter; och

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för sysslomannen vid Sundby sjukhus A. Nordfeldt från viss skadeståndsskyldighet till kronan;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 22, i anledning av väckt motion om avskaffande av den särskilda skatten å kaffe;

nr 23, i anledning av väckta motioner om avskaffande av trafikskatten m. m.;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från nöjesskatt; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckning i vissa fall av i 8 § 1 mom. tulltaxeförordningen stadgade tidsfrister för åtnjutande av tullfrihet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av väckta motioner om pensioner åt vissa f. d. landstörms-officerare och f. d. officerare i frivilliga automobilkåren, vilka erhållit anställning i arméns reserv;

nr 17, i anledning av väckta motioner om viss översyn av familjepensionsreglementena m. m.;

nr 18, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 19, i anledning av väckt motion om anslag till inköp och montering av porträtt av riksdagsledamöter; och

nr 20, i anledning av väckta motioner om beredande av tjänste- och familjepension för föreståndare för icke förenade poststationer;

första lagutskottets utlåtanden;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tingshusbyggnadsskyldigheten i vissa fall;

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vidgad rätt till resekostnadsersättning för kontraktsprost vid tjänsteresor m. m.;

nr 18, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 30 augusti 1932 (nr 404) om kyrkofond, m. m., och dels en i ämnet väckt motion;

nr 19, i anledning av väckt motion angående ändrad sammansättning av domstolarna vid behandling av trafikmål;

nr 20, i anledning av väckt motion angående provisoriska lagstiftningsåtgärder till förhindrande av att nazistiska organisationer medgivnas hyra samlingslokaler, som ägas av det allmänna; och

nr 21, i anledning av väckta motioner om förbud mot deltagande i visst slag av s. k. kedjebrevsrörelse;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion angående provisorisk lagstiftning mot oskäligen arrendestegring;

nr 15, i anledning av väckt motion om förbättring av semesterförmånerna för arbetstagare enligt lagen om semester;

nr 16, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att bereda ökad rättssäkerhet vid administrativa frihetsberövanden;

nr 17, i anledning av väckta motioner om viss lagstiftning för motverkande av oskäligen prissättning å jord och av olämplig bebyggelse; och

nr 18, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna i 2 kap. 52—54 §§ lagen om nyttjanderätt till fast egendom;

jordbruksutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av väckta motioner angående dels viss ändring av bestämmelserna angående adoptivbarn i folkbokföringsförordningen m. m., dels åtgärder i syfte att anteckning om utomäktenskaplig börd endast göres i kyrkoböckerna och icke i prästbetyg, å folkbokföringskort eller å annan offentlig handling; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om skyldighet i vissa fall att förse med dragare förspända fordon med belysnings- eller ljusreflexanordningar;

nr 5, i anledning av väckt motion om skyldighet för vägmyndigheter att vid uppgörelser av markfrågor upprätta specificerad värdesättning på alla de olika poster, som ingå i varje särskilt markförvärv; och

nr 6, i anledning av väckt motion om vidsträcktare publicering av Kungl. Maj:ts beslut i statsrådet.

§ 17.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Gustafsson* i Lekåsa, nr 364, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 130, angående vissa avlönings- m. fl. anslag under riksstatens fjärde huvudtitel för budgetåret 1947/48;

herr *Gustafsson* i Lekåsa m. fl., nr 365, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 130; samt

herr *Boman* i Stafsund m. fl., nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 145, angående anslag till social upplysningsfilm.

Dessa motioner bordlades.

§ 18.

Interpellation. Ordet lämnades på begäran till

Herr **Ståhl**, som anförde: Herr talman! De djupgående restriktioner på biltrafikens och i synnerhet bilhandels område, som i dagarna offentliggjorts, ha självfallet väckt oro i vida kretsar. Man frågar sig, hur biltrafikens närmaste framtid kommer att gestaltas. Att ett ingripande i importreglerande syfte tett sig nödvändigt i den betänkliga situation, i vilken vi kommit, skall här icke diskuteras. Jag skall icke heller i detta sammanhang upptaga frågan, huruvida den form för restriktioner, som valts, med behovsprövning och därmed gärna åtföljande orättvisor och inadvartenser i tilldelningen varit den rätta, sedan myndigheterna ånyo tvingats tillgripa krisregleringar på detta område.

Med så mycket större styrka måste framhållas, att bilhandel och biltrafik som helhet icke få jämföras med och behandlas såsom en lyxbetonad hantering. Bilismen har ju i allt högre grad kommit att utgöra ett viktigt led i strävandena att åvägabringa en stigande produktion, den faktor, som jämte ökat sparande i nuvarande beträngda läge framstår såsom mer nödvändig än under normala förhållanden. Därför tränger sig den frågan i förgrunden, vilka principer som komma att tillämpas vid behovsprövningen av inköpslicenser inom bilhandeln, och hur man ämnar tillse, att en enhetlig praxis åvägabringas.

Den andra frågan, som i detta sammanhang sysselsätter intressena, är betingad av trafiksäkerhetssynpunkten. Om vår bilpark skall hållas på en ur säkerhetssynpunkt tillfredsställande standard är det nödvändigt, att den ständigt förnyas såväl med reservdelar som med nya vagnar. Skulle restriktionerna bli allt för djupt ingripande, föreligger risk att säkerhetskravet icke komme att tillmätas erforderligt beaktande, varigenom allvarliga risker allt för snart komme att inställa sig.

Med stöd av vad som sålunda anförts anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få framställa följande frågor:

1. Vilka principer komma att tillämpas vid utfärdande av inköpslicenser inom bilhandeln?

2. I vilken utsträckning kommer import av nya vagnar och reservdelar att medges för underhåll och förnyelse av vår i trafik varande motorfordonspark?

Denna anhållan bordlades.

§ 19.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 57, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag under försvarets fonder för budgetåret 1947/48.

§ 20.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11.08 em.

In fidem
Gunnar Britth.
